

Resultat Västerbotten 2024

Foto: Anna-Karin Drugge
Isälvsleden

Denna rapport, Resultat Västerbotten 2024, är en del i uppföljningen av Västerbottens regionala utvecklingsstrategi (RUS 2020–2030). Den belyser regionens framsteg och utmaningar i att skapa en attraktiv, hållbar och innovativ plats för såväl invånare som företag. Under ett år präglad av stora samhällsförändringar har Region Västerbotten fortsatt arbetet med att stärka länets aktörer genom samverkan, innovation och platsbaserade lösningar. Jag hoppas att denna rapport bidrar till en djupare förståelse för regionala utvecklingsarbetet och inspirerar till ytterligare samarbete och engagemang för ett Västerbotten som leder vägen in i en hållbar framtid.

Patrik Sällström

Regional utvecklingsdirektör

Innehållsförteckning

Översikt över rapporten	5
Övergripande hållbarhetsmål och vägen dit - sex prioriteringar och tre inriktningar	6
Västerbotten – En nytänkande och smart region	8
Omvärldsanalys.....	8
Region Västerbottens bidrag.....	10
Samverkan.....	14
Sammanhållen region.....	16
Jämlik och jämställd inkludering.....	17
Föregångare i omställning.....	19
Agenda 2030	20
Ett urval av insatser i länet	22
Västerbotten – En region med platsbaserad hållbar näringslivsutveckling.....	25
Omvärldsanalys.....	25
Region Västerbottens bidrag.....	27
Samverkan.....	30
Sammanhållen region.....	32
Jämlik och jämställd inkludering.....	33
Föregångare i omställning.....	35
Agenda 2030	35
Ett urval av insatser i länet	36
Västerbotten – En nära tillgänglig region.....	39
Omvärldsanalys.....	39
Region Västerbottens bidrag.....	40
Samverkan.....	42
Sammanhållen region.....	44
Jämlik och jämställd inkludering.....	44
Föregångare i omställning.....	45
Agenda 2030	45
Ett urval av insatser i länet	46
Västerbotten – En region med hållbara livsmiljöer att bo, verka och leva i.....	49
Omvärldsanalys.....	49
Region Västerbottens bidrag.....	51
Samverkan.....	57

Sammanhållen region.....	59
Jämlik och jämställd inkludering.....	60
Föregångare i omställning.....	61
Agenda 2030.....	61
Ett urval av insatser i länet.....	63
Västerbotten – En hälsofrämjande region	66
Omvärldsanalys.....	66
Region Västerbottens bidrag.....	67
Samverkan.....	70
Sammanhållen region.....	71
Jämlik och jämställd inkludering.....	72
Föregångare i omställning.....	73
Agenda 2030.....	74
Ett urval av insatser i länet.....	75
Västerbotten – En region rik på kompetenser	77
Omvärldsanalys.....	77
Region Västerbottens bidrag.....	78
Samverkan.....	80
Sammanhållen region.....	82
Jämlik och jämställd inkludering.....	82
Föregångare i omställning.....	83
Agenda 2030.....	83
Ett urval av insatser i länet.....	84
Regionala utvecklingsuppdraget (samtliga prioriteringar RUS 2020–2030).....	86
Omvärldsanalys.....	86
Region Västerbottens bidrag.....	87
Samverkan.....	91
Sammanhållen region.....	93
Jämlik och jämställd inkludering.....	94
Föregångare i omställning.....	95
Agenda 2030.....	96
Ett urval av insatser i länet.....	97
Kontakt för mer information	100

Översikt över rapporten

Andra året med Resultat Västerbotten

Den här rapporten, Resultat Västerbotten 2024, publiceras för andra gången som en del i Region Västerbotten uppföljning av den regionala utvecklingsstrategin, *Västerbotten – en attraktiv region där olikheter skapar utvecklingskraft* (RUS 2020–2030) med syfte att synliggöra Region Västerbottens insatser och ge exempel på annat som sker i länet. Regional utveckling spänner över ett stort antal olika utvecklingsområden från digitalisering till kultur. Att följa upp både bredd och spets för alla dessa områden innebär särskilda utmaningar. Region Västerbotten har därför utvecklat ett strategiskt arbetssätt, beskrivet i Agenda för strategiskt lärande, som knyter ihop verksamheter inom organisationen i ett gemensamt arbete för att på bästa sätt följa upp regional utveckling.

Gemensamt framtagande

Resultat Västerbotten 2024 har tagits av den regionala utvecklingsförvaltningen i ett gemensamt arbete som involverar alla verksamheter i förvaltningen tillsammans med verksamheter i andra delar av organisationen. Varje verksamhet tar fram och beskriver sitt bidrag till genomförandet av den regionala utvecklingsstrategin. Den insamlade kunskapen används även för att fullfölja uppdraget att varje år rapportera till regeringen hur Region Västerbotten genomför det regionala utvecklingsuppdraget och hur det bidrar till målet för den regionala utvecklingspolitiken. Rapporten används även som ett verktyg i arbetet med regionala utvecklingsnämndens Årsrapport och den omvärldsanalys som tas fram för hela organisationens planering.

En tid av samhällsomvandling

Under 2024 har Region Västerbotten har särskilt den gröna omställningens utmaningar och möjligheter, det rådande kostnadsläget och den ekonomiska utvecklingen varit en del av arbetet med regionala utvecklingsinsatser för att stötta och stärka länets aktörer. Samverkan och samhandling

på lokal, regional, nationell och internationell nivå är en förutsättning för regional utveckling. Västerbottens ökande befolkning passerade under året 280 000 invånare och en särskild utmaning är fortsatt att hantera behov av att stärka och rusta för ett växande Västerbotten samtidigt som de ekonomiska förutsättningarna är mer utmanande än på lång tid för de flesta av länets aktörer.

Strategiskt lärande i samverkan

Fokus på det strategiska lärande genomsyrar arbetet där redan framtagandet av uppföljningen är synkroniserat med både planering och verksamhetsuppföljning och på så sätt erbjuder möjligheter till lärande. Det viktigaste lärandet finns sedan i spridandet av kunskapen vad som händer inom regional utveckling och de samtal som kan bli när aktörer i länet tillsammans med Region Västerbotten funderar på vad som behöver göras i framtiden.

Hur ska rapporten läsas?

Rapporten inleds med en beskrivning av den regionala utvecklingsstrategin följt av ett kapitel för var och en av prioriteringarna som finns i strategin. Kapitlen för prioriteringarna följer alla samma struktur med åtta underrubriker: Omvärldsanalys, Region Västerbottens bidrag, Samverkan, Sammanhållen region, Jämlik och jämställd inkludering, Föregångare i omställning, Agenda 2030 samt Insatser i länet. Inom varje prioritering rymmer ett skiftande antal strategiska områden och de beskrivs separat under respektive underrubrik. Det finns även ett kapitel för det övergripande arbete som bidrar till samtliga prioriteringar. I slutet av rapporten finns kontaktpersoner för de olika prioriteringarnas strategiska områden. Varje strategiskt område ansvarar för sin text och det som står i rapporten är svar på åtta olika frågeställningar. Frågeställningarna är utformade för att möta upp mot flera uppföljningsbehov, särskilt för att möta upp mot den redovisning av resultat som årligen efterfrågas av regeringen.

Övergripande hållbarhetsmål och vägen dit - sex prioriteringar och tre inriktningar

Uppdrag från regeringen

Den regionala utvecklingsstrategin är ett uppdrag från regeringen och tas fram för att visa vägen för en önskvärd utveckling i Västerbotten till år 2030. Strategin, som beslutas av regionfullmäktige, visar länets gemensamma ambitioner och är tänkt att vara vägledande för aktörer inom alla sektorer. Strategins övergripande syfte är att, utifrån Västerbottens särskilda förutsättningar, identifiera mål och prioriteringar för den regionala utvecklingspolitiken och därmed koppla ihop länets förutsättningar med de övergripande målen för såväl den regionala utvecklingspolitiken på nationell nivå som EU:s sammanhållningspolitik. Även uppföljningen ingår i uppdraget och den här rapporten är grund för den årliga resultatredovisningen till regeringen av det regionala utvecklingsuppdraget.

Två övergripande hållbarhetsmål

I Västerbotten kommer det regionala utvecklingsarbetet att ta sikte på två övergripande hållbarhetsmål: en levande plats respektive en cirkulär plats. En levande plats är samhället där människor vill stanna, för ett kortare besök eller hela livet. Det är platsen med goda förutsättningar för att besöka, växa, arbeta och bli gammal. En cirkulär plats hanterar klimatomställningen samt skapar ekonomiska möjligheter och infrastruktur på ett sätt som samtidigt tar hand om naturresurserna och ekosystemen för att Västerbotten ska vara en levande plats för framtida generationer. Dessa mål innefattar

målen i Agenda 2030.

Vägen till ett hållbart Västerbotten år 2030

Vägen till En levande plats och En cirkulär plats omfattar tre inriktningar och sex prioriteringar.

De tre inriktningarna beskriver de perspektiv som behöver genomsyra det regionala utvecklingsarbetet. De tre inriktningarna är Sammanhållen region, Jämställd inkludering och Föregångare i omställningen:

- Sammanhållen region - regionala utvecklingsinsatser bidrar till en platsbaserad, utåtriktad och integrerad utveckling av städer, landsbygder och glesbygder inom och utanför länet, för att Västerbotten ska vara en sammanhållen region.
- Jämlik och jämställd inkludering - Regionala utvecklingsinsatser bidrar till att länet säkerställer att skillnader mellan grupper utjämnas för en jämställd och inkluderande utveckling.
- Föregångare i omställning - Regionala utvecklingsinsatser bidrar till att länet blir en föregångare i omställningen till ett cirkulärt samhälle med beredskap för klimat- och miljöförändringar

De sex prioriteringarna visar vilka områden som behöver förändras för att Västerbotten ska bli en levande och cirkulär plats. Varje prioritering förtydligas i de totalt 20 tillhörande delprioriteringarna. Varje del i rapporten motsvarar var och en av prioriteringarna samt ett kapitel för det övergripande arbete som bidrar till samtliga prioriteringar.

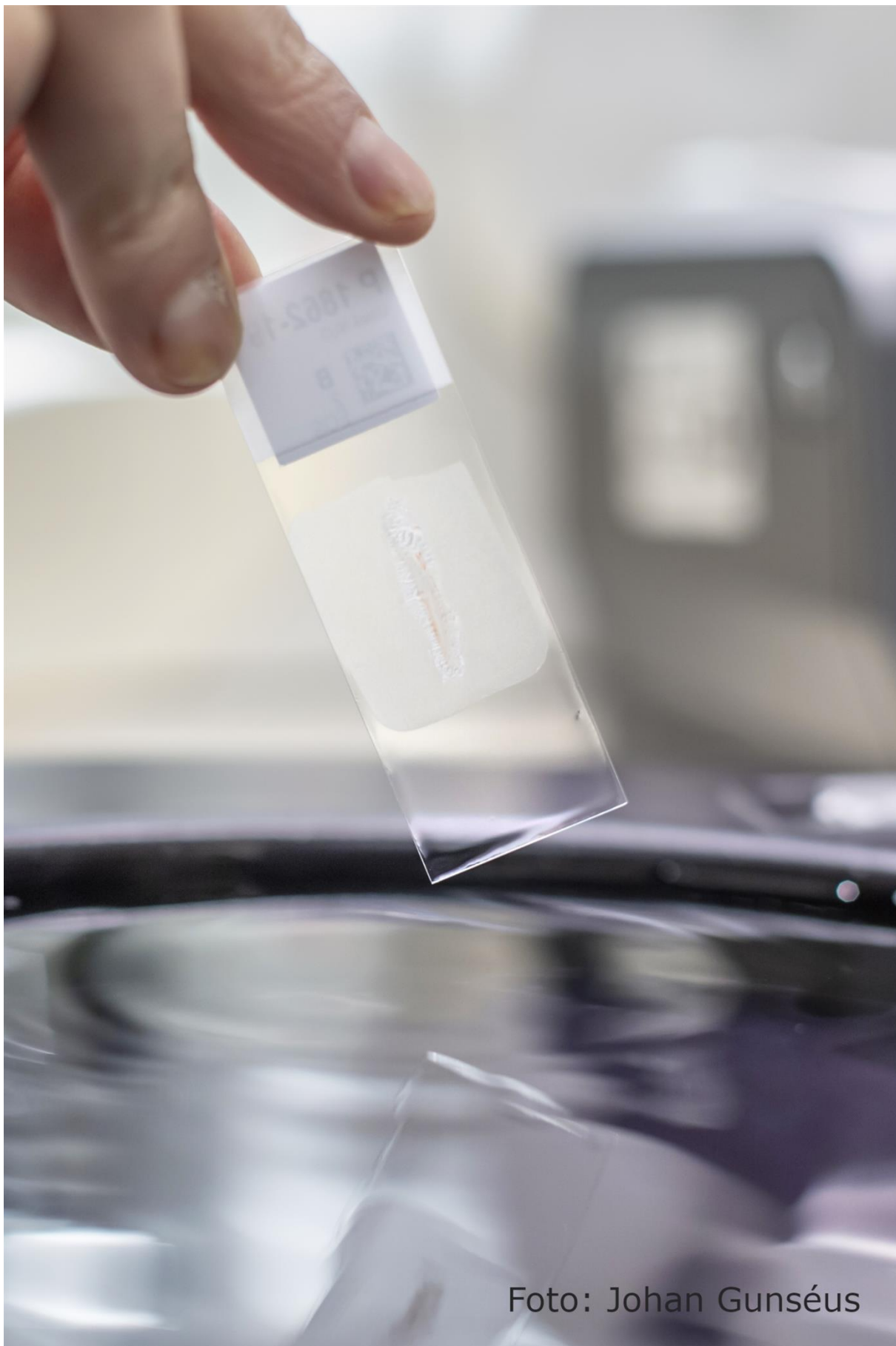

Foto: Johan Gunséus

Västerbotten – En nytänkande och smart region

Omvärldsanalys

Omvärlden påverkar digitalisering

Digitalisering har under många år betraktats som en megatrend men det finns dock idag delade meningar bland omvärldsanalytiker huruvida digitaliseringen fortfarande kan klassas som en megatrend eller om den har blivit för ”stor” och allomfattande. Digitaliseringen har inte en lika tydlig riktning längre, mer än att den växer snabbt och numera ses som en självklar del eller kanske till och med en förutsättning för samhällets existens, ungefär som elektrifieringen. Men det finns stora skillnader mellan hur digitala olika branscher och sektorer är samt mellan stora och små organisationer. Digitalisering drivs av teknik som förändrar invånare, företag och organisationers sätt att göra saker som i sin tur förändrar samhället vi lever i. Digitalisering är en grundläggande förutsättning för att Västerbotten ska vara en nytänkande och smart region.

Den tekniska utvecklingen har under de senaste åren medfört att artificiell intelligens (AI) gått från att vara en teoretisk möjlighet till att faktiskt kunna användas i praktiken. AI har stor påverkan på de allra flesta branscher såväl som samhället i stort. Samtidigt ökar hotet från AI-genererad desinformation och behovet av riktlinjer för AI-användning i kombination med den ökade hotbild för cyberattacker, intrångsförsök och bedrägerier via digitala kanaler.

Regleringar kring cybersäkerhet, hanteringen av data och AI-lösningar kommer att resultera i att helt nya och omfattande administrativa processer med tillhörande stödtjänster måste etableras hos såväl små som stora aktörer i Västerbotten. Både resurser i form av pengar och arbetstid kommer att behöva omfördelas för att möta dessa nya regleringar. Det kommer också behövas nya kompetenser som inte finns i organisationerna idag. Sammantaget kommer det att ställas krav som mindre aktörer i Västerbotten kan få svårt att möta.

Trenden för de mindre kommunerna är tydlig med en ökad förväntan på offentlig sektor. Allt större krav ställs på kommunerna som förutsätts erbjuda service dygnet runt samtidigt som de ska hantera den demografiska utvecklingen. Fler och fler komplicerade tekniska och administrativa krav ställs på

ett fåtal personer som i huvudsak är generalister och inte specialister. Till detta kommer svårigheter att rekrytera personer med kompetens och erfarenhet. För att klara av att möta samhällets efterfrågan på digital välfärd och service behöver samverkan och samarbeten utvecklas där både processer och utförande görs digitalt tillsammans.

Ledarskap och beställarförmåga är viktiga kompetenser i den digitala omställningen. För att samordningen ska vara hållbar krävs medvetenhet om vilken förmåga som behövs. När organisationen minskar, måste ledarskapet involvera fler i omställningen, både internt och externt. Digitalisering förändrar samhället och skapar nya förväntningar och arbetssätt. Behovet av ledarskap för digital transformation är lika viktigt i privat sektor. I Västerbotten, med många små företag, måste även de anpassa sig, både i affärsutveckling och interna processer. Kostnader för säkerhet och förnyelse måste hanteras för att dra nytta av digitaliseringen och inte bara möta dess utmaningar. Att Bjurholms kommun, Umeå universitet och Norrmejerier drabbats av IT-attacker senaste året visar att dessa utmaningar påverkar alla sektorer och måste hanteras.

Andra länder är snabbare än Sverige. Sverige var som land en pionjär inom digitaliseringsområdet och rankades väldigt högt i olika globala mätningar och index. De senaste åren har dock Sverige halkat efter och återfinns idag inte längre i toppen. Offentlig sektor är det område där Sverige får sämst resultat, i OECD:s rapport Digital Government Index 2023, en internationell jämförelse av digitaliseringen av offentliga förvaltningar i 38 länder, hamnar Sverige på plats 26. Även inom AI-området tappar Sverige positioner, i den senaste versionen av Global AI Index halkar Sverige ned från plats 18 till 25. Anledning till de sämre resultaten är inte att Sverige slutat med digitalisering utan att andra länder gör saker snabbare, bättre och mer samlat. Detta har dock uppmärksammats av nationellt och Regeringskansliet har under 2024 arbetat med en förnyelse av den svenska digitaliseringspolitiken och framtagande av en ny nationell digitaliseringsstrategi som kommer att lanseras under 2025.

Omvärlden påverkar innovationsledning

Det gångna året har präglats av ett antal stora globala samhällsutmaningar och kriser som driver utvecklingen mot stora omställningar. Det är ut-

maningar och kriser som byggts upp under lång tid men som i år har utvecklats till en "perfekt storm" av samhällsförändringar som är sammanflätade eller beroende av varandra. World Economic Forum (WEF) listar följande globala risker; geopolitiska konflikter, cyberhot och brottslighet, naturkatastrofer och extremväder, problem med anpassning till klimatförändringar, otillräckliga naturresurser, storskaliga miljöproblem, inflation, polarisering och växande sociala spänningar samt stor-skalig migration.

Under 2024 har det också kommit ett flertal uppmärksammade rapporter som visar på att Europa halkar efter både USA och länder i Asien i fråga om konkurrens- och innovationskraft. Detta återspeglas även i den forskningsmässiga utvecklingen där exempelvis investeringarna i forskning i Kina och ett fåtal globala techbolag är synnerligen kraftfulla. I Marco Draghis rapport, EU competitiveness: Looking ahead, föreslås kraftiga satsningar på innovation och utveckling av ny teknik, liksom en reformering av EU:s forskningsprogram Horisont Europa. På nationell nivå återges samma problematiska bild och det återspeglas, tillsammans med de pågående geopolitiska konflikterna och det svenska medlemskapet i NATO, i den forsknings- och innovationspropositionen (Fol-proppen) som regeringen presenterade i december i form av ett tydligare fokus på hållbar utveckling, konkurrens-kraft, säkerhet och resiliens.

Aktörer i Västerbottens regionala innovationseko-system kommer på olika sätt att påverkas av de globala samhällsutmaningar som driver utvecklingen mot stora omställningar. Den samlade förmågan och kapaciteten till innovation kommer att vara avgörande om Västerbotten ska lyckas vara en nytänkande och smart region. Regional innovationsledning har där en nyckelroll. Under året har begreppet dubbel användning (dual usage) inom innovationsområdet aktualiserats genom det svenska medlemskapet NATO. Svenska aktörer har fått tillgång till Natos egna innovationsprogram Diana och det har tillsammans med dubbelanvändning påskyndat samarbeten mellan universitet, företag och offentlig sektor inom framför allt så kallade djupa innovationer som är komplexa, använder AI och stärker samhället i så väl fredstid som krigstid. Denna dynamik i innovationslandskapet i kombination med Västerbottens geografi med stor tillgång till vatten, skog och luftrum kan utveckla och stärka Västerbottens ställning i utveckling av innovationer som kräver trygga skyddande miljöer och skapa fördelar på lång sikt.

Under hösten 2024 lanserades världens första

kravstandard för innovationsledningssystem – ISO 56001 vilket innebär att det är första gången det finns ett internationellt förankrat och gemensamt ramverk för innovationsarbetet utifrån ett systemperspektiv. Forskning visar allt tydligare att det behövs ett systematiskt arbetssätt och ett helhetsgrepp för att stärka en organisations innovationsförmåga och här kommer innovationsledning in i som en viktig del i det arbetet.

En tydlig trend under 2024 är att rollen innovationsledare blir allt vanligare i större organisationer, även om den inte alltid får en plats i att verkligen orkestrera det inre innovationsledningssystemet, utan oftare leder enskilda innovationsprocesser. Utifrån den demografiska strukturen i länet och fördelning av olika typer av organisationer är förekomsten av dessa typer av roller, och nätverk för dessa, vanligare i kuststäderna. De saknas i den glesare geografien där behovet till innovation och omställning ofta är ännu större utifrån flera aspekter. Tillsammans med tillgången till stöd och miljöer för innovation bidrar kan denna trend bidra till att öka den inomregionala skillnaden i förmåga och kapacitet till innovation.

Omvärlden påverkar smart specialisering

Betydelsen Smart specialisering (S3) för nytänkande och samverkan på EU-nivå går inte att förneka. I början av 2020-talet introducerade EU-kommissionen termen S4, där fyran symboliserade "sustainability" och syftade till att bredda med hållbarhetsperspektivet. Grundtanken är densamma som tidigare, det vill säga att samla aktörer, resurser och investeringar inom regionalt prioriterade styrkeområden med syfte att stärka EU:s regioners konkurrenskraft. Därtill har EU-kommissionens lanserat en ny plattform S3 Community of Practice (S3 CoP). Två nya S3-partnerskap och genomförandet av ett så kallat "S3-forum" är några av nyheterna inom plattformen. Syftet är att ge regioner stöd och vägledning samt möjligheter till erfarenhetsutbyte, påverkansarbete och forum för dialog. EU-kommissionen har under de senaste åren lanserat en rad olika initiativ med snarlika syften – att bidra till ett samordnat innovationsekosystem som länkar samman innovationsinsatser som tydligare ska bidra till att genomföra EU:s politiska agenda. Partnerskap för regional innovation (PRI) är ett av EU-kommissionens senaste steg i inom ramen för arbetet med smart specialisering. Via PRI är tanken att regionerna ska integrera en tydligare hållbarhetsdimension, ett bredare partnerskap och främja flernivåsamverkan och synergier i det innovationsfrämjande arbetet. EU-kommissionen utnämner även så kallade Regional Innovation Valleys (RIV,

eller på svenska regionala knutpunkter för innovation). Förutom att främja EU:s innovationsekosystem syftar RIV även till att bättre koppla samman olika innovationsaktörer, främja samarbete och motverka innovationsklyftor mellan starkare och svagare regioner. PRI och RIV är därmed båda del av en dynamisk process där EU utforskar nya metoder för att arbeta med regionerna och hitta synergier med övriga insatser.

Arbetet med smart specialisering präglas som allt annat regionalt utvecklingsarbete av sin samtid och kontext. Hit hör en lågkonjunkturs påverkan på samhället, en ökad geopolitisk osäkerhet och Sveriges inträde i NATO. Den nionde juni var det även val till Europaparlamentet och under hösten tillträdde en ny EU-kommission. Många förslag som är viktiga för norra Sveriges regionala utveckling diskuteras för närvarande, och långtidsbudgeten för EU (MFF) och sammanhållningspolitiken på EU-nivå kommer utan tvekan att påverka Västerbotten och riktningen för smart specialisering. Det råder över lag en osäkerhet kring framtidens EU-riktning, men de underlag och rapporter som finns pekar på ett skifte där konkurrenskraft och effektivisering ser ut att bli några av ledorden i den kommande inriktningen. Smart specialisering är ett nyckelverktyg för regional utveckling och tros vara kvar, men att alltmer fokus läggs på interregionalt samarbete och kopplingar till att möta samhällsutmaningar.

Region Västerbottens bidrag

Digitalisering

Region Västerbotten har framgångsrikt bedrivit samverkan inom digitalisering i snart 30 år, med tyngdpunkt på digitalisering i kommunerna och inledningsvis med utgångspunkt från deras roll som samhällsaktör i att bygga infrastrukturer, både stadsnät och en total bredbandsutbyggnad som är grunden och förutsättning för all digitalisering i samhället inom alla sektorer. Även om Region Västerbottens största bidrag till länets förmågebyggande inom digitalisering fortfarande ligger på kommunernas förmågebyggande även för "sin egen skull", har det medvetna arbetet också skapat en djupare förståelse för digitaliseringens dimensioner. Det avspeglar sig i den regionala digitaliseringsstrategin och att utgångspunkten mer är utifrån samhällsförändringarna och nya förutsättningar att göra saker mer än tekniken och sakerna i sig. Under året har Region Västerbotten genomfört framflyttningar inom en mängd viktiga områden. Framför allt tas ett viktigt och ambitiöst grepp i att skapa samsyn om vilka grundförutsättningar som behöver finnas på plats i en kommun för att digitaliseringen ska bli hållbar utifrån omvärldsfaktorer

där robusthet och resiliens är viktigt men också förnyelse och värdeskapande i samverkan. Ett sådant arbete hade inte varit möjligt att göra mellan länets kommuner om detta inte hade börjat etableras i ledningsorganisationerna för ett antal år sedan, en mylla som nu gör det möjligt att genom vissa omtag snabbt skapa vitalisering och fördjupning.

Digital omställning i Västerbottens kommuner

I projektet Digitala Västerbotten i omställning (DVIS) deltar alla femton kommuner i länet samt Örnsköldsviks kommun. Fokus i projektet är att öka de deltagande organisationernas kompetens och ledningsförmåga för digital transformation, informations säkerhet och IT-arkitektur.

Digital omställning i Västerbottens industrier

Projektet Digital Omställning Västerbottens Industrier (DOVI) har som syfte att stötta 20 industriföretag att ta fram digitala strategier, dvs jobba långsiktigt med företagets digitalisering. Den digitala strategin behöver också anpassas så att de digitala redskapen stärker och lyfter affärsplanen. Detta ska bidra till ökad lönsamhet samt att företagen får en handlingsplan där även säkerhetsaspekten tas tillvara samtidigt som företagen lär sig att hantera sin data. De företag som hittills deltagit i projektet har fått en betydlig ökad kunskap om vikten av att ha strategier och styra företagets digitala utveckling men även ha strategier för säkerhet och kompetensförsörjning vilket kommer att ge en ökad lönsamhet.

Digital Impact North

Region Västerbotten är en aktiv part i Digital Impact North (DIN) som är regional kraftsamling för digitalisering och AI (se under Insatser i länet) DIN har kvalificerat, blivit utsedd till och etablerat en europeisk digital innovationshubb (EDIH) i Umeå. Via projektkontor hos bl a Umeå universitet, Sveriges Lantbruksuniversitet, RISE och Region Västerbotten genomförs riktade satsningar mot små och medelstora företag samt offentlig sektor.

Hållbar bredbandsutbyggnad, se även prioritering 3

Parallellt har bredbandsutbyggnaden i Västerbotten fortsatt genom exempelvis projektet OSN Hållbart bredband och en ny upphandling av telekommunikation för båda regionerna, samtliga kommuner och ett stort antal regionala och kommunala bolag i Norr- och Västerbotten påbörjats. En förutsättning för all annan digital utveckling i Västerbotten.

Innovationsledning

Region Västerbotten orkestrerar det regionala innovationsekosystemet. Region Västerbottens ökade förmåga och kapacitet till regional innovationsledning har under året utvecklats ytterligare för att bättre möta framtida utmaningar och möjligheter. Syftet med en orkestrerande roll för Västerbottens innovationsekosystem är att långsiktigt anpassa och parera för omvärldens svängningar och nya behov. För att framgångsrikt bedriva ett övergripande långsiktigt arbete krävs riktade projektinsatser som steg på vägen. Vidare krävs förmågan att förmå systemet arbeta missionsorienterat med essentiella delar som sammantaget utgör byggstenar av en större kontext.

Uppbyggnad av projektportfölj för regional innovationsledning

Genom ett målmedvetet arbete har en projektportfölj inom regional innovationsledning byggts upp och utvecklingsarbetet har under 2024 fortskridit ytterligare. De initiativ som bedrivs inom portföljen innovationsledning syftar till att möjliggöra en effektiv målinriktad satsning på regional innovationsledning i en tid av alltmer tilltagande samhällsomställning, där en nytänkande och smart region utgör en nödvändighet för utvecklad konkurrens- och attraktionskraft. Region Västerbotten deltar genom arbetet i projektportföljen i internationella och nationella satsningar och initiativ, samt bidrar till att stärka länet och våra kommuners kunskaper och förmågor att aktivt arbeta med innovationsledning. Genom uppbyggnaden av projektportföljen framträder en tydligare bild inom vilka styrkeområden projekt drivs för ytterligare utveckling, samt inom vilka områden det är ett lägre engagemang och som följaktligen bör utvecklas. Exempelvis handlar projektet RESIST övergripande om utveckling av sociala innovationer, ett område Region Västerbotten tidigare haft ett lägre engagemang inom och där vi nu kraftsamlar. Syftet är att skapa ett självgående kluster av aktörer verksamma inom området. Med stöd av bland annat vår egenutvecklade analysmodell METRIC, kartläggs länets innovationsekosystem och styrkeområden för att möjliggöra att rätt utvecklingsinsatser prioriteras inom rätt område, nu och framgent.

Samverkansplattform för regional innovationsledning

För att bedriva ett konsistent proaktivt arbete med innovationsledning krävs möjliggörandet av samverkansplattformar som förenar forskare, företag och myndigheter samt större dialog kring social innovation och bättre kunskap om innovationsprocesser i både offentlig och privat sektor. Region

Västerbotten bidrar här som intermediär och ordnar kvartalsmöten under året för Västerbottens innovationsekosystem. Möten som är mycket välbesökta och behandlar relevanta och aktuella teman. Här samlar Region Västerbotten hela innovationsekosystemet i Västerbotten till gemensamma kvartalsvisa möten där relevanta frågeställningar inom innovationsområdet behandlas. Nätverket kopplar ihop aktörer i innovationsekosystemet med varandra och skapar förutsättningar för en mer sammanhållen region. Frågeställningarna under ett år kan vara bottom-up eller top-down beroende på vad som är viktigt och aktuellt i omvärlden. Det är tre digitala och en fysisk träff varje år. Teman på mötena under året har varit dubbelanvändning, erfarenheter och trender i företagsenkäten om innovation, vad som är unikt i varje ekosystem per styrkeområde samt hur ekosystemet gemensamt kan använda innovationsledning för att stödja mikroföretag att jobba mer systematiskt med innovation, förändring och förnyelse.

Regional innovationsledning för omställning (RIO)

Insatserna i projektet RIO koncentreras kring att utveckla det regionala innovationsekosystemet i Västerbotten. Främst fokuseras arbetet att öka den regionala förmågan och kapaciteten till innovationsutveckling, för att därigenom uppnå devisen om en nytänkande och smart region. Det har innefattat insatser för att utveckla och sprida såväl stöd som miljöer för innovation samt en höjd och bredare kompetens. Region Västerbotten har också deltagit i Vinnovas initiativ *Keystone*, tillsammans med Region Värmland och Region Östergötland, vilket fokuserat på modeller för att organisera, leda och bedriva regional innovationsledning.

Innovationsekosystem i Omställning i Västerbotten (iiOV)

Omfattar en förstudie där syftet är att kartlägga respektive innovationsekosystem inom de utpekade styrkeområdena i Region Västerbottens regionala innovationsstrategi (RIS 2022-2030). Utmaningarna är att identifiera synergier och eventuella glapp mellan styrkeområdena för att därefter möjliggöra förstärkning av såväl enskilda styrkeområden som hela det regionala innovationsekosystemet.

METRIC - Region Västerbottens egenutvecklade mätmetod för regional innovationskapacitet

I syfte att öka kunskapen om regional innovationskapacitet har arbetet med METRIC (*Measurement of Regional Innovation Capacity*) fortsatt såväl regionalt som nationellt tillsammans med fyra andra regioner och statens innovationsmyndighet;

Vinnova. En gemensam pilotmätning har genomförts i de fem regionerna och kommer att analyseras under 2025. Utmaningar framgent är att säkra nationell finansiering om Region Västerbotten även i fortsättningen ska fungera som nationell samordnare för METRIC.

Smart specialisering

Västerbottens arbete med smart specialisering styrs av den framtagna S3 Västerbotten Roadmap for Smart Economic Transformation. Roadmapen utgör en färdplan för hur regionen ska utveckla innovationsprocesser och ta tillvara på lokala styrkor. Ett centralt koncept är att använda så kallade "lokala missioner" (engelskans local missions) för att fokusera på specifika utmaningar och möjligheter. Ett viktigt mål med Roadmapen är att bryta upp traditionella silos och i stället främja samarbete mellan olika aktörer. Genom att samla akademi, näringsliv, civilsamhället och offentlig sektor hittas snabbare innovativa lösningar på komplexa problem. Även om mycket arbete återstår går det att konstatera att Region Västerbotten står sig starkt inom området på en europeisk nivå, med god representation och ett gott samarbete med andra regioner vilket stärker Västerbottens och länets aktörers position och Västerbotten har tagit en ledande roll inom smart specialisering på både nationell och internationell nivå. Region Västerbotten bland annat leder och är en aktiv medlem i nätverket BSR S3 Directors Network, som utgör grunden för ett gott samarbete med andra regioner i Östersjöområdet för att stärka gemensamma intressen. Genom att tillhöra de utvalda som deltar i EU-kommissionens expertgrupper har Region Västerbotten också möjlighet att påverka utvecklingen av EU:s innovationspolitik. Trots osäkerheten kring EU:s framtida politik är det tydligt att smart specialisering kommer att fortsätta vara en viktig drivkraft för regional utveckling. Västerbotten är väl positionerat för att möta framtidens utmaningar och ta tillvara på nya möjligheter i och med ett aktivt engagemang och nätverk på EU-nivån samt även starka kopplingar till nationella aktörer.

Region Västerbotten som drivande aktör på EU-nivå inom smart specialisering

På EU-nivå deltar Region Västerbotten i EU-kommissionens I3 expertgrupp med fokus på utformning av nästa generations innovationsutveckling på EU-nivå, vilket ger en påtaglig möjlighet att påverka frågorna och den framtida riktningen. En annan reell påverkansmöjlighet utgörs av det nu fem år gamla nätverket BSR S3 Directors Network (även kort kallat Directors Network med akronymen DN) som initierades och ännu drivs av Region

Västerbotten och som ökat internationell samverkan med andra europeiska regioner även utanför nätverket. Direktörsnätverket inkluderar nio Östersjöregioner som har ansvar för sina respektive regioners S3 arbete, och ger stora möjligheter att diskutera samverkan och påverkan inom S3 och ett gemensamt arbete inom dessa frågor. Syftet med arbetet är att utveckla djupare innovationssamarbeten där regionernas insatser stärker varandra och att med en enad röst bli en starkare aktör på EU arenan och grupperingen och dess påverkan på EU:s policynivå har varit och är fortsatt av stor betydelse på ett för region Västerbotten gynnsamt vis. Under 2024 har nätverket bedrivit påverkansarbete mot EU för att stärka möjligheterna till både plastbaserad innovationsutveckling och samarbete över nationsgränserna i den nya innovationsagendan och de initiativ som följt på den. Directors Network har också varit starkt bidragande och ett starkt stöd för Region Västerbottens arbete i flera av de övriga exemplen på arbete inom området som nämns nedan.

Det har tagits fram en gemensam position kring S3 och sammanhållningspolitiken som gick igenom tidigare arbete och vad som är på gång ger nu en bra grund i det fortsatta arbetet inom nätverket.

Region Västerbotten utsedd till Regional Innovation Valley

Västerbotten har varit med i olika initiativ i diskussionerna att vidare utveckla Smart Specialisering i nästa programperiod, bland annat inom Partnerships for Regional Innovation Pilot (PRI) som nämndes ovan. Som en följd av detta arbete gick Region Västerbotten in med en ansökan för att tillhöra de 100 europeiska regionerna som utses som Regional Innovation Valleys och har också tilldelats denna utmärkelse under året, vilket kommer att generera möjligheter för finansiering och internationell samverkan. Siktet är att kunna hitta samarbetspartners för att utveckla konceptet ytterligare.

En kartläggning genomfördes över aktörer med potential för att arbeta med konceptet RIV och hållbara energislag. Utifrån internationellt perspektiv har det identifierats vilka styrkor Västerbotten och andra har som varit grund för att Västerbotten utsågs till RIV.

Region Västerbotten i fokus för innovationspolitisk samordning

Västerbottens arbete med smart specialisering följs och analyseras inom ramen för ett projekt som leds av Nordregio på uppdrag av Nordic Thematic Group on Green, Innovative and Resilient Regions 2021-2024 (TGC), som är en arbetsgrupp

under det nordiska regionala programmet. Projektet fokuserar på innovationspolitisk samordning på olika styrningsnivåer - från övernationella, nationella (nordiska länder), regionala och lokala. Syftet är att utforska hur de "nya" uppdragsorienterade tillvägagångssätten som ger riktning mot innovationspolitiken är lämpade för de nordiska länderna. Särskilt gäller det i samband med så kallade transformationer och hur dessa uppdrag genomförs på regional och lokal nivå. Studien fokuserar på Sverige, Finland och Danmark.

Sammanhållningspolitik och smart specialisering

Region Västerbotten arrangerade under hösten tillsammans med South West Finland, Directors Network, Conference of Peripheral Maritime Regions - Baltic Sea Commission (CPMR BSC) och policyområdet PA-Innovation en workshop på Östersjöstrategins (EUBSR:s) årliga forum i Visby. I fokus stod framtidens sammanhållningspolitik och S3, vilket medförde goda möjligheter att föra fram Region Västerbottens hållning samt att diskutera förhållningssätt, möjligheter och utmaningar tillsammans med övriga regioner. Ett gemensamt positionspaper presenterades i samband med workshopen om framtidens sammanhållningspolitik och S3. Region Västerbotten har även deltagit i arbetet att ta fram åtgärder på hur Östersjöstrategins "Action Plans" inom PA-Innovation ska utformas. Glädjande är att CPMR BSC, som leder arbetet, har baserat sitt förslag på Region Västerbottens texter som nu är antagna som hela nätverkets position.

Region Västerbotten har tagit fram underlag för ställningstaganden för det fortsatta S3-arbetet och glädjande är att CPMR BSC, som leder arbetet, har baserat sitt förslag på Region Västerbottens texter som nu är antagna som hela nätverkets position.

Nytänkande och smart för att överbygga strukturella hinder

Trots goda intentioner finns ett glapp till samarbetet med internationella aktörer, där främst kapacitet och finansiella strukturer skapar hinder. I syfte att utveckla bättre sätt att mäta regional utveckling utifrån ett landsbygdsperspektiv har Region Västerbotten vidare under året deltagit i Horizont-projektet Giving Rural Actors Novel Data and Re-Usable Tools to Lead Public Action in Rural Areas (GRANULAR) som samordnare för de fyra nordligaste regionerna. Målet är att bidra till nya insikter som ska kunna karakterisera landsbygdernas mångfald för att bättre förstå karakteristiken, dynamiken och drivkraften hos landsbygder. För att kunna identifiera huvudutmaningar och designa

skräddarsydda plastbaserade policyers för att adressera dem leder Region Västerbotten ett Living Lab (LL) som består av aktörer i de fyra nordligaste länen. LL arrangerade ett seminarium på Almedalen med olika nyckelaktörer för att lyfta problematiken med statistik på EU-nivå som presenterar Norra Sverige utan utvecklingsfällor som inte speglar verkligheten då statistik/indikatorer inte är på en lokal nivå.

Under projektiden kommer bland annat en "Rural-Compass" utvecklas vars syfte är att hjälpa landsbygdsaktörer att greppa både mångfalden och särdragen i sina territorier.

Kapacitetsbyggande inom Västerbotten för nytänkande och smarta lösningar

Region Västerbotten har under året även lett ett samarbete med en ERUF-ansökan som beviljats medel. Projektet, R10 - vinnare i den gröna omställningen, har som syfte att koppla ihop kommuner i inlandet för att stärka transformationskapaciteten och ta till vara på möjligheter inom den Gröna omställningen. I det nu beviljade projektet deltar Region Västerbotten och 10 inlandskommuner (Region 10).

Projektet har en bas i tidigare identifierat behov av att ha kapacitet att jobba med utvecklingsfrågor, transformation och S3.

En ny programperiod med nya möjligheter

På nationell nivå deltar Region Västerbotten i nätverket Europaforum Norra Sveriges (EFNS) arbetsgrupp Sammanhållningspolitik. Syftet är att tillsammans med de övriga norra regionerna påverka den europeiska nivåns utveckling, vilket inkluderar såväl prioriteringen nytänkande och smart som andra prioriteringar inom den regionala utvecklingsstrategin. Arbetsgruppen har tagit fram analyser, positioner och skrivelser för framtidens sammanhållningspolitik och även ordnat olika möten, bland annat med regeringsrepresentanter så som Statssekreterare, Landsbygds- och infrastrukturdepartementet. Region Västerbotten har även inlett ett arbete för att arbeta med EU:s programmeringsarbete efter 2027. Just nu är det oklart hur strukturen för de regionala programmen kommer att se ut då nya förslag diskuteras. Genom att påbörja arbetet tidigt kan Region Västerbotten bidra till att påverka utvecklingen för att aktivt arbeta för så bra utfall som möjligt. Arbetet genomförs i samverkan med politiker, ledning inom Region Västerbotten och aktörer i länet samt Region Norrbotten.

OECD kommer presentera en rapport för NSPA-

regionerna under 2025 som blir ett centralt underlag i det arbetet.

Aktuella omvärldsfaktorer

Policyförändringar

Året 2024 är ett avgörande år för EU. De nyligen genomförda valen till Europaparlamentet och tillträdet av en ny EU-kommission skapar en ny politisk karta. För Västerbotten är utformningen av EU:s långtidsbudget och sammanhållningspolitik särskilt betydelsefull. Trots osäkerheten om framtida inriktning tyder signaler från ledande EU-analytiker som Draghi och Letta på ett ökat fokus på konkurrenskraft och effektivisering. Detta kan få både positiva och negativa konsekvenser för regionens utveckling då diskussioner förs om en mer centralstyrd politik och fonder och det finns en osäkerhet regional och lokal involvering. Smart specialisering väntas fortfarande ha en fortsatt roll med regionerna i centrum då konceptet bygger på en platsbaserad utveckling.

Samverkan

Digitalisering

Samverkan med offentliga aktörer är avgörande för att uppnå positiva resultat i hela Västerbotten. Genom att Region Västerbotten samordnar insatser inom digitaliseringsområdet, kan länets kommuner, företag, akademi och civilsamhälle arbeta tillsammans på ett mer effektivt sätt. Detta leder till en ökad regional förmåga och kapacitet, vilket är nödvändigt för att möta de utmaningar som digitaliseringen medför. En stark och samordnad samverkan möjliggör också ett bättre lärande och en gemensam förståelse bland alla involverade parter. Detta är särskilt viktigt för att kunna utveckla och implementera innovativa lösningar på komplexa problem. Genom att inkludera fler aktörer och perspektiv kan man skapa mer hållbara och effektiva strategier. Utgångspunkten för samverkansarbetet är den regionala digitaliseringsstrategin för Västerbotten 2022-2030. Inom vissa områden har den också utvecklats ytterligare steg, exempelvis då det gäller kommunernas gemensamma samverkan inom digitaliseringsområdet där det strategiska rådet tar fram en treårig strategi och årlig handlingsplan för kommunernas samverkan inom digitalisering.

Samverkan med privata aktörer är avgörande för att uppnå framgångsrika regionala resultat, skapa konkurrens- och attraktionskraft. Genom att inkludera företag i samverkansarbetet inom digitaliseringsområdet kan Region Västerbotten dra nytta av den expertis och de resurser som finns inom näringslivet. Detta bidrar till att stärka den regionala

förmågan och kapaciteten, vilket är nödvändigt för att möta de utmaningar som digitaliseringen medför. Privata aktörer kan också tillföra innovativa lösningar och nya perspektiv som kompletterar de offentliga och akademiska insatserna. Genom att samarbeta med företag kan man utveckla mer effektiva och hållbara strategier för att lösa komplexa problem.

Fast samverkansytter

Strategirådet för kommunernas samverkan inom digitaliseringsområdet

Innefattar tre kommunchef, digitaliseringschefer från Umeå och Skellefteå kommun samt Lystkoms förbundschefer. Region Västerbotten sammankallar och leder rådets arbete.

Digitala Västerbotten / Samverkan Digitalisering
En samverkansplattform som samlar Västerbottens femton kommuner samt Örnsköldsviks kommun i tre nätverk med olika digitala inriktningar. Plattformen är utgångspunkt för informationsspridning, genomförande av projekt och andra initiativ.

Digital Impact North (DIN)

En gemensam kraftsamling för digitalisering av norra Sverige. Region Västerbotten är tillsammans med Umeå universitet, Sveriges lantbruksuniversitet, RISE och Umeå kommun initiativtagare till denna kraftsamling.

Mötesplats Digitala Västerbotten

En årlig konferens om digitalisering som samlar nationella, regionala och lokala aktörer. Konferensen genomfördes 2024 för åttonde gången och har genom åren vuxit kontinuerligt och betraktas idag som norra Sveriges största digitaliseringskonferens med inriktning mot verksamhetsutveckling.

Regionala digitaliseringskoordinatorer

Ett nätverk som samlar alla regioner i Sverige avseende digitaliseringsfrågor utifrån ett flernivåsamverkansperspektiv. Nätverket samordnas nationellt av Regional kontakt.

Lystkom

Ett exempel på ett inomregionalt pågående samverkansinitiativ i Västerbotten som samordnar IT-drift mm inom och mellan ett antal inlandskommuner i Västerbotten.

Innovationsledning

Region Västerbottens arbete med regional innovationsledning har en orkestrerande funktion för att samordna samverkan inom innovationsområdet i Västerbotten. Arbetet präglas av ett perspektiv på flernivåsamverkan där lokal, regional, nationell och

global nivå kopplas ihop och utgår från den regionala innovationsstrategin för Västerbotten 2022–2030 (RIS). Att bedriva ett regionalt innovationsledningsarbete framgångsrikt kräver ett gott samarbete med Västerbottens innovationsekosystem. Detta system består av såväl offentliga som privata aktörer. Genom att Region Västerbotten har en central samordnande funktion i länet är samverkan ledordet i de aktiviteter, mötesplatser, utbildningar och projekt som ordnas och drivs. Att främja, stärka och utveckla ett helt system kräver långsiktighet, uthållighet och en väl avvägd samordning, i syfte att få samtliga aktörer att fokusera sina insatser mot våra utpekade styrkeområden.

Region Västerbottens egenutvecklade mätmetod: METRIC, har rönt stort intresse på europeisk nivå och ett nytt Interreg Northern Periphery and Arctic (NPA) förstudieprojekt, Attract Skills and Talent Through Innovation Capacity (ASTRIC) har startats upp tillsammans med en finsk och en irländsk region, Savonia och Western Ireland. Region Västerbotten har också, inom ramen för BSR Interregprojektet Regional Ecosystems for Social Innovation & Social Transformation (RESIST) fortsatt att stärka de regionala förutsättningarna för hur social innovation kopplat till innovationsledning kan bidra till att Västerbotten är en nytänkande och smart region. Arbetet inom *Europaforum Norra Sverige (EFNS)* bidrar och säkerställer förutsättningar för ett långsiktigt och framgångsrikt innovationsarbete i Västerbotten. Exempelvis genom bevaknings- och påverkansarbete av lagförslag från EU innan dessa träder i kraft.

Fasta samverkansytor

Nätverket för regional nationell dialog (RND)
RND är en mötesplats där svenska regioner utbyter kunskaper med Regeringskansliet och nationella myndigheter som arbetar med forskning och innovationsfrågor. Vinnova och Tillväxtverket är sammanställande för nätverket.

RegLab

Ett forum som fokuserar på lärande och kunskapsutbyte om regional utveckling. Här samlas representanter från regioner, myndigheter och forskningsinstitutioner för att utforska och fördjupa sina insikter kring frågor som rör regional utveckling. RegLab genomför även gemensamma utvecklingsprojekt och detaljerade analyser av regionala frågor. Västerbotten har varit med som deltagare men också ansvarig för läroplan om regional innovationsledning under året.

TiraMISO

Ett nationellt nätverk för myndigheter och regioner

med avseende kunskapsutbyte och samverkan om miljöer för testytor och systemdemonstratorer. Nätverket leds och koordineras av Business Sweden, RISE och Vinnova för att skapa fler exportmöjligheter för Sverige.

Nationellt nätverket för mätning av regional innovationskapacitet

Nationellt nätverk avseende kunskapsutbyte och samverkan om mätning och analys av regional innovationskapacitet med utgångspunkt i Region Västerbottens mätmodell Metric.

Nationellt kompetenscenter för social innovation
Ett nationellt kompetenscenter för att främja effektiva, varaktiga och värdeskapande sociala innovationer utifrån samhällsutmaningar. Fokus på utbyte av kunskap, verktyg, coaching samt erfarenhet.

EFNS - Forskning innovation och näringsliv
Arbetet inom Europaforum Norra Sverige (EFNS) bedrivs främst genom samordnande funktion av arbetsgruppen inom: forskning, innovation och näringsliv (FIN-gruppen). Under året har gruppens ämnesområde utökats till att även omfatta frågor inom miljö, energi och klimat som har bäring mot gruppens arbete. EFNS är ett politiskt nätverk bestående av de fyra nordligaste regionerna i Sverige.

Innovationsnätverk Västerbotten

Ett nätverk som Region Västerbottens regi samlar hela innovationsekosystemet i Västerbotten till regelbundna kvartalsträffar där ett gemensamt lärande står i fokus.

Regionalt innovationspartnerskap för norra Sverige (RIP)

Partnerskapet samlar innovationsaktörer från de fyra nordligaste regionerna i Sverige avseende aktuella innovations-, forsknings- och utvecklingsfrågor. Region Västerbotten är sammanställande part i partnerskapet.

Innovationspartnerskap Umeå

Partnerskap mellan Region Västerbotten, Länsstyrelsen Västerbotten, Umeå universitet, Sveriges lantbruksuniversitet, RISE och Umeå kommun med fokus på innovation, förnyelse och omställning i Umeå, Västerbotten och norra Sverige.

Smart specialisering

För att möta dagens komplexa samhällsutmaningar krävs innovativa lösningar som sträcker sig bortom regionala gränser. Region Västerbotten har därför aktivt sökt samarbeten både nationellt och inter-

nationellt. Genom att aktivt söka samarbeten och vara en pådrivande kraft i nätverk har Region Västerbotten inte bara identifierat gemensamma utmaningar utan också hittat innovativa lösningar. Detta har resulterat i ökade möjligheter för regionala aktörer att dra nytta av EU-medel och stärkt förmågan att driva en hållbar regional utveckling. För att fortsätta på denna väg är det viktigt att fördjupa samarbetet med näringslivet och andra viktiga aktörer, och att fortsätta att vara aktiva i relevanta nätverk på både nationell och internationell nivå.

Fasta samverkansytor för smart specialisering

EU-kommissionens I3 expertgrupp

EU-kommissionen ansvarar för expertgruppen som består av maximalt 60 utsedda representanter vilka utgör ett stöd för DG REGIO i utformningen av nästa generations innovationsutveckling på EU-nivå.

BSR S3 Directors Network

Nätverket samlar nio regioner (Region Västerbotten, Council of Oulu Region, Southwest Finland, Regional Council of Lapland, Brandenburg Economic Development, Agency Innovation Agency Lithuania, Region Norrbotten, Warmia-Mazury Marshall Office, Regional Council of Tampere) för att påverka EU:s politik i syfte att få bättre regionala möjligheter och att konkret hitta samverka inom smart specialisering. Nätverket har initierats av och leds av Region Västerbotten.

Tillväxtverkets nätverk för S3

Tillväxtverkets nätverk för S3 samlar de svenska regionernas representanter för att dela information om senaste utvecklingen kring Smart Specialisering.

Europaforum Norra Sverige (EFNS), sammanhållningspolitikgruppen

Europaforum Norra Sverige är en mötesplats och kunskapsarena samt påverkansplattform där EU:s politik analyseras och diskuteras i de avseenden där den berör norra Sverige. De fyra nordligaste regionerna ingår i mötesplatsen.

Nätverket Northern Sparsely Populated Areas (NSPA)

Jämtland-Härjedalen innehar för närvarande ordförandeskapet för NSPA, som samlar representanter från Norra Sverige, Norra Finland och Norra Norge. Målsättningen är att påverka och utveckla gleshetsregioner i Norden.

Sammanhållen region

Digitalisering

De insatser som Region Västerbotten har arbetat med under året inom digitalisering har haft en viktig gemensam nämnare. Det har handlat om att direkt och indirekt verka för en mer jämlik digitalisering i länet och ett överbryggande av de skillnader som finns geografiskt, demografiskt, organisatoriskt och kompetensmässigt. Exempel på detta är satsningar på att skapa ett gemensamt "golv" för kommunernas digitalisering i projektet Digitala Västerbotten i omställning (DVIS). Insatser för att stärka kompetensen för digitalt strategiarbete hos små och medelstora företag och därmed deras konkurrenskraft. Engagerandet av PTS i stödinsatser för digital inkludering. Arbetet med hållbarhetsdimensionerna i bredbandsutbyggnadsprojektet OSN Hållbart bredband plockar också ner begreppet twin transition till en mer begriplig nivå och visar vägen för att detta perspektivskifte behövs inom andra områden.

Exempel på aktiviteter

Västerbottens samverkansmodell skapar nationellt intresse

De samverkansarbete som Västerbotten haft över tid mellan kommunerna och de gemensamma frågor som samarbetet driver idag gör också att arbetet skapar ett nationellt intresse, inte minst i tider när SKR också uttalar att samverkansarbetet är en nödvändig möjliggörare för Handslaget som 285 kommuner ställt sig bakom. Men, bara 15 av dessa som har tillgång till en sådan stark samverkansstruktur som Västerbottens kommuner har inom ramen för Digital Västerbotten.

Digital omställning i Västerbottens industrier - En regional samverkan för jämlika förutsättningar Projektet *Digital omställning Västerbottens industrier (DOVI)* vänder sig till hela länet och projektet har fört en nära dialog med kommunernas näringslivskontor både inför uppstart och under pågående aktiviteter. På så sätt får alla kommuner samma förutsättningar och insikter i behov och lösningar samt kan ge input om företag som är i störst behov av insats. Genom kunskaphöjande föreläsningar via näringslivskontorens företagsfrukostar når projektet även ut till andra branscher.

Digitala Västerbotten - ett starkt varumärke som skapar regional stolthet Kommunikerandet av det Region Västerbotten görs via en mängd olika kanaler, både via seminarier, aktiva sociala media och en mångårigt etablerad hybridmötesplats gör att varumärket "*Digitala Västerbotten*" starkt. Det skapar både en inre

stolthet och en vilja att göra gott för fler än sig själv och yttre nyfikenhet och intresse. Det skapar i sin tur förutsättningar för nödvändigt opinionsbildande, då arbetet bedrivs med väldigt små förutsättningar, både hos Region Västerbotten som samordnande part och ute i berörda organisationer.

Innovationsledning

Region Västerbotten arbetar med en projektportfölj för regional innovationsledning, som fokuserar på kommunal, regional, nationell och internationell nivå, bidrar till att Västerbotten utvecklas till en sammanhållen region. Det skapar möjligheter för aktörer att mötas, diskutera gemensamma utmaningar och bli bättre på att tillvarata möjligheter. Av särskild vikt är främjandet av samarbeten mellan stad och landsbygd, samt att verka för ett icke platsbundet utan i stället flexibelt innovationsekosystem för hela Västerbotten. Region Västerbotten fungerar som en orkestrerande funktion för innovationsekosystemet i Västerbotten för att öka sammanhållningen i Västerbotten.

Exempel på aktiviteter

Uppstart av projekt utifrån identifierade behov på landsbygd

Prepare to Gamify (P.T.G) är en förstudie som syftade till att stärka samarbetet och sammanhållningen i Västerbotten genom att använda spelbaserade metoder för att engagera invånare och aktörer i regionen. Genom interaktiva projektaktiviteter där landsbygderna lär sig mer om möjligheter att koppla upp sig oavsett bransch, och aktiviteter med liknande regioner i Europa, har PTG bidragit till ökad delaktighet och en gemensam vision för framtidens landsbygdsområden hur de kan använda digitaliseringen till sin fördel, vilket främjar kreativa idéer och lösningar på lokala utmaningar. Detta har även resulterat i en mer enad och aktiv region där både individer och grupper känner sig stärkta i sina bidrag till samhällsutvecklingen och ett fullskaligt projekt är initierat med Irland, Finland, Island, Irland och Grönland.

Uppstart av projekt utifrån identifierade behov för sociala innovationer

Regional Ecosystems for Social Innovation and Social Transformation (RESIST) omfattar aktörer från regionala myndigheter, företagsfrämjande organisationer och lärosäten i regioner kring Östersjön (Sverige, Polen, Tyskland, Estland, Lettland, Litauen, Norge) som tillsammans utforskar likheter och skillnader i möjligheter för sociala innovatörer och entreprenörer att nyttja befintliga innovationsstödsystem syftande till att ta sig an sociala och miljömässiga utmaningar på nya

okonventionella och kreativa sätt. Region Västerbotten söker nya sätt att lära, främja och koppla länets innovationsekosystem med aktörer som driver varaktiga och värdeskapande sociala innovationer, för att bidra till lärande om arbetssätt som främjar ekosystemet för sociala innovationer och till nya innovativa lösningar hos finansierare.

Orkestrerande funktion

Region Västerbotten samlar hela innovationsekosystemet i Västerbotten till gemensamma kvartalsvisa möten där relevanta frågeställningar inom innovationsområdet behandlas. Nätverket kopplar ihop aktörer i innovationsekosystemet med varandra och skapar förutsättningar för en mer sammanhållen region.

Smart specialisering

Västerbottens arbete med smart specialisering syftar till att skapa en innovativ och hållbar region där alla delar har möjlighet att utvecklas. En utmaning är att en stor del av regionens resurser och aktörer är koncentrerade till kusten. För att motverka denna obalans och skapa en mer jämlik utveckling arbetar Region Västerbotten aktivt med att stärka förutsättningarna för innovation och tillväxt i hela länet.

Exempel på aktiviteter

Nya data och mätinstrument

Det första är GRANULAR-projektet, som syftar till att öka förståelsen för landsbygdernas unika förutsättningar och utmaningar samt möjliggör utvecklingen av mer skräddarsydda lösningar och stöd för en hållbar utveckling i EU och regionen.

Projektinitiativ med bas i skilda förutsättningar

Det har tagits initiativ till ERUF-finansierade projektet R10 – en vinnare i den gröna omställningen, som även nämnts på annat håll, vilket syftar till att stärka kommunernas förmåga att driva den gröna omställningen och ta vara på de möjligheter inom smart specialisering som finns i inlandet. Genom att fokusera på både kust och inland kan det skapas en mer sammanhållen och dynamisk region där alla delar bidrar till en hållbar framtid.

Jämlik och jämställd inkludering

Digitalisering

Region Västerbotten har under året fokuserat på att skapa en mer jämlik och jämställd digital inkludering i länet genom att överbygga geografiska, demografiska, organisatoriska och kompetensmässiga skillnader. En central del av detta arbete har varit projektet Digitala Västerbotten i

samverkan (DVIS), som syftar till att etablera en gemensam basnivå för kommunernas digitalisering. Genom att stärka kompetensen för digitalt strategiarbete har regionen också förbättrat konkurrenskraften hos små och medelstora företag. Dessutom har samarbeten med Post- och telestyrelsen (PTS) och initiativet Digital idag bidragit till att främja en mer inkluderande digital miljö. Dessa insatser har varit avgörande för att säkerställa att alla invånare, oavsett bakgrund eller förutsättningar, får lika möjligheter att dra nytta av digitaliseringens fördelar.

Exempel på aktiviteter

Stärka grupper digitala delaktighet

I den ökande digitaliseringen har Region Västerbotten arbetat med flera initiativ eftersom det trots framsteg kvarstår skillnader i hur olika grupper tar del av digitala tjänster. Projektet Digitala Västerbotten i samverkan (DVIS) har en tydlig inriktning på att stärka hela länets förmåga genom samverkan, vilket bidrar till ökad regional inkludering, jämställdhet och jämlikhet.

Priset Guldmolnet

Priset Guldmolnet, som delas ut vid Mötesplats Digitala Västerbotten, uppmärksammar goda exempel på digital jämlikhet och sprider kunskap för att engagera nya grupper.

Jämställdhetskonsult och jämställdhetsutbildning
Projektet Digital omställning Västerbottens industrier (DOVI) har arbetat med jämställdhet genom att anlita en jämställdhetskonsult för att granska kommunikationsmaterial och genomföra utbildningsinsatser i jämställd kommunikation till små och medelstora företag. DOVI har också deltagit i Länsstyrelsens jämställdhetskongresser och utbildat sina konsulter för att främja en mer jämställd industri.

Skapa en gemensam basnivå för kommunernas digitalisering

Genom projektet Digitala Västerbotten i samverkan (DVIS) säkerställs att alla kommuner, oavsett storlek och resurser, har tillgång till samma grundläggande digitala verktyg och infrastrukturer. Detta bidrar till att minska de digitala klyftorna mellan olika kommuner och främjar en mer jämlik tillgång till digitala tjänster för alla invånare, vilket inkluderar både kvinnor och män samt olika socioekonomiska grupper.

Stärka kompetensen för digitalt strategiarbete

Genom att erbjuda utbildningar och resurser för digitalt strategiarbete till små och medelstora företag, säkerställs att både kvinnliga och manliga

företagare får lika möjligheter att förbättra sina digitala färdigheter och konkurrenskraft. Detta initiativ bidrar till att skapa en mer jämställd arbetsmarknad där alla företag, oavsett ledningens kön eller bakgrund, kan dra nytta av digitaliseringens fördelar.

Främja digital inkludering generellt

Samarbeten med Post- och telestyrelsen (PTS) och initiativet Digital idag syftar till att inkludera alla samhällsgrupper i den digitala utvecklingen. Genom att fokusera på digital inkludering säkerställs att ingen lämnas utanför, vilket är särskilt viktigt för att nå ut till kvinnor, äldre och andra grupper som traditionellt sett har haft mindre tillgång till digitala verktyg och tjänster. Detta arbete bidrar till att skapa en mer jämställd och inkluderande digital miljö för alla invånare i Västerbotten.

Innovationsledning

Arbetet med innovationsledning i Region Västerbotten präglas av ett fokus att öka jämlikhet och inkludering i hela länet. Ett sätt är att aktivt bidra till att degenerera förlegade normer och rigida uppfattningar samt sträva efter att förmedla bilden av ett jämlikt och inkluderande Västerbotten.

Exempel på aktiviteter

Balanserad könsfördelning

Aktiviteter för att öka jämlikhet och inkludering är exempelvis att i alla sammanhang eftersträva en balanserad könsfördelning, både vad gäller egen personal samt vid inbjudningar till konferenser, samverkansytor och utbildningar Region Västerbotten anordnar. Viktigt är också att jämlikhet eftersträvas vid tillsättandet av talare på event, projektgrupper samt vid personalförsörjning.

Medvetandegöra och erbjuda verktyg

Genom att medvetandegöra vikten av jämlikhet och inkludering för all personal inom Region Västerbotten säkerställs ett tillåtande arbetsklimat. Arbetet med regional innovationsledning har under året innefattat utvecklingsinsatser för att säkerställa att skillnader mellan grupper och geografier utjämnas för att erhålla en mer jämställd och inkluderande utveckling. Konkreta aktiviteter rapporteras under respektive sakområde, men ett exempel är projektet Regional innovationsledning i omställning (RIO) där Region Västerbotten aktivt och systematiskt arbetat med att ge det regionala innovationsekosystemet tillgång till verktyg för att kunna jobba med jämlikhet- och inkluderingsfrågor i vardagen.

Smart specialisering

Arbetet med smart specialisering syftar till att

stärka arbetet inom en rad olika sakområden, och bidrar till en inkluderande och jämställd arbetsmarknad. Med en bred ansats som tar vara på att mångfald och olikheter är berikande och kan tillföra nya perspektiv syftar arbetet till att utjämna skillnader mellan olika grupper i hela Västerbotten.

Exempel på aktiviteter

Jämn representation
Eftersträvar att ha en jämn representation vid workshops och dialoger.

Utgångspunkt i inkluderande perspektiv
Inkluderande perspektiv är utgångspunkt i S3 Västerbotten Roadmap.

Föregångare i omställning

Digitalisering

Region Västerbottens arbete med digitalisering har genom olika projekt, initiativ och aktiviteter bidragit till att skapa en mer sammanhållen region och därigenom förutsättningar för att Västerbotten ska vara en föregångare i omställning. Genom att fokusera på digital inkludering, hållbarhet och samverkan har Region Västerbotten skapat förutsättningar för att lyckats överbrygga geografiska, demografiska och organisatoriska skillnader, fokusera på både spets och bredd, vilket har stärkt förutsättningarna att vara en föregångare i omställning.

Exempel på aktiviteter

Fokus i projekt
Projektet Digitala Västerbotten i samverkan (DVIS) har spelat en central roll i att göra Västerbotten mer inkluderande, säkert, motståndskraftigt och hållbart. Genom att arbeta med social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet samt att hantera målkonflikter vid digital transformation, har DVIS bidragit till att skapa en levande och cirkulär plats. Detta innebär att projektet inte bara fokuserar på digitalisering utan också på att skapa ekonomiska möjligheter och infrastruktur som tar hand om naturresurser och ekosystem.

Mötesplats

Mötesplats Digitala Västerbotten 2024 syftar till att skapa förutsättningar för enskilda medarbetare, företag, akademi och civilsamhället att vara delaktiga i den digitala omvandlingen. Genom att främja samverkan och nätverkande, samt att erbjuda lärande och erfarenhetsutbyte, bidrar mötesplatsen till att öka jämlikheten i den digitala utvecklingen. Detta initiativ stärker den regionala förmågan till omställning genom att engagera olika grupper och ge dem verktyg och kunskap för att dra nytta av digitaliseringens möjligheter.

Innovationsledning

Den projektportfölj som Region Västerbotten byggt upp inom arbetet med regional innovationsledning kan på ett övergripande plan ses som ett adaptivt verktyg att möta utmaningar i en föränderlig omvärld. Projekten i portföljen bidrar, var och en på sitt sätt, till att möta samhällstransformation och genom instrumentet innovationsledning bygga kompetens och kapacitet för omställning i Västerbotten. Sammantaget leder arbetets delkomponenter till en ökad medvetenhet och förståelse om vikten av att bedriva ett systematiskt innovationsledningsarbete över tid. Att se till innovation utifrån ett systemperspektiv är nödvändigt, där förmåga och kapacitet till innovation är en förutsättning för omställning.

Exempel på aktiviteter

Fokus på flexibilitet
I projektet Regional innovationsledning i omställning (RIO) står just O:et för omställning. Syftet med projektet är att öka flexibiliteten i och gradvis förändra innovationsekosystemet att bättre matcha kommande behov. Den regionala innovationsstrategin (RIS) pekar ut nio styrkeområden. RIO gör en genomlysning av samtliga styrkeområdens innovationsekosystem, undersöker vilka regionala uppdrag Västerbottens science parks bör ha i framtiden samt utbildar innovationsledare.

Prototyp för social innovation

Regional Ecosystems for Social Innovation & Social Transformation (RESIST)
Inom ramen för BSR Interregprojektet RESIST har Region Västerbotten arbetat med att stärka och utveckla regionala ekosystem för social innovation. Region Västerbotten har ansvar för ett arbetspaket i projektet som ska ta fram en prototyp för hur regionala ekosystem för social innovation kan se ut och fungera. Utgångspunkten för detta är EU:s definition av social innovation.

Mätsystem

Measurement of Regional Innovation Capacity (METRIC)
METRIC är en modell och metod för att mäta och kartlägga regional innovationskapacitet ur ett systemperspektiv. Genom modellen är det möjligt att följa utvecklingen i länets innovationsekosystem, se styrkor och svagheter ur ett regionalt perspektiv och därigenom vidta åtgärder för att skapa förutsättningar till omställning.

Smart specialisering

Smart specialiserings utgångspunkt är att ta vara på de styrkor som finns i regionen för att kunna ta

positionen som föregångare i omställning. Med detta som grund syftar arbetet med S3 i Västerbotten till att stärka olika sakområden och möjliggöra att deras position som föregångare såväl inom regionen som nationellt och internationellt.

Exempel på aktiviteter

Fokus på energislag i RIV-arbetet

I arbetet med att bli en Regional Innovation Valley har Region Västerbotten fokuserat på en av de styrkor Västerbotten har i den gröna omställningen.

Agenda 2030

Digitalisering

Region Västerbottens arbete med digitalisering bidrar till att uppnå ett flertal av målen i agenda 2030. Projekten Digitala Västerbotten i samverkan (DVIS) och Digital omställning Västerbottens industrier (DOVI) har exempelvis en tydlig inriktning mot att stärka hela länets förmåga och kapacitet till digitalisering genom samverkan. Genom att främja regional inkludering, jämställdhet och jämlikhet, samt skapa hållbara samhällen, bidrar dessa projekt till en levande och cirkulär plats. En central del av båda projekten är att stärka regional samverkan och förmågan att samarbeta med andra regioner och länder, vilket är i linje med EU-kommissionens vision för digital omställning. Projekten bidrar till att knyta kommunerna och företagen närmare, öka den gemensamma kunskapen och stärka den gemensamma förmågan att agera.

Aktuella Agenda 2030-mål inom området

Mål 5: Jämställdhet

Region Västerbottens arbete med digitalisering bidrar till att öka regional inkludering, jämställdhet och jämlikhet genom att främja samverkan mellan stora och små kommuner samt företag. Detta bidrar till att minska skillnaderna mellan olika grupper och säkerställa att alla har lika tillgång till digitala tjänster och möjligheter.

Mål 8: Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Region Västerbottens arbete med digitalisering främjar ekonomisk produktivitet genom diversifiering, teknisk innovation och uppgradering. Genom att skapa jämställda förutsättningar för digital kommunikation och informationsöverföring, bidrar arbetet till en hållbar och motståndskraftig infrastruktur. Detta stödjer målet om full och produktiv sysselsättning för alla och uppfyller EU:s mål för digital omställning.

Mål 9: Hållbar industri, innovation och infrastrukt

ur

Region Västerbotten bidrar inom digitaliseringsområdet, exempelvis genom projektet DOVI, till hållbar industri och innovation genom att hjälpa företag att utveckla digitala strategier och handlingsplaner. Detta möjliggör en omställning till hållbar produktion och stärker företagets konkurrenskraft. Genom att främja innovativ digitalisering, stödjer projektet industriföretagen i deras strävan att bli en del av den gröna omställningen.

Mål 10: Minskad ojämlikhet

Region Västerbotten arbete med digitalisering bidrar till att minska skillnaderna mellan olika grupper genom att säkerställa att alla har lika tillgång till digitala tjänster och möjligheter. Detta bidrar till ökad regional inkludering och jämlikhet.

Mål 11: Hållbara städer och samhällen

Region Västerbotten arbete med digitalisering bidrar till att skapa hållbara samhällen genom att främja en levande och cirkulär plats. Digitalisering skapar förutsättningar att stärka den regionala samverkan och öka den gemensamma kunskapen och förmågan att agera. Detta inkluderar att bygga hållbara infrastrukturer och främja samarbete både inom regionen och med externa partners.

Mål 12: Hållbar konsumtion och produktion

Region Västerbotten arbete med digitalisering bidrar till hållbar konsumtion och produktion genom att hjälpa såväl företag som offentliga organisationer att utveckla digitala strategier och handlingsplaner för att möjliggöra omställning till hållbar produktion samtidigt som det stärker företagets konkurrenskraft.

Mål 17: Genomförande och globalt partnerskap

Region Västerbotten arbete med digitalisering bidrar till att stärka inomregional samverkan och förmågan att samarbeta med andra regioner och länder. Detta är i linje med EU-kommissionens vision för digital omställning och bidrar till att knyta kommunerna och företagen närmare, öka den gemensamma kunskapen och stärka den gemensamma förmågan att agera.

Innovationsledning

Agenda 2030 genomsyrar allt arbete som bedrivs inom Region Västerbotten arbete med regional innovationsledning. Ett starkt fokus på hållbara helhetslösningar, där exempelvis den regionala innovationsstrategin för Västerbotten 2022-2030 (RIS) utformats med det övergripande syftet att leda utvecklingen mot en positiv påverkan på både miljö- och samhällsutveckling. Vidare har Region Västerbottens projektportfölj för regional innovat-

ionsledning utformats i linje med de globala målen, där innovationsekosystemets aktörer i Västerbotten och övriga projektdeltagare undersöker, testar och verifierar metoder att tillgodogöra sig ny kunskap och på så sätt stärka den regionala kollektiva medvetenheten rörande hållbar tillväxt.

Aktuella Agenda 2030-mål inom området

Mål 5: Jämställdhet

Region Västerbottens arbete med innovationsledning bidrar till att öka regional inkludering, jämställdhet och jämlikhet genom att främja samverkan mellan aktörer i det regionala innovationsekosystemet. Arbetet bidrar till att minska skillnaderna mellan olika grupper och säkerställer tillgång till stöd och miljöer för innovation.

Mål 8: Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Arbetet med regional innovationsledning som Region Västerbottens bedriver främjar ekonomisk tillväxt genom att öka förmågan och kapaciteten till innovation, förändring och förnyelse i hela Västerbotten. Arbetsvillkoren har under året stötts genom de insatser som genomförts för att höja innovationsledningskompetensen i länet.

Mål 9: Hållbar industri, innovation och infrastruktur

Region Västerbotten bidrar genom arbetet med regional innovationsledning till att utveckla förutsättningarna för en hållbar industri och ökad innovationskapacitet genom att stödja aktörerna i det regionala innovationsekosystemet genom olika insatser och initiativ, exempelvis distribution av stöd och miljöer för innovation.

Mål 10: Minskad ojämlikhet

Region Västerbotten arbete med regional innovationsledning bidrar till att minska skillnaderna mellan olika delar i Västerbottens geografi samt mellan olika grupper genom att öka tillgången till miljöer och stöd för innovation i länet. Arbetet bidrar till att utöka och bredda det regionala innovationsekosystemet och därigenom erhålls en ökad regional inkludering och jämlikhet.

Mål 11: Hållbara städer och samhällen

Arbetet med regional innovationsledning hos Region Västerbotten bidrar till en ökad förmåga till innovation, förändring och förnyelse i hela Västerbotten vilket är en förutsättning för att utveckla hållbara städer och samhällen. I projektet "Regional Ecosystems for Social Innovation & Social Transformation (RESIST)" etableras exempelvis ett regionalt ekosystem för social innovation.

Mål 12: Hållbar konsumtion och produktion

Region Västerbotten arbete med regional innovationsledning bidrar till att utveckla en hållbar konsumtion och produktion i Västerbotten genom att stödja och hjälpa aktörer i det regionala innovationsekosystemet att utveckla strategier och handlingsplaner för att möjliggöra omställning samtidigt som det stärker den regionala attraktions- och konkurrenskraften.

Mål 17: Genomförande och globalt partnerskap

Region Västerbottens arbete med regional innovationsledning utifrån ett systemperspektiv har lett till en lång rad samarbeten både inom regionen, mellan andra regioner, nationellt och internationellt. Genom ett externt arbete med utbyte av kunskap och information utifrån ett missionsbaserat innovationsledningsperspektiv har ett flertal partnerskap etablerats både nationellt och inom EU.

Smart specialisering

Region Västerbottens arbete inom smart specialisering bidrar på flera sätt till målen i Agenda 2030, och de huvudsakliga målen redovisas kortfattat nedan. Därutöver bidrar arbetet även till andra mål (exempel till mål sju som syftar till hållbar energi för alla, mål åtta om anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt samt mål nio om hållbar industri, innovationer och infrastruktur) genom att bidra till andra insatsområden och sakområdens arbete och att lyfta dem som styrkeområden inom arbetet med smart specialisering.

Aktuella Agenda 2030-mål inom området

Mål 5: Jämställdhet

Genom att beakta kvinnors och mäns olika behov och förutsättningar och genom att bidra till att skapa likvärdiga möjligheter inom näringsliv bidrar Region Västerbottens arbete med smart specialisering till jämställdhet.

Mål 10: Minskad ojämlikhet

Arbetet med smart specialisering har som syfte att bidra till en minskad ojämlikhet då hela samhället behöver jobba med frågan om allas lika värde och inte minst de företag och organisationer som vill utvecklas och nå en global marknad. Det är ett faktum att organisationer och företag mår bra och ökar sin lönsamhet med blandade kulturer.

Mål 11: Hållbara städer

För att ställa om, ändra metoder, design mm krävs innovativ samhällsplanering. Smart specialisering avser att bidra med ny kunskap, nya infallsvinklar och ifrågasättande av gamla metoder och processer för att offentlig sektor ska kunna genomgå en omställning till en hållbar produktion.

Mål 12: Hållbar konsumtion och produktion

De största effekterna av smart specialisering för de globala målen är indirekta, då syftet primärt är att skapa goda förutsättningar för hållbar utveckling och nya innovationer snarare än att ge direkt stöd till dessa.

Mål 17: Genomförande av ett globalt partnerskap

En stor del av näringslivet i Västerbotten verkar på en global marknad med stor framgång och många har underleverantörer i andra delar av världen. Utifrån styrkeområden i S3 Västerbotten Roadmap finns möjligheter att delta i EU:s S3 plattformar samt hitta samverkan i andra regioner i Europa för att stärka regional utveckling. Dessa globala partnerskap kan påverka omvärlden på ett positivt sätt utifrån de tre hållbarhetsaspekterna.

Ett urval av insatser i länet

Digitalisering

Det finns flera insatser som andra aktörer än Region Västerbotten ansvarar för inom delprioriteringen Västerbotten – en nytänkande och smart region och som rör digitaliseringsområdet med syftet att öka förmåga och kapacitet till att tillvarata digitaliserings möjligheter. Dessa insatser stärker förutsättningarna för en utökad service och tillgänglighet, attraktions- och konkurrenskraften samt bidrar till att Västerbotten stärka bilden av Västerbotten som en attraktiv samarbetspartner nationellt, i EU samt globalt. Nedan beskrivs ett urval av dessa insatser i korthet.

Ett urval av insatser inom digitalisering

Forskning om AI

Umeå universitet fortsätter att satsa på forskning om artificiell intelligens (AI). Målet är att AI ska gå som en röd tråd genom alla vetenskapsområden vid universitetet. Idag finns det nära 100 forskare vid samtliga fakulteter. Vid *Taiga* som är ett fakultetsövergripande centrum vid Umeå universitet främjas forskning inom artificiell intelligens genom transdisciplinärt samarbete. Vilket skapar och erbjuder unika mötesplatser, aktiviteter och stöd för att inspirera och vägleda forskare, lärare och studenter inom AI-forskningen. Under året har Taiga adresserat områden som AI för att lösa komplexa samhällsproblem och AI för att nå klimatneutralitet.

PTS och Digitalldag

Under första veckan i september genomförde Post- och telestyrelsen (PTS) ett besök i Västerbotten. Kommunerna som besöktes var Vilhelmina, Storuman, Lycksele och Umeå. Syftet för PTS var att

förstå utmaningarna som ligger bakom de siffror de fångar in i sin statistik. Få insikt i vilka behov som finns och för att kunna hitta möjligt stöd men också berätta vilka möjligheter som redan finns. En direkt effekt som besöket gav var ett intensifierat arbete hos PTS runt efteranslutningar – hur man ska möjliggöra att fler kan ansluta till befintlig bredbandsinfrastruktur. I Lycksele genomfördes förutom uppskattat möte men kommunpolitiker även i samarbete med eRum Lycksele en nationell digital kick-off för PTS Digitalidags arbete med digital inkludering.

Digital Impact North (DIN)

Digital Impact North (DIN) som är regional kraftsamling för digitalisering och AI har kvalificerat, blivit utsedd till och etablerat en europeisk digital innovationshubb (EDIH) i Umeå. Under året har verksamheten tagit fart via en finansiering via europeiska digitala utvecklingsfonden ERUF och Region Västerbotten. Via projektkontor hos bl a Umeå universitet, Sveriges Lantbruksuniversitet, RISE och Region Västerbotten genomförs riktade digitaliseringsinsatser mot små och medelstora företag samt offentlig sektor.

Handslag för digitalisering

Sveriges kommuner och regioner (SKR) har under 2024 börjat att realisera Handslaget för välfärdens digitalisering (Handslaget) som är nationell kraftsamling där landets kommuner går samman för att möta de utmaningar som välfärden har och för att stärka verksamheterna genom digitalisering. Totalt deltar 289 av Sveriges 290 kommuner i denna kraftsamling. Alla 15 kommuner i Västerbotten deltar och har anmält sig till något av de fyra initiativ som genom Handslaget har lanserats under 2024.

Innovationsledning

Under året har ett stort antal aktörer i Västerbotten genomfört insatser som bidrar till utveckling inom innovationsområdet och stärker förmågan till förnyelse och förändring och därigenom bidrar till delprioriteringen Västerbotten – en nytänkande och smart region. Nedan beskrivs ett urval av dessa insatser i korthet. Urval av insatser som har haft särskild betydelse under året

Ett urval av insatser inom innovation

Inlandet Startup Remote

Uminova Innovation har genom deras initiativ, "Inlandet Startup Remote", genomfört i samarbete med Region Västerbotten (R10) för att främja entreprenörskap i inlandet. Projektet syftar till att erbjuda stöd och resurser för entreprenörer som verkar i mer avlägsna delar av regionen, där till-

gången till nätverk och affärsutveckling kan vara mer begränsad. Genom digitala verktyg, mentorprogram och skräddarsydda utbildningar syftar "Inlandet Startup Remote" till att stärka det lokala näringslivet, skapa fler affärsmöjligheter och öka tillväxten för startups i dessa områden.

ViiBIC

BIC Factory, med säte i Umeå, har genom sitt innovativa projekt ViiBIC utvecklat stödet till unga entreprenörer, särskilt utlandsfödda, i hela Västerbotten och delar av Norrbotten. Projektet strävar efter att öka inkludering, internationalisering och hållbarhet bland nystartade företag genom att erbjuda behovsanpassat affärsstöd, nätverk och mötesplatser. Genom ViiBIC utökar BIC Factory sitt geografiska upptagningsområde och erbjuder digitala inkubatorplatser via konceptet BIC-workaround, vilket gör det möjligt för unga entreprenörer under 40 år att delta i programmet oavsett var de befinner sig.

Affärsutveckling i Skellefteå

Skellefteå Science City har erbjudit affärsutvecklingsprogram och samarbeten mellan startup-företag och etablerade företag för att påskynda insikter och aktiviteter kring grön omställning. Där ett metodstöd varit innovationscheckar avsedda för små- och medelstora företag som vill utveckla sina affärsidéer genom att få tillgång till extern kompetens. Stödet kan användas inom tre områden: immateriella tillgångar, affärsutveckling och infrastruktur. Genom innovationscheckarna har företag fått ekonomiskt stöd för att anlita experter som hjälper dem att skydda sina immateriella tillgångar, testa ny teknik eller skapa den infrastruktur som behövs för att växa. Innovationscheckarna finansieras av Vinnova och syftar till att främja innovation och tillväxt inom näringslivet i Sverige.

Life Science Job Fair

Umeå Business Incubator (UBI), har fortsatt att utveckla och anordna "Life science job fair" på Umeå Universitet. Företag från hela Västerbotten får en möjlighet att visa upp sig och det blir lättare för studenter som vill fortsätta jobba med forskning och utveckling som knyter an till branschen. Initiativet ökar innovationskapacitet i de deltagande bolagen och utvecklar samtidigt arbetsmarknaden för life science i Västerbotten.

Smart specialisering

Det finns flera insatser som andra aktörer än Region Västerbotten ansvarar för inom delprioriteringen Västerbotten – en nytänkande och smart region och som rör internationaliseringsområdet och utveckling av smart specialisering med syftet

att stärka innovation och näringslivsutveckling som bidrar till att Västerbotten blir en attraktiv samarbetspartner och stärker Västerbotten i EU och omvärlden. Nedan lyfts ett urval av dessa i korthet.

Ett urval av insatser inom S3

Klimatneutrala och smarta städer

Det finns ett stort fokus på EU-missionen "Klimatneutrala och smarta städer" som involverar Sverige samt för Västerbottens räkning Skellefteå och Umeå, som har en stark position redan. Genom att aktivt delta i EU-missionen om klimatneutrala och smarta städer, visar Västerbotten att de tar ansvar för att bidra till en hållbar framtid. Detta stärker regionens internationella profil och attraktivitet. För det andra finns även närliggande pågående projekt, så som Viable Cities och NetZeroCities samt det programkontor som etablerats i Umeå sedan våren 2024.

DIGIT-PRE

Vidare kan EU-projektet DIGIT-PRE nämnas, vars fokus är att främja en mer jämlik tillgång till nya och smarta lösningar som ett svar på de utmaningar som finns på såväl regional nivå som runt om i Europa. DIGIT-PRE koordineras från Skåne och drivs tillsammans med nio övriga europeiska regioner där Region Västerbotten är en projektpartner.

Thriving Northern Cities

Thriving Northern Cities är en territoriell strategi för fem städer i norra Sverige (Luleå, Umeå, Örnsköldsvik, Östersund och Sundsvall), som kopplar upp regionen med en rad statliga myndigheter samordnade genom Tillväxtverket. Genom att vara en del av Thriving Northern Cities-strategin, samarbetar Västerbotten med andra norrländska städer för att stärka regionens konkurrenskraft och attraktionskraft.

Det nya framtidslandet?

Forskningsprogrammet "Det nya framtidslandet?" som drivs av CERUM vid Umeå Universitet fokuserar på drivkrafter, utmaningar och möjligheter i relation till norra Sveriges (gröna) industrialisering. Syftet är att med hjälp av en tvärvetenskaplig ansats förstå och analysera olika effekter av den pågående industriella omvandlingen i norra Sverige. Forskningen ska identifiera drivkrafter, hinder och förutsättningar i ett historiskt, samtida och framåtblickande perspektiv, och binda samman en tradition av norrlandsforskning med internationella teman kring hållbar utveckling. Under 2024 har samarbetet mellan forskningsprogrammet och Region Västerbottens arbete med smart specialisering stärkts ytterligare.

Foto: Magnus Ström

Västerbotten – En region med platsbaserad hållbar näringslivsutveckling

Omvärldsanalys

Omvärlden påverkar företagens investeringar

Lågkonjunkturen har fortsatt under 2024 och påverkar olika mycket beroende på bransch. En del företag har avvaktat med investeringar och andra har i högre grad behövt stöd för att ihop finansieringen och våga investera. Fortsatt har kompetensförsörjning varit ett problem för många företag som vill växa. Ännu är det inte klart hur stor påverkan Northvolts problem kommer att ha på företagens investeringsvilja i länet.

Omvärlden påverkar kommersiell service

Även om inflationen har mattats under året lever skadeverkningarna kvar i ekonomin. Högre priser på energi, råvaror, teknisk utrustning och transporter innebär högre kostnader. Inom dagligvaruhandeln som är kärnan i den s.k. kommersiella servicen (till kommersiell service hör även försäljningen med drivmedel, ombudstjänster som försäljning av apoteksvaror, betaltjänster samt post och paket) är de negativa effekterna tydliga. Storbutikernas lågprisalternativ lockar allt fler. För mindre butiker i glesbefolkade områden som inte kan konkurrera om priser slår detta mycket hårt.

Skärpta lagkrav vad gäller tillgången till kylmedia får flera handlare att investera i nya kyl- och frysutrustningar. Nya lagkrav vad gäller korrosionsskyddad av rör och tankar påskyndar också investeringar i nya drivmedelsanläggningar.

Omvärlden påverkar näringslivet

Situationen i omvärlden, med ökade geopolitiska spänningar, Sveriges inträde som medlem i NATO, nyval inom EU med en ny kommission och ett nytt parlament samt det faktum att den nuvarande EU-budgeten går mot sitt slut, påverkar näringslivsområdet och internationaliseringsarbetet i Västerbotten.

Det är kännbart att det pågår en omstöpning och omprioritering på europeisk nivå, som lett till ett ökat fokus på beredskap och självförsörjning inom områden som livsmedel, energi och mineraler. Det är också märkbart att EU:s konkurrenskraft har minskat gentemot omvärlden, och framgent kommer troligen stort fokus att ligga på att EU:s nä-

ringsliv ska öka sin konkurrenskraft genom innovation, utveckling och till viss del även genom statsstöd. Den nya inriktningen kommer att ge effekter på bland annat EU:s forskningspolitik, sammanhållningspolitik samt miljö- och jordbrukspolitik, vilket i sin tur får stora konsekvenser för näringslivet i Västerbotten.

Omställningen till grön industri och betoningen av hållbarhet som sker inom norra Sveriges industri påverkar också hela regionen. Den snabba omvandlingen rör såväl den offentliga sektorn och samhällsstrukturerna som näringslivet och industrin, och ställer krav på anpassningar och samverkan för att möjliggöra de planerade förändringarna. Övergången till en ny hållbar grön industri är både utmanande och resursintensiv och utgör en fråga av nationell betydelse, inte enbart en regional angelägenhet.

Inom gruvindustrin noteras ett ökat intresse av metaller av vikt för den gröna omställningen, vilket ökat intresset för ny prospektering. Parallellt sker ett aktivt arbete med återanvändning av avfallsmaterial för att bidra till att mindre ny råvara behöver brytas, vilket stärker den cirkulära ekonomin. Stora investeringar görs inom forskning, utveckling och innovation för att uppgradera teknik och hållbarhetsåtgärder för att möta framtidens behov.

Klimatet är även aktuellt för näringslivsområdet ur ett annat perspektiv. Till följd av klimatförändringar förändras odlings säsonger och möjligheter att odla. För norra Sverige ger det möjligheter att odla andra grödor än tidigare, men klimatförändringarna kan också skapa problem som för mycket eller för lite nederbörd och skadeinsekter. Klimatperspektivet återkommer också i de nordiska näringsrekommendationerna i NNR 2023, som kommer ligga till grund för kommande kostråd i Sverige och de övriga nordiska länderna. För första gången har hänsyn tagits inte bara till hälsan på kort och lång sikt, utan även hur det som äts påverkar miljö och klimat, och en övervägande växtbaserad kost rekommenderas även om det också finns plats för kött, fisk och mejeriprodukter. Parallellt med råden om att öka andelen växtbaserad mat finns ett ökat intresse bland allmänhet och myndigheter för lokalproducerade livsmedel. Den lokalproducerade

maten i norra Sverige domineras dock av animalieproduktion, där det även finns förutsättningar för en ökning, vilket skapar en besvärlig målkonflikt.

Nya EU krav som CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive) ställer ökade krav på vår industri som i sin tur kräver nya och fler digitala lösningar för att kunna hantera data samtidigt som det krävs ett kraftigt ökat medvetande kring data-säkerhet. En annan kommande förändring är de digitala produktpassen som ställer högre krav på en fysisk produkts spårbarhet. I och med de ökade kraven på hållbarhet och spårbarhet behöver företagen ha koll på sin data, utveckla sin verksamhet med hjälp av digitala lösningar och ständigt följa med i samhällets utveckling och därtill ställda krav. AI och kunskapen om den och dess hot och möjligheter ställer också nya krav på näringslivet liksom ökade krav från samhället att hänga med i den digitala utvecklingen.

Vad gäller arbetet inom livsmedelssektorn går det vidare att konstatera att en nationell livsmedelsstrategi 2.0 väntas publiceras under 2025. Inga konkreta nyheter har presenterats ännu, men närheten till och vikten av andra områden såsom beredskap, totalförsvarsfrågan samt FOI-frågor kopplat till den nationella livsmedelsstrategin 2.0 har understrukits i olika sammanhang. Det går också att konstatera att resilienta system för livsmedels- och dricksvattenförsörjning ingår bland de civila förmågor, så kallade NATO Baseline Requirements for National Resilience (NBR), som identifierats och lyfts fram.

Det har under året kommit flertalet utredningar kopplade till livsmedelsområdet som påverkar både länets kommuner och näringsliv. Utredningen SOU: 2024:64, *Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig*, föreslår att kommunerna i omfattande eller extrema bristsituationer ska klara av att försörja sina samhällsviktiga verksamheter med egna resurser under två veckors tid, en fördubbling jämfört med tidigare krav. Utredning 2024:8, *Livsmedelsberedskap för en ny tid*, föreslår i sin tur en ny lag om livsmedelsberedskap där kommunerna bland annat ska analysera befolkningens livsmedelsbehov och planera för att upprätthålla distributionen vid en allvarlig störning. För att möta dessa krav krävs tät samverkan mellan regionen, kommunerna och näringslivet. Regeringens proposition om Totalförsvar lyfter livsmedelsförsörjning som en prioriterad fråga, men saknar fortfarande mer konkret styrning.

Frågor kopplade till livsmedelsberedskap lyfts alltmör nationellt och blir därmed också aktuella reg-

ionalt och lokalt. I och med de ovannämnda förslagen är det sannolikt att kommunernas ansvar kopplat till livsmedelsberedskap ökar markant och med det behovet av samverkan. Här kan det finnas skäl att blicka ut mot andra regioners lösningar och att lära av varandra, till exempel de olika lösningar som finns för beredskapslager. Det går inte heller se på livsmedelsförsörjning avgränsat utan frågor kopplade till energi, drivmedel, totalförsvar och klimatanpassningar är tätt kopplade till området och behöver beaktas genomgående i allt arbete. Mer specifika förväntningar kopplade till Sveriges NATO-medlemskap förväntas påverka Västerbotens livsmedels- och dricksvattenförsörjning.

Det ökade fokuset på livsmedelsförsörjning i vardag och i kris, klimatförändringarna, de nya föreslagna kostråden med ökad fokus på växtbaserade livsmedel i kombination med behovet av ökad hållbar produktion av livsmedel i Västerbotten ställer också krav på innovationsmiljöer för att tillsammans med aktörer i hela länet möta utmaningarna. Med koppling mot delprioritering ett (Västerbotten – en nytänkande och smart region) går det att konstatera att Västerbotten och i viss mån hela norra Sverige idag saknar ett väl utvecklat innovations- och näringslivsfrämjande system med inkubatorer, finansärer och näringsutvecklare inom livsmedelsområdet. Både nationella och regionala aktörer, såväl inom forskning som offentliga aktörer och näringsliv, finns där, men strukturer för samarbete, samhandling och kompetensfrämjande aktiviteter behöver komma till liksom systematiskt och långsiktigt arbete för att attrahera livsmedelsrelaterade etableringar till regionen. Det finns därutöver även behov av nytänkande och smarta lösningar för att överbygga de generationsskiften som måste till under den kommande tiden.

EU har genom den gröna given varit mycket aktiv i formandet av regelverk som påverkar nyttjandet av skogen. Nu är mycket av det regelverket klart och beslutat på EU-nivån och fokus flyttas därmed till nationell nivå i och med att regelverken ska implementeras i svensk lagstiftning. På nationell nivå pågår som följd ett intensivt arbete. Bland annat ska en ny skogsutredning arbeta fram en ny skogspolitik, förslag till en nationell bioekonomistrategi har presenterats, avskogningsförordningen och naturrestaureringsförordningen ska implementeras. Hur lagstiftningen utformas får stor påverkan på näringslivet i Västerbotten.

Omvärlden påverkar besöksnäringen

Den ekonomiska situationen med höga räntor, hög inflation och höga energikostnader gör att människor har sämre ekonomi och kanske väljer bort att resa eller turista, eller gör det i mindre utsträckning. Besöksnäringens aktörer behöver ta detta i beaktande och ta hänsyn till när det gäller planering, prissättning, säsonger m.m. för att kunna planera verksamhet och erbjudanden så optimalt som möjligt.

Klimatförändringar i andra länder, till exempel värmeböljor eller översvämningar i Europa kan leda till att fler väljer att semestra i Sverige, förutsatt att ekonomin tillåter. Nordens relativt stabila och svala klimat kan vara en konkurrensfördel och något vi behöver se till att bevara genom klok hantering av turismströmmar. Besöksnäringens aktörer behöver stärka och även kommunicera sitt hållbarhetsarbete till intressenter och kunder, för att motverka negativa effekter av klimatpåverkan och människors nyttjande av naturresurser.

Teknisk utveckling kan påverka människors resebeteende och de val som görs innan och under resa. Teknik kan också i viss mån både ersätta och förhöja resandet, och besöksnäringens aktörer behöver ta hänsyn till möjligheter och förutsättningar framför allt i sina egna verksamheter och erbjudanden.

Region Västerbottens bidrag

Företagsstöd för hållbar utveckling

Region Västerbotten beviljar, genom det statliga 1:1-anlaget, företagsstöd som bidrar till hållbar utveckling i länet. Stöden möjliggör investeringar som kanske inte annars skulle ha blivit av eller försenats och bidrar till starkare och mer livskraftiga företag. De statliga medlen har även förstärkts med ett EU-ramprojekt som gett ökade möjligheter att stötta företagen i Västerbotten under 2024.

Olika stödtyper

Stöden har främst gått till fysiska investeringar, såsom maskiner och inventarier, till företag i inlandskommunerna men många olika stödtyper finns. Det är en målsättning att prioritera inlandskommunerna där företagen ofta har större utmaningar avseende finansiering samt att öka andelen stöd till företag som drivs av kvinnor. Särskilda stöd finns för att nå nystartade företag och underrepresenterade grupper (kvinnor och utomnordiskt födda). Under 2024 har även en satsning gjorts på ett stöd till energieffektivisering för företag som vill minska sin klimatpåverkan. Ett konsultstöd med fokus på digitalisering och internationalisering har

tagits fram samt ett tillfälligt stöd till kompetensutveckling som företag som drabbats av Northvolts neddragningar i Skellefteå kan söka.

Årlig uppföljning av stöden är ett verktyg för att säkerställa genomförandet. Manuell inmatning av data sker löpande för att kunna följa utvecklingen under året.

Aktuella omvärldsfaktorer

Neddragningar

Northvolts neddragningar i länet är en utmaning som påverkar många företag. En kompetenscheck, riktad mot företag som drabbats extra hårt av neddragningarna, har tagits fram.

Energiomställning

Ett stöd för att hjälpa företag att energieffektivisera har tagits fram för att stötta företag att minska sin klimatpåverkan.

Kommersiell service

Region Västerbotten beviljar varje år stöd till företag som bedriver service med dagligvaror och drivmedel i områden i Västerbotten där servicen är gles, dvs där avståndet till närmaste annat service-ställe är långt. De företag som erhåller stöd har i de flesta fall svag ekonomi och svårt att klara investeringar som krävs för att verksamheten ska kunna fungera. Då bankerna sällan har någon vilja att låna ut pengar till dessa företag får stöden stor betydelse. Från 2016 då särskilt driftstöd introducerades som stödform har en sedan tidigare dyster utveckling med butiksdöd mer eller mindre avstannat. Stöden har också motverkat en utglesning av tankställen för drivmedel.

Service i glesa geografier

Stöden bidrar på ett tydligt sätt till att servicen med dagligvaror och drivmedel upprätthålls runt om i länet, inte bara i tätbefolkade områden. Detta bidrar till att människor och företag kan bo och verka i alla delar av länet. Som exempel kan nämnas att stöden under 2024 möjliggjort fortsatt verksamhet med försäljning av drivmedel i Bygdsiljum, Skellefteå kommun och i Kusfors, Skellefteå kommun. I Fredrika har ekonomiskt stöd möjliggjort att försäljningen med dagligvaror kunnat återupptas efter att försäljningen upphört i samband med en tidigare servicegivares konkurs.

Framtagande av serviceprogram

Regionalt serviceprogram för Västerbotten för perioden 2025–2030 fastställdes av Regionala Utvecklingsnämnden under 2024. Det regionala serviceprogrammet är ett program för utveckling

av kommersiell service i Västerbottens serviceglesa områden, som har utarbetats i samverkan mellan länets kommuner, Länsstyrelsen Västerbotten och Region Västerbotten i samråd med bland andra Tillväxtverket.

Arbetet har skett genom analys av den kommersiella servicen och utvecklingen av drivmedelsanläggningar och butiker.

Aktuella omvärldsfaktorer

Demografiska förändringar och urbanisering
Demografiska förändringar och urbanisering innebär utmaningar för detaljhandel i glesa geografier.

Ändrade köpbeteenden

Människors köpbeteende förändras också. En ökad priskänslighet gör att mindre butiker ej kan konkurrera.

Näringsliv

Region Västerbotten har ett brett engagemang med flera näringslivsfrämjande insatser, och arbetet med att stärka den platsbaserade hållbara näringslivsutvecklingen tar sig många olika former. Ett visst fokus har kommit att vila på livsmedelsfrågor och skogsfrågor, men det finns också andra och bredare ansatser. Nedan följer en sammanfattande presentation av de bidrag som gjorts under året.

Påverkan på skogspolitiken

Region Västerbotten arbetar aktivt med att bevaka och påverka skogspolitiken. Politiker och tjänstepersoner skapar dialog med beslutsfattare på olika nivåer för att föra fram Region Västerbottens syn på hur en skogspolitik som gynnar aktörer i Västerbotten bör se ut. För att nå EU-nivån samarbetar Västerbotten med Västernorrland och Jämtland-Härjedalen, genom Europaforum Norra Sverige, och för att nå den nationella nivån används ibland det gemensamma stockholmskontoret som plattform. Under november genomfördes till exempel en dialog med företrädare för skogsägare och skogsindustri på stockholmskontoret för att diskutera den pågående implementeringen av EU-direktiv och förordningar i den svenska lagstiftningen. Många av de synpunkter som Region Västerbotten för fram tillsammans med andra aktörer har hörtsammats av beslutsfattare nationellt och i EU och de flesta lagstiftningsförslag har ändrats i en riktning som är mer gynnsam för norra Sveriges skogsnäring.

Påverkansarbetet och framtagandet av positions-papper har bland annat sin grund i, analyser från akademi, myndigheter och näringsföreträdare, liksom de analyser som tagits fram för Skogspro-

grammet (nedan).

Skogsprogrammet

Tillsammans med Länsstyrelsen i Västerbotten och Skogsstyrelsen driver Region Västerbotten samarbetet Västerbottens skogsprogram. Skogsprogrammet samlar företrädare för skogens intressenter för att vara en neutral plattform för dialog och lärande om skogliga frågor och hur olika behov ser ut för olika skogliga aktörer. Skogsprogrammet samlar intressenter för skogsägare, skogsindustri, rennäring, friluftsliv, kulturvård och naturskydd. Skogsprogrammet har under året startat samarbetet Skogsungdomarna som har syftet att öka ungdomars intresse och kunskap och skogen. Samarbetet drivs av universitetsstudenter och arrangerar bland annat studiebesök och föreläsningar. I februari anordnade Västerbottens skogsprogram också ett välbesökt webinarium om betydelsen av diversifiering av skogsbestånden och möjligheterna att utveckla användningen av björk. Under året har även en process initierats för att undersöka möjligheterna att skapa ett gemensamt skogsprogram för de fyra nordligaste länen.

Genomförandet har bland annat sin grund i den genomlysning som låg till grund för hela framtagandet av skogsprogrammet.

Projekt med fokus på livsmedel

Nämnas bör att Region Västerbotten driver två projekt inom livsmedelsområdet. Det ena går under namnet Stärkt livsmedelsnäring i Västerbotten – ett kommunalt och regionalt samarbetsprojekt och genomförs med ett antal av länets kommuner i syfte att stärka den lokala livsmedelsnäringen. Det andra projektet är Regional strategisk utveckling av livsmedelsbranschen i Västerbotten, vilket har den regionala livsmedelsstrategins genomförande och uppföljning i fokus. Projektet Stärkt livsmedelsnäring i Västerbotten har under året genomfört omkring 100 företagsbesök för att kartlägga branschens behov och utmaningar. Detta arbete har resulterat i initiativ som Regelverksdagen, där företag och relevanta myndigheter fört dialog samt även flertalet samarbetsinsatser med andra aktörer inom livsmedelsområdet för att stärka kunskapen om och marknadsföringen av lokalproducerad mat.

Genomförandet har grund i Livsmedelsstrategin och de underlag som tagits fram i samband med framtagandet av strategin. Under 2024 startades arbete upp med att ta fram indikatorer för uppföljning av strategin.

En innovationsplattform för livsmedel

Som konstaterats ovan finns det ett behov av ett väl utvecklat innovations- och näringslivsfrämjande system med inkubatorer, finansiärer och näringsutvecklare inom livsmedelsområdet. Utifrån detta har Region Västerbotten, Länsstyrelsen Västerbotten och Umeå kommun tidigare givit Research Institutes of Sweden (RISE) och SLU Holding i uppdrag att undersöka vad som krävs för att bygga upp en samverkansplattform för utveckling och innovation i Västerbotten och norra Sverige. Utifrån den rapport som presenterades med identifierade behov och de framgångsfaktorer som fångats upp från befintliga utvecklingskluster i södra Sverige har ett förslag tagits fram på hur en Arctic food innovation hub skulle kunna byggas upp, och under 2024 utforskas dessa möjligheter ytterligare för att förhoppningsvis kunna realiseras under de kommande åren. Det står dock redan klart att det som behövs i nästa steg är en långsiktig finansiering, en kompetent och oberoende värdorganisation samt ett inkluderande arbetssätt som underlättar bred samverkan.

Förstudien genomfördes mellan april och december 2023 i en arbetsprocess med intervjuer, workshops, jämförande studier och skrivbordsanalys av befintliga rapporter.

Nätverk för näringslivsfrågor

Region Västerbotten har tre parallella nätverk för näringslivsfrågor. Näringslivschefsträffarna samlar Västerbottens näringslivschefer till fysiska sammankomster med gemensam information, erfarenhetsutbyten och strategisk planering. Näringslivskontorsträffarna har en bredare ansats och samlar personalen vid länets näringslivskontor till digitala möten med information, erfarenhetsutbyten och möjlighet till gemensamt lärande. Det yngsta nätverket inom området är det för näringslivsaktörer, som etablerades inom ett projekt för innovationsledning och som därefter övergått till näringsliv efter projektets slut.

Vid dessa nätverk har också den årliga näringslivsanalysen för Västerbotten presenterats. Denna analys pekar på att Västerbotten uppvisar starkt tillväxt och har goda förutsättningar för fortsatt utveckling, förutsatt att arbetskraft och kompetens finns tillgänglig.

Regional exportsamverkan

Inom arbetet med exportfrämjandet ligger fokus på att utveckla hållbarhetsarbetet hos exporterande företag, öka andelen av företag med hållbara lösningars exportgrad, arbeta med strukturer

för exportfrämjandet nationellt och regionalt för att stärka Västerbottens exportkapacitet. Genom att Region Västerbotten samlar det exportfrämjande systemets aktörer (se mer under Samverkan) och leder det strategiska arbetet som en del av arbetet med en platsbaserad hållbar näringslivsutveckling stärks företags möjligheter till export, vilket är en viktig möjlighet till tillväxt för Västerbottens företag. Inom området har Region Västerbotten kontakt med nationella aktörer och andra regionalt utvecklingsansvariga för att stärka hela det svenska systemet. Under 2024 har gemensamma möten genomförts för att utveckla stödformer för små och medelstora företag i Västerbotten inom det exportfrämjande systemet. De fysiska mötena har förlagts till olika kommuner i länet, där det lokala näringslivskontoret har bjudits in för att bidra med synpunkter och planera insatser med fokus på hållbarhetsaspekter, särskilt miljömässig och social hållbarhet. Ett 20-tal företag med intresse för affärsmöjligheter i Asien har också samlats under temat Focus Asia för gemensamma seminarier i Umeå och Skellefteå.

En gemensam digital plattform har skapats på LinkedIn för att sprida information och uppdatera om aktuella aktiviteter inom regional exportsamverkan.

Investerings- och etableringsfrämjande

I arbetet med internationalisering riktar Region Västerbotten sig till aktörer i hela Västerbotten, från fjäll till kust, och värdesätter arbete med diversitet, mångfald och jämställdhet utifrån kunskapen att organisationer och företag mår bra och ökar sin lönsamhet med blandade kulturer, särskilt när det kommer till att samverka internationellt. Länets unika förutsättningar när det gäller energi, innovation och vilja att gå före gör att intresset från internationella företag att etablera sig i länet har ökat vilket sätter en stor press på kommunerna att värdera erbjudanden och bedöma hur etableringarna kan skapa lokal nytta. När det kommer till etableringar äger kommunerna själva frågan, men Region Västerbotten fungerar som ett stöd och som en samordnare i arbetet samt verkar som en brygga i arbetet med investerings- och etableringsfrämjande, såväl mellan kommunerna och Business Sweden som mellan kommunerna och investerare. Till uppgifterna hör att omvärldsbevaka för att sprida möjligheter till kommuner samt marknadsföring av Västerbotten som en föregångare i omställningen och ett hållbart alternativ för stora investeringar som vill bidra till den gröna omställningen. Under året har kapaciteten hos Region Västerbotten att utföra detta viktiga arbete varit lägre än efterfrågan från både kommuner och

investerare, och här finns både ett stort behov och många utvecklingsmöjligheter.

Genomförandet har haft nytta av analyser och underlag som publiceras av Tillväxtverket och Business Sweden inom investeringar och etableringar.

Aktuella omvärldsfaktorer

Hastighet i policyförändringar

Skogsfrågorna har påverkats under året av de snabba och omvälvande policyförändringarna inom området.

Den gröna omställningen

Det har varit fortsatt fokus inom etableringar att etablera sig i Västerbotten med rik tillgång till etableringsbar mark och förnybar energi.

Ökat policyfokus på beredskap

Under året har det blivit ett ökat fokus på beredskap inom arbetet med att utveckla livsmedelssektorn.

Markanvändningsfrågor och målkonflikter

Arbetet inom näringslivsutveckling, inklusive för skog och livsmedel, påverkas av olika intressen kopplat till markanvändning och de målkonflikter som då uppstår.

Besöksnäring och turism

Under året har några strategiskt viktiga processer fördjupats och utvecklats och Region Västerbotten Turism har samordnat och drivit på arbetet enligt den tidigare beslutade regionala besöksnäringstrategin. Framför allt har Region Västerbotten Turism uppgraderat den metod för hållbar besöksnäring som har använts i Västerbotten sedan 2015, kopplat ihop den med en agenda för ansvarsfull turism och med marknadsföring och synliggörande av Västerbotten som plats att besöka utifrån kärnvärden för en destination som tar ansvar.

Ansvarsfull turism

Detta arbete har resulterat i en ökad sammanhållning och samsyn bland besöksnäringens aktörer i Västerbotten och i slutet av året har ett Destinationsråd inrättats där både lokala destinationsorganisationer och kommuner samverkar kring strategiska frågor. Med utgångspunkt i dessa frågor planeras insatser för kommande år och resursätts utifrån behov och förutsättningar. Utmaningarna handlar till exempel om att ha tillräckligt med resurser för arbetet, men också om tid och prioriteringar från deltagare. Framgångsfaktorer kan vara till exempel uthållighet över tid, starkt ledarskap i frågan och intern sakkompetens. Detta har också

lett till att man på nationell nivå undersöker om Västerbottens modell kan vara aktuell för fler regioner.

Arbetet har sin utgångspunkt i erfarenheter och förutsättningar, och är baserat på kunskap från analyser, uppföljningar och utvärderingar på både lokal, regional, nationell och internationell nivå för att få en bredd och en förståelse för möjligheter och utmaningar.

Aktuella omvärldsfaktorer

Klimatpåverkan och klimatförändringar

Framför allt är det klimatpåverkan och klimatförändringar som ligger till grund för arbetet inom ansvarsfull turism men den behöver sättas i sitt sammanhang inom mer hållbar utveckling av besöksnäringen. Där ligger fokus på fyra sektioner, hållbar förvaltning, ekonomisk påverkan på lokalsamhället, påverkan på platsens kultur, samt miljöpåverkan.

Samverkan

Samverkan avseende företagsstöd

Region Västerbotten samarbetar med kommunernas näringslivsfunktioner när det gäller de företagsstöd som beviljas från det statliga 1:1-anslaget. På grund av utmaningar med långa avstånd i länet är detta goda samarbete en framgångsfaktor för att nå ut till fler företag. Kommunerna hjälper till att sprida information om stöden och anordnar informationsträffar ute i kommunerna där strategierna som arbetar med företagsstöden berättar om de möjligheter som finns. Även kommunernas klimat- och energirådgivare samverkar när det gäller stöd till energieffektivisering. Företagsfrämjare och länets inkubatorer är också viktiga kontakter och exempelvis finns en samverkan med Almi Nord avseende stödsökande företags hållbarhetsarbete.

Fasta samverkansytor

Näringslivsträff

Region Västerbotten, företagsstöd, ordnar årligen en Näringslivsträff med deltagare från näringslivsfunktionerna i länets kommuner för att samverka kring de regionala företagsstöden.

Handläggartäff

Tillväxtverket håller årligen i en handläggartäff för kunskapsutbyte med handläggare av företagsstöd från hela landet.

Fyrlänsträff

Region Västerbotten, Region Norrbotten, Region Västernorrland och Region Jämtland Härjedalen

turas om att anordna en fylänsträff för kunskapsutbyte mellan regionerna avseende regionala förtägs- och projektstöd.

Samverkan kommersiell service

Det sker en bred samverkan mellan Region Västerbotten, länets kommuner, Länsstyrelsen Västerbotten, övriga regioner och Tillväxtverket i frågor som gäller grundläggande kommersiell service. Genom framtagande av ett nytt regionalt serviceprogram kommer den inomregionala samverkan att förtydligas då programmet tar form och åtgärder för genomförande beslutas. På det nationella planet sker samverkan genom ett öppet forum men också genom regelbundna möten och informationsträffar som Tillväxtverket håller i. Samverkan som hittills skett på det nationella planet med Tillväxtverket och övriga regioner har haft stor betydelse för utformningen av det regionala serviceprogrammet sett till alla lärdomar från tidigare program. Tillsammans med angränsande regioner har Region Västerbotten bildat ett interregionalt nätverk för att stärka arbetet kring frågor där regionerna i norr delar utmaningar. Dialogen sker löpande och möten hålls även fysiskt hos respektive region. På det regionala planet sker samverkan inom ramen för *Serviceforum i Västerbotten*, ett nätverk mellan kommunerna i Västerbotten, Länsstyrelsen Västerbotten och Region Västerbotten. Efter att det regionala serviceprogrammet beslutats kommer möten inom nätverket att hållas två gånger per år med Region Västerbotten som sammankallande.

Fasta samverkansytor

Serviceforum i Västerbotten

Ett nätverk mellan kommunerna i Västerbotten, Länsstyrelsen Västerbotten och Region Västerbotten. Möten kommer att hållas två gånger per år med Region Västerbotten som sammankallande.

Nationellt nätverk Kommersiell service

Tillväxtverket har ett nationellt nätverk och en digital samarbetsyta för samverkan, kompetensutveckling och informationsspridning avseende kommersiell service.

Näringsliv

Region Västerbotten har omfattande samverkan med offentliga aktörer för att stärka hållbar, plastbaserad näringslivsutveckling. Detta inkluderar nära samarbeten med länets kommuner, särskilt genom projekt som Stärkt livsmedelsnäring i Västerbotten, där fokus ligger på de kommuner som ingår i projektet. Region Västerbotten har även ett långvarigt partnerskap med Länsstyrelsen Väster-

botten och LRF Västerbotten inom ramen för den regionala livsmedelsstrategin, inklusive samordning av dess genomförande. Dessutom deltar Region Västerbotten i nationella nätverk som Tillväxtverkets livsmedelsnätverk och Jordbruksverkets Gröna Kluster, samt samarbetar med andra regioner för att påverka nationell och europeisk policy, exempelvis inom skogspolitik.

Regionen arbetar också aktivt med privata aktörer för att främja näringslivsutveckling. Genom nätverk med näringslivskontor, näringslivschefer och näringslivsaktörer skapas möjligheter för erfarenhetsutbyte, informationsdelning och inspiration. Dessa nätverk spelar en viktig roll för att koppla samman offentliga och privata intressen och bidra till en samordnad utveckling av regionens näringsliv.

Fasta samverkansytor inom näringsliv

Bioekonomi - regioner i samverkan

Nätverket, som administreras av BioFuel Region och som är öppet för alla 21 regioner, är en plattform för samverkan mellan alla Sveriges regioner i frågor som rör bioekonomi. Ett stort fokus ligger på den skogliga delen, och nätverket tar fram årlig statistik på den bioekonomiska utvecklingen i samarbete med SCB.

Europaforum Norra Sverige (EFNS)

EFNS är en samverkansplattform för de fyra nordligaste länen för att samarbeta kring att bevaka att EU-politiken utformas på ett gynnsamt sätt för norra Sverige. Skogen är sedan ett par år ett av plattformens fokusområden.

Gröna gruppen

Länsstyrelsen Västerbotten ansvarar för Gröna gruppen, som syftar till informationsutbyten kring olika perspektiv inom livsmedelssektorn. Deltar gör Länsstyrelsen Västerbotten, Region Västerbotten, Umeå Universitet, Umeå kommun, Forslundagymnasiet, SLU Umeå, Hushållningssällskapet samt andra livsmedelsaktörer.

Jordbruksverkets gröna kluster

Jordbruksverket ansvarar för detta nätverk för lärande och samverkan mellan regionala kluster för de gröna näringarna. Deltar gör de regionala klustren samt aktörer som driver frågan om regionala kluster.

Nationella livsmedelsnätverket

Tillväxtverket samlar landets regioner och länsstyrelser i syfte att föra dialog och dela erfarenheter regioner och länsstyrelser emellan kopplade till de

regionala livsmedelsstrategierna.

Näringslivschefsträffar

Samtliga näringslivschefer i Västerbottens kommun bjuds in till näringslivschefsträffar av Region Västerbotten, i syfte att föra dialog kring aktuella frågor samt fokusera på ett utvalt tema vid varje tillfälle.

Näringslivskontorsträffar

Samtliga näringslivskontor i Västerbottens kommuner bjuds in till digitala näringslivskontorsträffar av Region Västerbotten, för informationsutbyte, möjlighet att delge aktuell status i respektive kommun och dryfta gemensamma frågor.

Partnerskap regional livsmedelsstrategi

Region Västerbotten, Länsstyrelsen Västerbotten och LRF samlas under Region Västerbottens ledning i syfte att samordna genomförandet av den regionala livsmedelsstrategin.

Regional Exportsamverkan

Syftet med grupperingen bestående av Region Västerbotten, Västerbottens Handelskammare, Almi Företagspartner, Business Sweden, Enterprise Europe Network och Exportkreditnämnden är att stärka det strategiska exportfrämjande arbetet. Detta sker som ett komplement till de operativa insatser som utförs av de exportfrämjande organisationerna.

Skogsprogram Västerbotten

Syftet med Skogsprogram Västerbotten, som Länsstyrelsen Västerbotten, Region Västerbotten och Skogsstyrelsen ansvarar för tillsammans, är att vara en neutral plattform för dialog och lärande om skogen för skogens intressenter. Utöver Region Västerbotten deltar LRF, Skogstekniska klustret, Friluftsförbundet, Naturskyddsföreningen, Västerbottens museum, SCA, Norra Skog, Jägarnas riksförbund samt Samernas riksförbund.

Besöksnäring och turism

Samverkan med offentliga aktörer är mycket betydelsefull för ett framgångsrikt genomförande av insatser inom besöksnäring och turism. Besöksnäringen omfattar en stor bredd i aktörer och turism har stor påverkan på och för samhällets olika funktioner. Därför behöver många aktörer involveras för att få genomslag såväl på lokal och regional som på nationell nivå. Utmaningarna ligger i just bredden med olika intressen som påverkar och ibland uppstår också målkonflikter. framgångsfaktorer handlar om tydliga och avgränsade insatser och rimliga målsättningar.

Samverkan med privata aktörer är lika betydelsefull och lika varierat, och där många olika intressen också ska samsas på samma plats, ibland utan tydliga regler. Utan näringslivet och civilsamhället blir besöksnäringen nästan ingenting, då det oftast är här själva reseanledningarna finns. Det arbete som gjorts i Västerbotten bygger på näringslivets intressen och har därmed kunnat växa utifrån aktörernas behov och förutsättningar, vilket är en framgångsfaktor. Utmaningarna är i många fall brist på tid hos aktörerna.

Fasta samverkansytor

Destinationsrådet

Syftar till att samla destinationsorganisationer och kommuner för gemensamt arbete med strategiska frågor.

Hållbarhetsteamet

Syftar till att samla kommuners representanter för erfarenhetsutbyte och kunskapsutbytte inom hållbar och ansvarsfull turism.

Responsible Tourism rådgivare

Syftar till att samla rådgivarna för erfarenhetsutbyte och utbildningar inom hållbar och ansvarsfull turism.

Responsible Tourism företag

Syftar till att samla turistföretag för erfarenhetsutbyte och kunskapsutbytte inom hållbar och ansvarsfull turism.

Västerbotten Sweden

Syftar till att samla teamet som jobbar med utveckling och marknadsföring av platsen Västerbotten som ansvarsfull destination.

Sammanhållen region

Företagsstöd och kommersiell service för en sammanhållen region

När det gäller de regionala företagsstöden genom anslag 1:1 prioriteras ansökningar från länets inlandskommuner. Detta då företag i dessa kommuner (t ex vid investeringar i byggnationer) kan ha svårare att få lån och att satsningar som leder till tillväxt och arbetstillfällen på mindre orter i länet är av stor betydelse. Denna inriktning gör att stöden fördelas jämnare geografiskt över länet jämfört med om man bara utgått från var det finns flest företag. Ett främjande av kommersiell service genom ekonomiska stöd och andra insatser ska bidra till en tillfredsställande service med dagligvaror och drivmedel i hela länet. Ekonomiska stöd prioriteras i servicegläsa områden vilket gör att servicegivare i dessa områden kan hålla i gång sina

verksamheter. Det är viktigt att förstå de utmaningar som finns och också stötta servicegivare där utmaningarna är som störst.

Exempel på aktiviteter

Geografiska indikatorer

Indikatorer utifrån geografi i följs i uppföljningen.

Handlardagen

Under 2024 anordnades Handlardagen i Lycksele, ett event för handlare med särskilda utmaningar.

Handlardagen, ett koncept som kan utvecklas är också en metod för att skapa sammanhållning utifrån lokala perspektiv.

Näringsliv

Förutsättningarna i Västerbotten varierar starkt mellan olika delar av länet. Majoriteten av befolkningen bor vid kusten och där finns också stora arbetsgivare och servicecentra medan inlands- och fjällkommunerna är mer glest befolkade och där finns en mer begränsad tillgång till service. I kusten finns merparten av jordbruksmarken medan stora skogs- och fjällområden breder ut sig i inlandet. Att bidra till näringslivets utveckling i hela länet med sina varierade förutsättningar är därför en särskild utmaning där arbetet för en sammanhållen region måste ske utifrån den platsbaserade kontexten.

Exempel på aktiviteter

Integrering av intressen i Skogsprogramråd

De olika intressen som finns i olika delar av länet möts i Programrådet inom Skogsprogrammet för att dela perspektiv och ha ett ömsesidigt lärande.

Nodpersoner i hela länet

Region Västerbottens livsmedelsprojekt har hela länet som målgrupp, även om inte alla länets kommuner deltar i projektet eller står i primärt fokus, och nodpersoner finns också utspridda i länet.

Utgår från lokal kontext i nära samverkan

Region Västerbottens livsmedelsprojekt utgår från den lokala kontexten men arbetar i nära samverkan säkerställs att spridning och stöd finns tillgängligt i hela länet. Projektens aktiviteter, såsom företagsbesök, genomförs därmed i länets samtliga kommuner. Vid formulering av insatser, både inom ramen för projekten samt nya insatser, tas hänsyn till regionala förutsättningar och lokala behov för att gagna samtliga kommuner och olika aktörer i regionen.

Uppfångande av lokala utmaningar och möjligheter i nätverk

Ett annat belysande exempel är näringslivsnätver-

ken, som samlar representation från hela Västerbotten i syfte att stärka det gemensamma arbetet och de ingående kommunerna genom den kraft som nätverken utgör. Där är uppsamling av information kring lokala utmaningar och möjligheter återkommande.

Besöksnäring och turism

Genom att besöksnäringen till sin natur är sådan att upplevelser inte kan flyttas utan är baserade utifrån den plats där exempelvis en aktivitet eller restaurang befinner sig bidrar besöksnäringens aktörer till att stadens, landsbygdens och glesbygdens utbud förbättras. Genom utvecklingsinsatser och marknadsföringsinsatser som sker, enskilt och tillsammans, bidrar besöksnäringen till att Västerbotten som plats blir mer attraktiv, intressant och sammanhållen som region för såväl besökare som för boende, inflyttare och investerare. Idag ses besöksnäringen som en viktig del i samhällsutvecklingen och bidrar till attraktiva regioner, även i Västerbotten.

Exempel på aktiviteter

Synliggörande av platsen

Som belysande exempel på besöksnäringens bidrag till en sammanhållen region kan nämnas vara attraktivitet, alltså allt som en plats olika aktörer gör i form av kommunikation, marknadsföring, synliggörande etc, och innefattar också det som platsen gör i form av utveckling för boende, besökare, investerare som till exempel boenden, attraktioner, besöksmål, arkitektur, kulturinslag, friluftsliv och mycket mer. Som exempel kan nämnas visningsresor för press i Europa som nu skriver artiklar om Västerbotten som attraktiv plats att besöka vilket synliggör det utbud som regionen erbjuder.

Marknadsföring

Detta gäller även marknadsföring och i Västerbotten jobbar Region Västerbotten Turism tillsammans med lokala destinationsorganisationer och kommuner med marknadsföring till valda marknader (Norge, Finland, Tyskland och Nederländerna) och målgrupper (nyfikna upptäckare). Arbetet sker just nu i projektform men ska från och med 2026 samordnas av Region Västerbotten Turism. Då utökas marknadsföringen till att omfatta även Sverige.

Jämlik och jämställd inkludering

Jämlik och jämställd inkludering avseende företagsstöd

Den största delen av de regionala företagsstöden, genom det statliga 1:1-anslaget, går till företag

som ägs och drivs av män. En förklaring till detta är att majoriteten av länets företag som gör större investeringar har män som ägare och företagsledare. Region Västerbotten vill att medlen fördelas mer jämlikt mellan könen. Därför finns särskilda stöd framtagna som vänder sig särskilt till kvinnor och utomnordiskt födda. En satsning under 2024 har även gjorts för att lyfta kvinnor som fått stöd och det finns nya filmer på Region Västerbottens hemsida där kvinnor som fått företagsstöd berättar om sina upplevelser. Regionala utvecklingsnämnden har satt som mål att andelen stöd som går till kvinnor ska öka.

Exempel på aktiviteter

Riktade stöd

Det finns särskilda stöd framtagna som vänder sig särskilt till kvinnor och utomnordiskt födda.

Satsning med bl a filmer

En satsning under 2024 har även gjorts för att lyfta kvinnor som fått stöd och det finns nya filmer på Region Västerbottens hemsida där kvinnor som fått företagsstöd berättar om sina upplevelser.

Jämlik och jämställd inkludering avseende kommersiell service

Både invånare och besökare har behov av kommersiell service och särskilt dagligvaror. Det är därför viktigt att den kommersiella servicen kommer alla till del. För många som bor i serviceglea områden beror tillgängligheten till kommersiell service på tillgången till bil. För de som saknar bil eller körkort, eller av andra orsaker har svårt att transportera sig med bil uppstår betydande hinder. Genom att bevaka utvecklingen lokalt och bidra med insatser för att säkerställa hemkörning av dagligvaror eller transport till en dagligvarubutik, kan behovet av dagligvaror tryggas även för grupper i samhället som inte av egen kraft kan transportera sig.

Exempel på aktiviteter

Hemsändningsbidrag

Region Västerbotten har under 2024 lämnat s.k. hemsändningsbidrag till 12 av länets 15 kommuner för kommunernas kostnader för varuhemsändning.

Näringsliv

Region Västerbotten har en betydande roll i denna fråga, inte enbart inom näringslivsområdet utan även i samverkan med flera andra perspektiv inom regional utvecklingsförvaltning. Jämställdhets- och jämlikhetsperspektiven är integrerade i de planerade insatserna inom näringslivsområdet och diskuteras kontinuerligt. Därutöver genomförs riktade

åtgärder med fokus på att synliggöra och diskutera dessa frågor.

Exempel på aktiviteter

Jämställdhet som direkt syfte

Region Västerbottens arbete med livsmedelsområdet syftar till att skapa en jämlik och jämställd bransch där varken kön, etnisk bakgrund, religion, med flera påverkar möjligheterna att arbeta eller driva företag inom branschen.

Jämn representation

Projektet Stärkt livsmedelsnäring i Västerbotten – ett kommunalt och regionalt samarbetsprojekt gör företagsbesök. I urvalet av företag ska projektet beakta en jämn könsfördelning mellan män och kvinnor hos de företagare som besöks. I den mån projektet hittar utrikes födda livsmedelsproducenter ska dessa prioriteras vid företagsbesöken för att tillvarata deras specifika erfarenheter.

Jämlik statistik

De analyser som tas fram inom näringslivsområdet belyser könsfördelning i olika branscher och hur den påverkar förutsättningar för branschens utveckling. Även utrikesföddas delaktighet lyfts fram särskilt i arbetet med livsmedelsbranschen.

Jämställdhet i fokus

I Skogsprogrammet finns jämställdhet med som ett fokusområde. I den bioekonomiska statistiken som tas fram i samarbete med övriga regioner och BioFuel region är jämställdhet slutligen ett viktigt mått som följs.

Besöksnäring och turism

Genom att arbeta med utveckling av besöksnäringens aktörer bidrar Region Västerbotten Turism till att länet säkerställer att skillnader mellan grupper utjämnas för en jämställd och inkluderande utveckling. Besöksnäringen ses ofta som en jämställd och inkluderande näring eftersom den i stor utsträckning består av företagsledare som är par eller kvinnor, och många med utländsk bakgrund startar och driver turismverksamhet i Västerbotten. Besöksnäringen attraherar och möjliggör även arbete för unga och många unga har sitt första yrke inom just turism.

Exempel på aktiviteter

Universell utformning

Region Västerbotten Turisms arbete med universell utformning bidrar till jämlik och jämställd inkludering genom kunskapsbyggande i form av workshops, framtagande av material och checklistor för besöksnäringens aktörer. Ett förslag till projekt för att jobba vidare med universell utform-

ning för besöksnäringens aktörer utformas just nu tillsammans med Funktionsrätt Västerbotten och Samforma. Detta handlar om tillgänglighet för alla, oavsett funktionsvariationer och värdskap från aktören och destinationen genom att utforma upplevelser, aktiviteter, lokaler med mera för att passa så många behov som möjligt.

Föregångare i omställning

Företagsstöd och hållbarhet

Företagsstöd, genom det statliga 1:1-anslaget, ska bidra till hållbar tillväxt i Västerbotten. Ansökningar om stöd som bidrar till att ställa om Västerbotten till en cirkulär plats prioriteras, liksom investeringar som tydligt bidrar till minskad miljöpåverkan.

Exempel på aktiviteter

Hållbarhetsperspektiv prioriteras. Företagen får vid ansökan som stöd beskriva hur de arbetar med hållbarhet och företag som jobbar bra med hållbarhetsfrågor prioriteras.

Hållbarhetsdialog

Alla företag som får ett större stöd ska ha genomgått Almis hållbarhetsdialog innan stödet betalas ut.

Riktade stöd

Ett stöd till energieffektivisering har tagits fram under året samt så finns det stöd att söka ör företag som behöver ta in extern expertis för att arbeta mer kring hållbarhetsfrågor.

Näringsliv

Västerbottens strävan efter att vara föregångare i omställning har en nära koppling till näringslivsarbetet, som också på många olika sätt bidrar till detta både direkt och indirekt. Nedan återfinns två exempel på detta.

Exempel på aktiviteter

Fokus på hållbara företag

Inom arbetet med regional exportsamverkan ligger fokus vid att stödja de företag som bidrar till Agenda 2030-målen. Därigenom stärks Västerbottens ställning som föregångare i omställningen.

Informationsstöd

Inom livsmedelsområdet förespråkas och stärks deltagarnas möjligheter att rusta för att klara effekter av ett förändrat klimat i jordbruket och där det är möjligt omställning till cirkulära processer, även om det inte genomförs riktade insatser för ökad cirkularitet eller klimatanpassningar. Stöd ges även genom information om och vidarelotsning till andra aktörer, som kan ge konkret stöd till närings-

livsaktörerna.

Besöksnäring och turism

Genom att öka kunskapen hos besöksnäringens aktörer bidrar Region Västerbotten Turism till att länet blir en föregångare i omställningen till ett cirkulärt samhälle med beredskap för klimat- och miljöförändringar. Besöksnäringen har i stor utsträckning naturen och naturresurser som sin främsta råvara, och har därför ett inneboende intresse för hållbar utveckling. I Västerbotten har det sedan 2015 arbetat strategiskt, systematiskt och inkluderande med utveckling av en metod för hållbar besöksnäring som bygger på Global Sustainable Tourism Councils kriterier för hållbar turism. Region Västerbotten Turism har utvecklat en metod som hjälper företag, destinationer och kommuner att arbeta mer hållbart och för mer ansvarsfull besöksnäring. Metoden har väckt intresse hos både andra regioner och nationellt, och Västerbotten används nu som gott exempel för arbete med hållbar turism.

Exempel på aktiviteter

Analys

Responsible Tourism Program innehåller en analys baserat på GSTCs kriterier för hållbar turism och analysen utgör grunden för utvecklingsarbete för ansvarsfull turism hos företag, destinationsorganisationer, kommuner och regional turismorganisation. Analysen följs upp årligen och hållbarhetsdata registreras för att kunna följa utvecklingen.

Agenda 2030

Företagsstödens och kommersiell services koppling till Agenda 2030

Företagsstöden, genom det statliga anslaget 1:1, ska bidra till hållbar tillväxt. Under 2024 har det införts ett frågebatteri i ansökningssystem som innebär att företagen ska svara på hur de arbetar med de olika målen inom Agenda 2030 som är relevanta för ansökan. Företagen som får större stöd får som krav att göra Almis Hållbarhetsdialog för att stärka deras hållbarhetsarbete.

Aktuella Agenda 2030-mål

Mål 8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt Företag som beviljas företagsstöd ska ha bra arbetsvillkor.

Mål 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur Företag som beviljas företagsstöd ska visa hur stöden bidrar till hållbar tillväxt.

Mål 11 Hållbara städer och samhällen Stöd till kommersiell service hjälper till att skapa inkluderande och hållbara samhällen.

Mål 12. Hållbar konsumtion och produktion
Företag som beviljas företagsstöd ska visa hur de jobbar med hållbarhet.

Näringsliv

Region Västerbottens arbete bidrar på flera sätt till målen i Agenda 2030 vilket redovisas kortfattat nedan.

Aktuella Agenda 2030-mål inom området

Mål 2: Ingen hunger

Region Västerbottens arbete med att stärka livsmedelsförsörjningen i Västerbotten bidrar till att säkerställa tillgången till livsmedel för alla i vardag, händelse av kris och ytterst krig. Det i sin tur bidrar till bättre förutsättningar för tillräcklig tillgång till mat i Västerbotten och därmed ingen hunger.

Mål 3: God hälsa och välbefinnande

Region Västerbottens arbete med att stärka livsmedelsförsörjningen i Västerbotten bidrar till att säkerställa tillgången till livsmedel för alla i vardag, händelse av kris och ytterst krig. Det i sin tur bidrar till allas hälsa och välbefinnande.

Mål 5: Jämställdhet

Genom att beakta kvinnors och mäns olika behov och förutsättningar och genom att bidra till att skapa likvärdiga möjligheter inom näringsliv bidrar Region Västerbotten till jämställdhet. Detta gäller såväl arbetet med aktörer inom länet som i arbetet med export och investeringar.

Mål 8: Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Genom att skapa jämställda och jämlika processer för att synliggöra utmaningar och initiera åtgärder för bättre arbetsvillkor bidrar Region Västerbotten till stärkt konkurrenskraft och ekonomisk tillväxt på sikt.

Mål 9: Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Genom insatserna inom näringslivsområdet bidrar Region Västerbotten till att långsiktiga strukturer för hållbar industri, innovationer och infrastruktur kommer på plats. Inom den internationella samverkan är målet att ge såväl etablerade som tillkommande aktörer i Västerbotten möjlighet att ta till sig kunskap och öka den hållbara utvecklingen.

Mål 10: Minskad ojämlikhet

Region Västerbottens arbete med näringslivsutveckling och internationaliseringsfrämjande beaktar ett stort antal perspektiv och främjar allas lika möjligheter att delta i insatser. Genom den påvisade framgångsfaktorn möjliggörs att resultat och

effekter kommer fler, oavsett vem man är, till nytta.

Mål 12: Hållbar konsumtion och produktion

I arbetet med både investerings- och exportfrämjandet har Region Västerbotten extra fokus på att stödja företag som arbetar med hållbara produkter och lösningar. Vidare syftar Region Västerbottens arbete med livsmedel bland annat till att öka allmänhetens kunskap om lokalproducerade livsmedel och därigenom öka mer hållbar konsumtion.

Mål 15: Ekosystem och biologisk mångfald

Insatserna inom Skogsprogram Västerbotten handlar i hög grad om hur skogsbruket kan ske med hänsyn till ekosystem och biologisk mångfald, och dessa perspektiv återfinns även i livsmedelsprojektens arbete.

Besöksnäring och turism

Region Västerbotten Turisms arbete bidrar till flera av målen i Agenda 2030 framför allt genom att besöksnäringens aktörer enligt Responsible Tourism Program vilket bygger på Global Sustainable Tourism Councils kriterier för hållbar turism som alla är kopplade till de globala målen.

Aktuella Agenda 2030-mål

Mål 8: Anständiga villkor och ekonomisk tillväxt
Arbetet handlar framför allt om delmål 8.9 Främja gynnsam och hållbar turism och här arbetar besöksnäringens aktörer tillsammans inom agenda för ansvarsfull turism samt genom att implementera kriterier som är kopplade till de globala målen.

Mål 12: Hållbar konsumtion och produktion

Arbetet handlar framför allt om delmål 12b Utveckla och implementera verktyg för övervakning av hållbar turism, och här läggs fokus på kunskap om uppföljningar, mätningar och statistik.

Mål 13: Bekämpa klimatförändringarna

Arbetet handlar framför allt om delmål 13.3 Öka kunskap och kapacitet för att hantera klimatförändringar, och här läggs fokus på att hjälpa företag, destinationer och kommuner att minska negativa effekter av turism.

Ett urval av insatser i länet

Ett urval av insatser i länet avseende kommersiell service och satsningar på företag

Region Västerbotten hanterar stöd till kommersiell service och till företag som ska investera. Även Tillväxtverket kan ge stöd till större satsningar i länet och banker och andra aktörer är viktiga för företagen.

Ett urval av insatser som varit särskilt aktuella under året

Kommuner för serviceutveckling

Malå, Norsjö, Sorsele, Umeå och Vilhelmina kommun har under två år, var och en inom ramen för Tillväxtverkets satsning Kommuner för serviceutveckling bedrivit lokala utvecklingsprojekt med syfte att skapa arbetsmetoder för ett långsiktigt arbete med kommersiell service. Genom deltagande på olika event som kommunerna anordnat samt genom olika möten har Region Västerbotten på olika plan samverkat med kommunerna i deras projektarbete. Under året har projekten avslutats och de lärdomar som respektive kommun fått genom projekten har också presenterats för Region Västerbotten.

Företagsfrämjare

Utöver privata investerare och banker finns även aktörer som Almi och Norrlandsfonden, som kan låna ut pengar till företag som vill investera och Partnerinvest Norr som kan gå in med riskkapital.

Näringsliv

Det finns flera insatser inom näringslivsområdet under delprioriteringen Västerbotten – en hållbar platsbaserad näringslivsutveckling som andra aktörer än Region Västerbotten ansvarar för och som för den regionala utvecklingen framåt i enlighet med den regionala utvecklingsstrategin.

Ett urval av insatser inom näringsliv

Västerbottens kocknätverk

Länsstyrelsen driver ett nätverk, Västerbottens kocknätverk, som värnar lokal samverkan med livsmedelsproducenter i Västerbotten med mål att öka andelen lokal mat på restaurangtallriken. Genom arbetet med nätverket lyfts lokal mat från Västerbotten på fler restauranger och fler får möjlighet att äta mat från Västerbotten, och bidrar till en mer robust livsmedelskedja.

Besöksnäring och turism

I Västerbotten sker utvecklingen av besöksnäringen i samverkan. Tillsammans med länets destinationer och kommuner arbetar Region Västerbotten Turism för att effektivt och kraftfullt utveckla besöksnäringen. Inom länets turism är det lokala perspektivet centralt, då en stor del av arbetet

med att stärka besöksnäringen sker på kommun- och destinationsnivå. Det är de lokala aktörerna som identifierar målgrupper, marknader och varumärken. Tillsammans med företagen väljer kommuner och destinationer de utvecklingsinsatser som är bäst lämpade utifrån deras lokala förutsättningar. Region Västerbotten Turism har en viktig roll i att systematiskt stötta utvecklingen av hållbara, konkurrenskraftiga destinationer och företag i regionen. Denna modell för besöksnäringens produktionsprocess har i grunden en uppdelning mellan dels en strategisk, strukturell del och dels en mer operativ. Genom att tydliggöra denna uppdelning och det område där aktörernas verksamheter överlappar, kan uppdrag och utrymmen för arbetsinsatser bli tydliga för alla.

Ett urval av insatser inom besöksnäring

Västerbotten Sweden

Gemensamt projekt mellan Region Västerbotten Turism, Visit Umeå, Visit Skellefteå och Gold of Lapland. Syftet är att skapa en långsiktig samverkansplattform för export och marknadsföring för besöksnäringens aktörer i Västerbotten. Resultatet är ökade kunskaper hos besöksnäringens aktörer och ökad kännedom om resmålet Västerbotten vilket leder till fler och bättre affärer för besöksnäringens aktörer.

Ramverk vandring

Gemensamt projekt som finns i hela Sverige, i Västerbotten är Länsstyrelsen projektägare och alla kommuner omfattas. Syftet är att skapa ett nationellt ramverk och en gemensam och tydlig struktur och kvalitetssäkringsprocess för vandringsleder i hela Sverige. Resultatet är en utvecklad struktur för vandringsleder som är till gagn för såväl boende som besökare och likadan i hela Sverige.

Hållbar platsutveckling

Projekt som omfattar Biosfärområdet Vindelälven Juhtadakka men i förlängningen även hela Västerbotten. Syftet är att utveckla platsen för människor, naturen och biosfären, och här finns många intressanta delar som till exempel utveckling av lokala transportlösningar, unga människors tankar om utveckling, insatser för rennäringen, skogsbruket och turismen. Resultatet är en tydlig agenda för utveckling inom området.

Foto: Jörgen Boström

Västerbotten – En nära tillgänglig region

Omvärldsanalys

Omvärlden påverkar kollektivtrafiken

Sänkningen av reduktionsplikten inverkade positivt gällande indexutvecklingen i trafikavtalen och därmed de kostnadsmissiga förutsättningarna för kollektivtrafiken under 2024. Inför 2025 finns osäkerhet gällande effekterna för kollektivtrafiken till följd av höjd reduktionsplikt och sänkt skatt på drivmedel. En lägre kostnadsutveckling av kollektivtrafiken innebär förbättrade förutsättningar att fortsatt hålla fast vid HVO som drivmedel istället för att övergå till diesel som drivmedel.

Kompetensbrist och en åldrande förarkår är fortsatt en utmaning inom kollektivtrafiken. Bristen på förare utmanar såväl inom den allmänna som den särskilda kollektivtrafiken. Kompetensutmaningen ses på såväl lokal, regional som nationell och internationell nivå. Detta skapar en sårbarhet och ökar risken för att all trafik inte kan utföras vid exempelvis semesterperioder och vid höga sjuktal.

Osäkra besked och försenad byggnation av viktig infrastruktur såsom Norrbottenbanan och eftersatt underhåll av såväl väg- som järnvägsinfrastruktur påverkar kollektivtrafikens utvecklingsmöjligheter negativt. Tillsammans med osäker finansiering från staten till såväl buss- som järnvägstrafiken i norra Sverige innebär en försämrad tillgänglighet till och i länet, minskade möjligheter till hållbart resande, samt en ökad regional finansieringsbrida.

Omvärlden påverkar transportsystemet

Den gröna omställningen kopplad till fossilfri produktion och elektrifiering såsom batterier och fossilfritt stål pågår alltjämt i norra Sverige även om vi för tillfället ser en viss inbromsning som en följd av olika faktorer som sker både i Sverige, Europa och resten av världen. Oaktat inbromsningen så fortgår en historiskt stor omställning av industrin som fortsätter att skapa stora utmaningar i transportsystemet när transportarbetet på väg- och järnväg ökar kraftigt och kapaciteten i exempelvis järnvägssystemet sedan länge nått sin maxkapacitet.

Transporter av gods och varor är grundläggande för många företag och det är idag en utmaning med ett transportsystem som inte möter behoven på grund av stora brister i kapacitet, robusthet och redundans. Tiden är också en faktor som är en stor

utmaning. Planeringsprocesserna för infrastruktur tar tid och de nya etableringarna är något som sker nu. Ett väl utbyggt och fungerande transportsystem som bidrar till att invånare i Västerbotten kan bo, leva och arbeta i hela länet medför behov av investeringar i kommunal, regional och statlig infrastruktur.

Rysslands krig i Ukraina pågår med oförminskad kraft sedan den fullskaliga invasionen i februari 2022. Redan i förra årets måluppföljning konstaterades försämrade geopolitiska klimatet med ökande instabilitet påverkar behovet av infrastruktur i allra högsta grad. Ett tydligt exempel på detta i vårt närområde är att kriget medfört att gränsen mellan Finland och Ryssland stängts. Trappas konflikten upp ytterligare riskerar Östersjön att stängas av helt vilket gör de öst-västra stråken som binder samman Finland, Sverige och Norge och ger tillgång till de norska hamnarna för in- och utförsel av varor och förnödenheter ökar i betydelse. Även Sveriges inträde i NATO föranleder ett behov av säkra upp infrastrukturen för såväl militära som civila behov för att kunna säkerställa flödet av varor och förnödenheter in- och ut ur Norden fungera. Därmed blir arbetet med att möjliggöra anläggande av en fast förbindelse över kvarken mellan Vasa och Umeå extra viktigt.

De senaste årens extremväder har fortsatt att orsaka stora påfrestningar på infrastrukturen i såväl stort som smått. Slitlagren påverkas och gör dåliga vägbanor än sämre och det finns exempel på omfattande skador till följd av jordskred på väg- och järnvägsinfrastruktur till följd av att marken undermineras av nederbörd. Även om Västerbottens län klarat sig förhållandevis bra från mer omfattande skador på infrastrukturen så innebär skador på infrastrukturen utanför länet även påverkan för länets person- och godstransporter då hela systemet ofta berörs även vid enskilda händelser.

Under det gångna året har vi sett en nedgång av energipriserna och inflationen är på väg ner. Trots detta är kostnadsutvecklingen för infrastrukturåtgärder har fortsatt hög och innebär en risk för förskjutningar av viktiga infrastrukturprojekt då investeringsmedlen inte räcker till för att täcka fördyringarna. Positivt är dock att regeringens infrastrukturproposition har utökat budgeten med drygt 25 procent inför kommande planeringsperiod och därmed räknas med att Trafikverket därmed ska

kunna åtgärda hela underhållsskulden på landets vägar.

Omvärlden påverkar digitalisering - digital kommunikation

Västerbottens digitala infrastruktur har byggts under närmare 30 år, det innebär att regionen börjar ha en robust digital infrastruktur men det innebär också att viss infrastruktur börjar komma till den ålder att det behöver bytas ut. Det innebär också att de sträckor som nu behöver byggas är per fastighet väldigt dyra sträckor. Den digitala infrastrukturen har på grund av det nya oroliga världsläget fått ett större fokus och också krav på beredskap och det pågår ett aktivt arbete och samarbete i regionen för att tillsammans höja och säkra den digitala infrastrukturen. Det finns ytterligare behov av att bygga ut och förstärka bredbandsutbyggnaden, mellan kommuner, mellan regioner och våra grannländer.

Det pågår nu en nedsläckning av 3G och 2Gnät i Sverige av mobiloperatörerna för att frigöra dessa frekvenser till nyare teknik. Kommunerna i regionen känner sig förberedda inför nedsläckningen och har bytt ut kritiska enheter till nyare teknik. Det finns däremot vissa verksamheter, exempelvis vattenkraftverk som har enheter som behöver bytas ut och Telia som operatör har valt att senarelägga nedsläckningen av 2G till slutet av 2027.

Region Västerbottens bidrag

Kollektivtrafik

Den regionala kollektivtrafikmyndigheten i Västerbotten har enligt lag (2010:1065) om kollektivtrafikansvar för kollektivtrafiken i Västerbotten. Kollektivtrafikmyndigheten ska regelbundet anta ett regionalt trafikförsörjningsprogram i vilket mål för kollektivtrafiken, åtgärder för att skydda miljön samt åtgärder för att anpassa kollektivtrafiken med hänsyn till behov hos personer med funktionsnedsättning och de bytespunkter och linjer som ska vara fullt tillgängliga för alla resenärer. Myndigheten ska samverka med länets kommuner och kollektivtrafikmyndigheterna i grannlän vid framtagandet av regionalt trafikförsörjningsprogram. Samverkan och samhandling är ledande för myndighetens arbete för utveckling av kollektivtrafiken i Västerbotten.

Förslag till nytt trafikförsörjningsprogram

Regionala kollektivtrafikmyndigheten har under året utarbetat ett förslag till Regionalt trafikförsörjningsprogram för Västerbottens län 2025 - 2031. Arbetet har skett dels med stöd av en arbetsgrupp i vilken både Länstrafiken i Västerbotten

och Norrtåg deltagit samt kommunrepresentanter från Umeåregionen, Skellefteåregion och R10. Öppna digitala dialogmöten har genomförts och deltagande vid Samhällsbyggnadsdagarna i Lycksele har givit värdefull input i arbetet. Förslaget till trafikförsörjningsprogram har varit ute på bred remiss. Under remisstiden har digitala remisskonferenser genomförts. Nästa steg i processen är att utifrån inkomna remissvar ta fram slutligt förslag till trafikförsörjningsprogram för beslut i regionfullmäktige i februari 2025.

Det har varit förberedelse för att kunna ha en konkret och mätbar uppföljning med bland annat framtagande av nya mål och indikatorer.

Strategier för tåg och fossilfri kollektivtrafik

Under 2024 har "Norrtåg AB 2040 - en tågvision" antagits i regionfullmäktige. Tågvisionen skapar en tydlig väg framåt i det fortsatta arbetet med att utveckla Norrtågssystemet. Vidare har en drivmedelsstrategi för kollektivtrafik på väg i Västerbotten tagits fram. Strategin ger Region Västerbotten, Länstrafiken i Västerbotten och länets kommuner ett verktyg för det fortsatta arbetet med att uppnå mål om fossilfri kollektivtrafik i det regionala kollektivtrafikprogrammet. Drivmedelsstrategin ger en grund för fortsatt arbete med uppbyggnad av nödvändig infrastruktur och strategiska beslut om krav kopplat till drivmedel inför kommande trafikupphandlingar.

I strategiarbetet ingår bland annat kartläggningar av brister och behov av utveckling av infrastruktur och trafik.

Samverkan och samhandling

Digitala dialogmöten har under året genomförts mellan den regionala kollektivtrafikmyndigheten i samverkan med Länstrafiken i Västerbotten och länets samtliga kommuner. Dialogmötena möjliggör för kommunerna att inkludera fler företrädare för kommunen, såväl tjänstepersoner som politiker. Mötena möjliggör en mer utvecklad dialog med fokus på respektive kommun kring viktiga frågor som ekonomi, resandeutveckling och övriga utvecklingsfrågor.

Informationsspridning kring resandeutveckling och annan statistik är återkommande innehåll i dialogmöten.

Utveckling av kollektivtrafikens infrastruktur

Arbetet med att utveckla kollektivtrafikens infrastruktur har fortsatt under 2024. Hållplatsbristlistan som fastställs årligen skapar goda förutsättningar för att kunna initiera utredningar, samt

snabbare och till lägre kostnad kunna genomföra hållplatsåtgärder. Samverkan med Trafikverket har genom det gemensamma arbetet utvecklats positivt. De hållplatsåtgärder som genomförs i samband med andra åtgärder kan göras till en bråkdel av den kostnad åtgärden skulle inneburi om den genomförts utan samordning.

Hållplatsbristlistan bygger på underlag från länets kommuner. Länstrafiken ansvarar för dialogen med kommunerna, insamlande och införande av uppgifter i listan som fastställs av Region Västerbotten.

Aktuella omvärldsfaktorer

Beredskap

Internt och externt arbete för att stärka beredskap för att hantera risker och sårbarheter samt för att möta upp kring ny policy kopplat till beredskap.

Kompetensbrist

Kompetensbrist har varit aktuell under året där till exempel ett Branschforum buss har startats upp.

Transportinfrastruktur

Region Västerbotten har ett ansvar och uppdrag att planera för utvecklingen av den regionala transportinfrastrukturen. Utöver detta bedrivs ett omfattande påverkansarbete på både nationell och europeisk nivå för att transportsystemet ska utvecklas så effektivt som möjligt.

Region Västerbotten har regeringens uppdrag att planera för den regionala transportinfrastrukturen I Region Västerbottens uppdrag som länsplaneuppriättare ingår att ta fram en regional plan för transportinfrastruktur som anger den gemensamma strategiska inriktningen för hur länets transportinfrastruktur ska utvecklas under den kommande tolvårsperioden. När det gäller genomförandet av beslutade investeringsobjekt i länstransportplanen för perioden 2026-2037 har genomförandetakten varit något lägre än önskat men ser ut att hämta ikapp kommande år. Arbetet med planrevideringarna går under 2025 in i en intensiv fas. När det gäller genomförandet av beslutade investeringsobjekt i länstransportplanen har genomförandetakten varit något lägre än önskat. Vad gäller anläggande av gång- och cykelvägar har det generellt sett flutit på enligt plan medan investeringar på vägsidan inte genomförts som planerat. Orsaken till detta är att i identifierat ett behov av att ompröva tidigare beslutade objekt då vi sett att bättre effekt för transportsystemet uppnås genom att andra delsträckor prioriteras först.

Under året har det har identifierats och inletts ett arbete med att ta fram en systemanalys för Västerbottens län. Analysen förväntas även vara till

nytta för och ligga till grund inför den programmeringsarbetet med ERUF.

Påverkansarbete kring infrastruktur

Region Västerbotten har under året arbetat aktivt med att bevaka infrastrukturfrågor på såväl den nationella som europeiska arenan. Region Västerbotten har medverkat i samtliga tre av Region Västerbotten arrangerade mötesplatser i syfte att föra fram vår syn på hur transportsystemet i Västerbotten och Sverige bör utvecklas. Arrangemangen har haft lite olika fokus men i samtliga fall har, för transportinfrastrukturen, viktiga beslutsfattare deltagit såväl i arrangemangen som i publiken. Politiker och tjänstepersoner har genom dialog och nätverkande med beslutsfattare på olika nivåer fört fram Region Västerbottens syn på hur infrastruktursystemet bör utvecklas för att eliminera flaskhalsar och främja gränsöverskridande transporter. Under året har ett flertal insatser för att påverka nationell- och europeisk transportpolitik i en riktning som gagnar länets och hela norra Sverige genomförts. Region Västerbotten har under året även deltagit i ett flertal gränsöverskridande samarbeten som syftar till att förbättra kopplingarna mellan de nordiska länderna. Kopplingens mellan öst och väst är mycket central och bland annat har en förstudie för att få tillstånd en fast förbindelse mellan Umeå och Vasa inletts. Under året har ett flertal insatser genomförts i syfte att skruva upp takten för byggandet av Norrbottenbanan.

Under 2024 har även en förstudie startats upp med ambition att ta fram ett skarpt förslag för en fast förbindelse med analyser av olika scenarion. Inom ramen för samarbetet Botniska korridoren har en rapport kring alternativ finansiering och alternativt genomförande av infrastruktur i norra Sverige tagits fram med konkreta förslag för hur takten för färdigställandet av Norrbottenbanan kan ökas markant.

Aktuella omvärldsfaktorer

Nationell omorganisering av Trafikverket

Den 1 januari 2024 genomfördes en förändring av Trafikverkets regionindelning för att effektivare kunna samordna insatser inom den nya indelningen i civilområden. Det innebär att Trafikverkets norra region numera inte bara innefattar de två nordligaste länen utan att även Västernorrland, Jämtland och Härjedalen ingår i Trafikverkets region norra. Än så länge är det svårt att göra en analys av vad omorganisationen får för effekter för Region Västerbotten.

Instabilt geopolitiskt läge

Det fortsatt instabila geopolitiska läget och Sveriges inträde i Nato innebär ett ökat anspråk på transportinfrastrukturen. Försvarsmaktens och Natos ambition om ett så kallat "borderless area" är i linje med de perspektiv och prioriteringar om sammanhållna europeiska järnvägskorridorer ett sammanhållet transport- och logistiksystem som Region Västerbotten är med och driver inom Europaforum och samarbetet Botniska korridoren.

Transporteffektivitet och omställning av transportsystemet

EU har under senare år lagt fram ett flertal klimatreguleringar som påverkar länets aktörer på kort och lång sikt. Många av regelverken är nya vilket gör deras effekter svåra att bedöma. Klart är att man vill se en kraftig minskning av koldioxidutsläppen och ett transporteffektivare samhälle med överflyttning till järnväg och sjöfart samt en omställning av fordonsflottan till framför allt eldrift. För Västerbottens län (och hela norra Sveriges) del är detta i dagsläget ett mål som ligger en bit bort i tid. Dels saknar vi fortfarande ett utbyggt järnvägssystem som möjliggör effektiv pendling med tåg längs Norrlandskusten. Avsaknaden av en upp- rustad och elektrifierad järnväg mellan Hällnäs och Storuman gör att persontågstrafiken lagts på is och godset till stor del körs med långtradare i stället.

Minskat resande med flyg

Landets regionala flygplatser har förlorat hälften av sina passagerare på fyra år och att en majoritet går med stora förluster. Anledningarna till detta är flera: pandemin, flygskam och resepolitics som förordar digitala möten och resor med tåg eller buss. I detta återfinns en målkonflikt där ett minskat resande med flyg är fördelaktigt för miljön i och med minskade utsläpp. Samtidigt ökar avståndet mellan Stockholm och Norra Sverige då antalet flygturer och linjer minskar i antal. Detta kan på sikt få stora konsekvenser när det gäller att få investerare att satsa på etableringar i norr. Ett minskat resande med inrikesflyget får även negativa konsekvenser för exempelvis ambulansflyget och förutspås innebära att omställningen av flyget mot fossilfria bränslen dröjer längre.

Digitalisering - digital kommunikation

OSN Hållbart bredband

Bredbandsutbyggnaden i Västerbotten har under året fortsatt inom ramen för projektet OSN hållbart bredband. Fokus för samverkansprojektet, som leds och koordineras av Region Västerbotten, är att bygga ortssammanbindande bredbandsnät i de 10 kommuner som deltar. Totalt ska 216 km nät byggas och ska skapa möjligheter för ca 200 hus-

håll och ca 90 företag att få en bredbandsanslutning. Inom projektet ingår också aktiviteter kring hållbarhet kopplat till bredband och bredbandsbyggande. Projektet har exempelvis genomfört en workshop med 13 kommuner, AC-Net och två energibolag kring hållbarhetsarbete. Utifrån resultatet från workshopen har en gemensam aktivitetsplan tagits fram. Det handlar till exempel om hur hållbara krav kan ställas i upphandlingar till hur invasiva arter hanteras vid grävprojekt.

Behovskartläggning och främjande

Region Västerbotten har också genomfört en regional behovskartläggning inför kommande utlysningar av bredbandsstöd. Detta resulterade senare att en ny ansökan för ett nytt regionalt samverkansprojekt lämnades in under hösten. Utöver detta har ett främjande arbete bedrivits inom ramen för det statliga uppdraget att tillhandahålla en funktion som regional bredbandskoordinator. Syftet är att öka tillgången till effektiv, säker och robust digital infrastruktur i länet. Främjandet har skett via möten med regionala nätverk för erfarenhetsutbyte, stöd och dialog med relevanta aktörer.

Upphandling telekommunikation

Under året har även en ny upphandling av telekommunikation för båda regionerna, samtliga kommuner och ett stort antal regionala och kommunala bolag i Norrbotten och Västerbotten påbörjats.

Samverkan

Kollektivtrafik

Samverkan lokalt, regionalt och nationellt är viktigt för fortsatt utveckling av kollektivtrafiken. Nationella och regionala nätverk bidrar till kunskapsuppbyggnad och erfarenhetsutbyte inom en rad områden. Under 2024 har behov funnits av påverkansarbete för en bibehållen nattågstrafik från Göteborg till länet, fortsatt finansiering från staten avseende samverkansavtalen för Norrtågstrafiken och busstrafiken. Centralt för arbetet med utveckling av länets kollektivtrafik är samverkan med länets kommuner och Länstrafiken i Västerbotten samt Norrtåg. Arbetet med ett nytt regionalt trafikförsörjningsprogram har 2024 inneburit ett ökat antal samverkansparter.

Fasta samverkansytter

Svensk Kollektivtrafiks nätverk

Regionala kollektivtrafikmyndigheten i Västerbotten deltar i Svensk Kollektivtrafiks nätverk och möten tillsammans med SKR. Detta bidrar med värdefull kunskap och erfarenhetsutbyte med andra regioner inom en rad olika områden såsom,

ekonomi, beredskap, kompetensförsörjning och tillgänglighet.

MC/VD-nätverk respektive Norrtåg/RKM/regionerna

Kollektivtrafikmyndigheten samverkar även med övriga kollektivtrafikmyndigheter i grannlänerna och med Norrtåg, Länstrafiken i Västerbotten och Norrbotten samt de två kommunala bolagen i Luleå och Skellefteå, vilket bidrar till att gemensamma frågor och utvecklingsområden kan lösas mer resurseffektivt och med en samordning som tillförsäkrar att utveckling sker i takt.

Nätverk med Trafikverket

Regionala kollektivtrafikmyndigheten, Länstrafiken i Västerbotten och Trafikverkets samverkan inom området hållplats- och kollektivtrafikåtgärder har inneburit fler genomförda åtgärder till lägre kostnader. Samverkan sker med Trafikverket avseende de samverkansavtal som finns för busstrafik, tågtrafik och flygtransfer och som bidrar till att förbättra tillgängligheten för kommuner där det finns behov av en utvecklad kollektivtrafik.

Branschforum buss

För att möta utmaningarna med kompetensbrist inom kollektivtrafiken har Region Västerbotten initierat Branschforum buss i vilket samverkan sker med Arbetsförmedlingen, Vuxenutbildning vid Liljaskolan, Transportföretagen, entreprenörer och Länstrafiken i Västerbotten. Aktörerna försöker tillsammans möta behoven av kompetensförsörjning genom ökad samverkan avseende insatser, erfarenhetsutbyte och utveckling av hur kompetensbristen kan mötas.

Kommunnätverk

Västerbottens kommuner är ständiga samverkansparter inom trafik- och infrastrukturfrågor. Samverkan sker dels med de tjänstepersoner som är kommunens kontaktpersoner för kollektivtrafik. Vid årliga kommunträffar tillsammans med Länstrafiken sker medverkan från politiska företrädare såväl som tjänstepersoner från olika områden inom kommunen.

Transportinfrastruktur

Samverkan regionalt, nationellt och på europeisk nivå är viktigt för fortsatt utveckling av transportinfrastrukturen. Nätverk på regional, nationell och europeisk nivå bidrar till kunskapsuppbyggnad och erfarenhetsutbyte inom en rad områden. Region Västerbotten har en nära samverkan med Trafikverket och under 2024 har ett delvis nytt arbets sätt inneburit att en rad mindre åtgärder som ger förhållandevis bra effekt för oskyddade trafikanter kunnat genomföras på ett kostnadseffektivt vis

genom innovativ planering. Inom samarbetet Botaniska Korridoren har ett omfattande påverkansarbete bedrivits. Flertalet uppmärksammade högnivåseminarium har genomförts och en mycket omdiskuterad och omnämnd rapport kring alternativ finansiering har tagits fram och presenterats.

Fasta samverkansytor

Komexp

En samverkansplattform för regionala infrastrukturplanerare som dels fungerar kompetenshöjande men som även genom arbetsgrupper driver frågor för att få till förändringar, exempelvis så har det under 2024, på initiativ av Trafikverket bedrivits ett arbete för att effektivisera Trafikverkets arbetsmetoder gentemot regionerna. Arbetet kommer att gå i mål under 2025 och väntas leda till ett mer transparent och effektivt samarbete.

Plattform North

Ett nytt nätverk för Nordisk infrastrukturplanering, Plattform North, är under uppbyggnad med målet att stärka samverkan och samplaneringen mellan Sverige, Norge och Finland när det gäller utvecklad transportinfrastruktur.

Digitalisering - digital kommunikation

Samverkan med andra aktörer är mycket betydelsefullt för kollektivtrafikens fortsatta utveckling. Kollektivtrafiken i Västerbotten är en del av ett system av kollektivtrafik, vilket innebär att det är väsentligt att samverkan sker med såväl grannlän som länets kommuner. Genom deltagande i nationella nätverk sker erfarenhetsutbyte och kunskapsuppbyggnad.

Fasta samverkansytor

Nationella regionala bredbandskoordinatornätverket

Region Västerbotten deltar, utifrån det statliga uppdraget att tillhandahålla en funktion som regional bredbandskoordinator, i det nationella regionala bredbandskoordinatornätverket. Det underlättar erfarenhetsutbyte med såväl andra regioner som statliga myndigheter och är ett utmärkt forum att bedriva påverkansarbete i samverkan. Områden som varit aktuella under året är exempelvis nya modeller för bredbandsstöd och den kommande nationella konnektivtetsstrategin.

Nätverk bredbandssamordning

Inom ramen för Digitala Västerbotten finns det regionala nätverket bredbandssamordning som samlar alla kommuner, energibolagen i Skellefteå och Umeå samt AC-Net. Återkommande regionala nätverksträffar genomförs med olika teman.

Sammanhållen region

Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken i Västerbotten skapar förutsättningar för att människor ska kunna resa hållbart och gods kunna transporteras med så låg miljöbelastning som möjligt. Den samhällsomvandling som pågår i norra Sverige ökar behovet av hållbara transporter. Den kontinuerliga utvecklingen av kollektivtrafiksystemet med tåg och buss skapar förutsättningar för länets invånare och besökare att resa hållbart. För att kunna driva utvecklingen framåt behöver nya bland annat nya transportlösningar utvecklas som möter såväl behov hos medborgare som kompetensutmaningar inom kollektivtrafiken.

Exempel på aktiviteter

Enkäter och informationsspridning
Region Västerbottens deltagande i projektet "Living lab för autonoma transporter i glesbygd" är ett exempel på aktivitet som skapar förutsättningar för att utveckla kollektivtrafiken i nya riktningar utanför tätbebyggda områden. Projektet omfattar såväl person- som godstransporter. Under 2024 har bland annat en enkätstudie genomförts för att inhämta kunskap om transportbehov. Vidare har projektet deltagit vid en familjedag i Tavejsjö för att kunna sprida information om projektet och skapa intresse för utvecklingen av autonoma transporter.

Infrastruktur bidrar till att binda samman Västerbotten

Transportsystemen omfattar den fysiska infrastrukturen i form av vägar, gång- och cykelbanor, järnvägar, flygplatser samt farleder och hamnar. För ett fungerande transportsystem behövs även fordon, resecentrum, hållplatser och tekniska lösningar som på olika sätt underlättar användningen. Att det finns ett brett och väl fungerande transportsystem samt en digital infrastruktur, som knyter ihop städer, lands- och glesbygder i Västerbotten med varandra skapar möjligheter för människor att skapa sig ett gott liv, kunna driva ett företag och i trygghet kunna bilda familj bör finnas oavsett var man bor. Den statliga transportinfrastrukturen ska möjliggöra detta och underlätta för arbetspendling och godstrafik och därmed främja Västerbottens konkurrenskraft.

Exempel på aktiviteter

Systemanalys och strategier
Den systemanalysen som initierats ska förutom en transportslagsövergripande analys av transportsystemet även resultera i två strategier - en för gods och en för cykelinfrastruktur. Dessa två strategier ska tillsammans med systemanalysen och RUS:en

utgöra grunden för kommande prioriteringar.

Digitalisering - digital kommunikation

Satsningar på utbyggnad av digital infrastruktur gör Västerbotten rundare, den skapar samma möjligheter för människor i glesbygd som städer att utbilda sig, arbeta och leva där man bor. Varje meter digital infrastruktur skapar mer och mer en sammanhållen och jämlik region.

Jämlik och jämställd inkludering

Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken ska vara tillgänglig för alla resandegrupper. För att uppnå detta behövs aktiviteter inom en rad områden. Tillgängliga fordon är ett viktigt område då tillgänglighetsbrister innebär att alla resenärer inte har tillgång till kollektivtrafiken. Eftersom fordon används under många år så är det viktigt att kontinuerligt följa upp och fortsätta utvecklingen av deras tillgänglighet för att vid kommande fordonsinvesteringar vid upphandlingar eller inom trafikavtal utöka antalet tillgängliga fordon.

Exempel på aktiviteter

Testdag av utökade tillgänglighetskrav för fordon
Under året har en testdag genomförts för att utvärdera om de utökade tillgänglighetskrav för fordon som ställts i genomförda upphandlingar har bidragit till en förbättrade tillgänglighet för personer med nedsatt rörelseförmåga. Testdagens har bidragit med kunskap om vilka åtgärder som bidragit till förbättrad tillgänglighet och vad som återstår att göra.

Jämställdhet i transportinfrastruktur

Att arbeta för ökad jämställdhet är att verka för att alla, kvinna som man, pojke som flicka, ska kunna forma sina liv som en del av de grundläggande mänskliga rättigheterna. Det övergripande målet för svensk jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma makt (möjligheter, rättigheter och skyldigheter) att forma samhället och sina egna liv. Jämställdhet är sedan 2001 också en del av de transportpolitiska målen. I realiteten är det svårt göra bedömningar av hur infrastrukturplaner och projekt påverkar jämställdheten, på grund av dessa frågeställningars komplexa natur. Val av persontransporter, attityder och värderingar till transporter skiljer sig åt mellan män och kvinnor och exempelvis visar studier att kvinnor i större utsträckning reser kollektivt jämfört med vad män gör. Målet är ett jämställt, jämlikt att alla oavsett kön, ålder eller etnicitet ska kunna känna sig trygga.

Digitalisering - digital kommunikation

Alla bredbandsnät som byggs av Västerbottens stadsnät är öppna nät som säkerställer att lika och icke diskriminerande villkor erbjuds och god konkurrens i nätet hålls. Målet är att det digitaliserade samhället har en fullt utbyggd bredbandsinfrastruktur som tillgodoser det digitala behovet under dygnets alla timmar för alla.

Föregångare i omställning

Kollektivtrafik

Utvecklingen av kollektivtrafiken med buss, tåg och anropsstyrd trafik skapar förutsättningar för ett hållbart resandet. För att detta ska vara möjligt krävs insatser inom såväl infrastruktur, fordonsutveckling, utökad tillgång till kollektivtrafik för att nämna några. Det är inte bara det hållbara resandet som bidrar till ett hållbart samhälle utan även kollektivtrafiken behöver bedrivas på ett hållbart sätt.

Exempel på aktiviteter

Framtagande av drivmedelsstrategi för kollektivtrafik på väg

Genom framtagande av drivmedelsstrategin så ges förutsättning för ett gemensamt arbete i länet med att skapa förutsättningar för en övergång till fossilfria drivmedel.

Påverkansarbete nattrafik och samverkansavtal
Under hösten 2024 har ett påverkansarbete bedrivits för att staten ska ta ett ekonomiskt ansvar för nattågstrafiken från Göteborg till Västerbotten och Jämtland. Samtliga regioner tillsammans med de regionala kollektivtrafikmyndigheterna har genom skrivelser och insändare, kontakter med politiska företrädare på nationell nivå samt genom dialog med Trafikverket dels arbetat för att säkerställa nya samverkansavtal för buss- och tågtrafiken genom Trafikverket och dels lyft fram behov av att staten uppdrar till Trafikverket att upphandla nattågstrafik till/från Göteborg och Västerbotten samt Jämtland för att det hållbara resandet ska kunna fortsätta till/från och inom Norrland.

Transportinfrastruktur

Region Västerbotten arbetar på många sätt för att vara en föregångare i omställningen när det kommer till gods- och persontransporter. Möjligheten att skapa sig ett gott liv, kunna driva ett företag och i trygghet kunna bilda familj bör finnas oavsett var man bor. Den statliga transportinfrastrukturen ska bidra till detta och underlätta för arbetspendling och godstrafik och därmed främja Sveriges konkurrenskraft.

Exempel på aktiviteter

Deltagande i projekt

Region Västerbotten deltar i projektet FAIR (Finding innovations to Accelerate the Implementation of electric Regional aviation) som drivs av Kvarkenrådet. FAIR-initiativen går i spetsen när det gäller att göra den regionala och gränsöverskridande flygtrafiken mer miljövänlig. Projektet betyder ett stort steg framåt för Kvarkenregionen och norra Norden i strävan efter att flyga grönt.

Påverkansarbete för att snabba på investeringar
De stora och växande volymer gods som produceras i norra Sverige innebär redan idag att det finns en kapacitetsbrist i järnvägssystemet som utgör ett hinder för ökad överflyttning av godstransporter från väg till järnväg. Samtidigt visar Trafikverkets tilläggsprognos att transportarbetet förutspås öka markant de kommande åren både vad gäller gods- och persontrafik på väg och järnväg. För att möjliggöra en omflyttning av gods från väg till järnväg och sjöfart samt att underlätta pendlingsresorna krävs att Norrbottenbanan byggs snarast samt att Tvärbanan rustas upp och elektrifieras.

Fokus på gång- och cykelnät

Region Västerbotten har i nuvarande länstransportplan påbörjat en satsning på ett utbyggt gång- och cykelnät. Att skapa förutsättningar för fler att välja cykeln för kortare resor är bra både för klimatet, hälsan och ekonomin. Behovet finns inte bara i städerna utan även på landsbygden där ofta tung trafik samsas med oskyddade trafikanter längs byns enda väg. Tyvärr är planeringsprocesserna långdragna och kostnaden för anläggande omfattande så detta får betraktas som ett långsiktigt arbete.

Digitalisering - digital kommunikation

Den digitala infrastrukturen i regionen lägger inte bara grunden för digitaliseringen av samhället de är också en starkt bidragande del till möjligheterna att nå klimat- och miljömålen i den hållbara omställningen. Nyttan av den digitala infrastrukturen är tydlig idag utifrån de senaste årens samhällsutmaningar där digital uppkoppling blivit oundgänglig.

Agenda 2030

Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken bidrar till att uppnå agenda 2030-målen på ett brett sätt inom exempelvis följande mål.

Aktuella Agenda 2030-mål

Mål 3: God hälsa och välbefinnande

Kollektivtrafiken möjliggör att länets invånare kan

nå värden och det kollektiva resandet bidrar också till en ökad fysisk aktivitet i sig

Mål 4: God utbildning för alla

Kollektivtrafiken skapar möjlighet att ta del av utbildning i den egna kommunen och i andra delar av Västerbotten då en stor andel av de som reser med kollektivtrafiken gör det till och från utbildning.

Mål 5: Jämställdhet

Kollektivtrafiken bidrar till att både män och kvinnor har möjlighet till hållbart resande. Fler kvinnor än män använder kollektivtrafiken för resor till och från arbetet. Kvinnors arbetsmarknadsregioner är mindre än mäns. En väl utbyggd kollektivtrafik kan bidra till positiva effekter för kvinnors arbetsmarknadsregioner.

Mål 9: Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Utvecklingen av den infrastruktur som är väsentlig för det kollektiva resandet skapar förutsättningar för hållbara transporter

Mål 10: Minskad ojämlikhet

Kollektivtrafiken bidrar till minskad ojämlikhet mellan olika grupper i samhället. De redskap som finns för att analysera effekterna av på vilket sätt olika förändringar av taxan påverkar olika resandegrupper innebär att faktabaserad hänsyn kan tas vid förändringar.

Mål 11: Hållbara städer och samhällen

Kollektivtrafik skapar förutsättningar för och bidrar till utvecklingen av hållbara städer och samhällen.

Mål 13: Bekämpa klimatförändringarna

Kollektivtrafiken bidrar till att bekämpa klimatförändringarna genom att verka för en ökad marknadsandel inom kollektivtrafiken, dvs insatser för att minska andelen som förflyttar sig med bil till fördel för de som går, cyklar och reser med kollektivtrafiken. Kollektivtrafiken bidrar även genom att de drivmedel som används inom kollektivtrafiken inte är fossila.

Transportinfrastruktur

Transporter står för en stor andel av klimatutsläppen. Att investera i infrastrukturen är viktigt för att underlätta en hållbar utveckling och minskade utsläpp.

Aktuella Agenda 2030-mål

Mål 3: God hälsa och välbefinnande

En väl utbyggt gång- och cykelinfrastruktur bidrar till att fler väljer att gå och cykla vilket är bra för

folkhälsan.

Mål 9: Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

En väl fungerande och hållbar infrastruktur genererar flera positiva effekter och främjar ekonomisk tillväxt och utveckling.

Mål 11: Hållbara städer och samhällen

Satsningar på kollektivtrafik och cykelinfrastruktur ger hållbara samhällen.

Mål 13: Bekämpa klimatförändringarna

Genom att utveckla transportsystemet så att det möjliggör en effektiv överflyttning av gods från väg till järnväg och sjöfart kan utsläppen minskas markant.

Digitalisering - digital kommunikation

Den digitala infrastrukturen bidrar till att uppnå Agenda 2030-målen på ett mångfacetterat sätt.

Aktuella Agenda 2030-mål

Mål 3: God hälsa och välbefinnande

Skapar förutsättningar för tillgång till stöd och sjukvård digitalt.

Mål 4: God utbildning för alla

Skapar förutsättningar för tillgång till världens alla utbildningar.

Mål 5: Jämställdhet

Uppkoppling ger möjlighet för kvinnor och män att på samma villkor verka, utbilda och leva i hela Västerbotten.

Mål 9: Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Skapar förutsättningar för utveckling av Västerbottens näringsliv att innovera, nå ut globalt och skapa effektiva arbetsätt.

Mål 10: Minskad ojämlikhet

Minska digitalt utanförskap.

Mål 17: Genomförande och globalt partnerskap

Hitta nya områden, partners, kunder mm för ofentlig sektor och näringsliv.

Ett urval av insatser i länet

Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken är ett sammanhållet system av tåg och buss. De olika trafikslagens förutsättningar bidrar till det hållbara resandet i länet. tågtrafiken möjliggör till att stora mängder resenärer kan resa samtidigt och att restiderna över längre avstånd

blir kortare. Busstrafiken kan även möjliggöra effektiva resor över längre avstånd, men bidrar även till en flexibel utformning av trafiken och en möjlighet att trafikera där det finns ett vägnät. Utvecklingen av kollektivtrafiken har under 2024 tagit viktiga steg framåt genom insatser från externa aktörer.

Ett urval av insatser inom kollektivtrafik

Utveckling av Norrtåg

Norrtåg AB har slutfört arbetet med framtagande av tågvisionen "Norrtåg AB - en tågvision 2040", vilket skapar en gemensam inriktning för utvecklingen av tågtrafiken inom Norrtågssystemet. Tågvisionen utgör även underlag i arbetet med fordonsstrategi för Norrtåg.

Utveckling av Norrbottenbanan

Norrbottenbanan AB bidrar genom sitt arbete för en tåginfrastruktur mellan Umeå och Skellefteå samt i förlängningen ända till Luleå med förutsättning för att kunna genomföra tågvisionen och utvecklingen av hållbart resande och en ökad marknadsandel för kollektivtrafiken.

Utveckling av kollektivtrafik i Umeå

Umeå kommun som finansierar den inomkommunala kollektivtrafiken i kommunen har fortsatt utvecklingen av Ultra-trafiken och har under året passerat 10 miljoner resor under en tolv månadersperiod.

Transportinfrastruktur

I Västerbotten pågår en rad spännande infrastrukturprojekt.

Ett urval av insatser inom transportinfrastruktur FAIR 2

FAIR 2 (Finding innovations to Accelerate the Implementation of electric Regional aviation) är ett första steg mot en snabb implementering av hållbart flyg i Kvarken-Nordland regionen. FAIR 2-projektet syftar till att öka vår förståelse för efterfrågan på hållbar regional flygtrafik ur ett gränsöverskridande perspektiv. En sådan förståelse och kunskap är avgörande för att kunna fatta välunderbyggda och långsiktiga beslut i syfte att skapa ett hållbart system för regional flygtrafik i den norra delen av Norden.

Skellefteå Droneport.

Som en del av utvecklingsprogrammet ELIS (Elektrisk Lufttransport i Skellefteå) har en förstudie genomförts för att ta reda på hur flygande eldrivna drönare, så kallade eVTOL, kan bli en del av framtidens hållbara logistiknät. Slutsatserna av förstudien är en tvåstegsraket, där en enklare flygplats för drönare, en så kallad droneport, etableras i ett första skede för att möjliggöra tester, utveckling och uppvisningar.

Skellefteå hamn

I Skellefteå pågår ett arbete med att utveckla ett nytt hamnområde. I projektet arbetar man systematiskt för att skapa så bra förutsättningar som möjligt för en hållbar anläggningsprocess. Särskilt fokus är på kajens slutanvändning med klimatåtgärder såsom stålplåtar baserade på stålskrot som tillverkats med fossilfri teknologi samt betong med lägre klimatpåverkan och insatser för ökad biologisk mångfald.

Foto: Sofia Johansson

Västerbotten – En region med hållbara livsmiljöer att bo, verka och leva i

Omvärldsanalys

Omvärlden påverkar energiområdet

Västerbottens liksom världens energisystem, med alla tillhörande processer så som till exempel transport och industri, behöver ställas om till en hållbar och förnybar produktion. I dagsläget har Västerbotten en förnybar elproduktion, vilket gör att länet på många sätt ligger före i omställningen av energisystemet. Det krävs dock fortfarande stora insatser för att energisystemet ska bli fossilfritt.

Västerbotten exporterar idag ca 70% av den producerade elen vilket ger en bra grund till en ökad elektrifiering, men överskottet är inte tillräckligt för att allt ska elektrifieras. Det behövs både andra fossilfria alternativ till energi och en ökad elproduktion. Dessutom motsvarar nätens kapacitet inte behovet av el i dagsläget, utan behöver förstärkas på olika sätt. Energisystemet är komplext och även om ingen har ett facit för hur det framtida systemet kommer att se ut står det klart att det kommer att krävas energieffektivisering, systemkopplingar, nya innovationer och nya samarbeten.

Framtidens energisystem kommer troligen inkludera en ökad elanvändning och elektrifiering, som förutom nya innovationer kräver ett ökat behov av styrning och flexibilitet i elnätet. Denna flexibilitet kan åstadkommas genom intermittent produktion, lagringslösningar, nya typer av avtal och affärsmodeller samt ny teknik för att använda elnäten på ett nytt sätt. Flera olika lösningar och möjligheter behöver undersökas parallellt, och det finns ett ökat behov av utveckling och uppskalning av befintliga lösningar liksom nya tekniker. Något som efterfrågas kraftfullt är tydliga och långsiktiga beslut och politisk inriktning.

Med det ökade behovet av fossilfri energi uppkommer vidare olika intressekonflikter. Därmed finns ett behov av tydliga prioriteringar och en ökad samverkan mellan aktörer för att förstå flera olika perspektiv parallellt, samt att hitta sätt att väga olika intressen mot varandra ur ett långsiktigt perspektiv.

De senaste åren har en rad EU-direktiv presente-

rats inom energiområdet, som nu implementeras nationellt. Det rör allt från energieffektivisering till utsläppshandelssystem, till direktiv om hur el i näten fördelas till andra delar av energisystemet. Detta har fört med sig en rad olika uppdrag till olika statliga myndigheter, vilket i sin tur påverkar arbetet med energiomställningen i Västerbotten. Till exempel har Energimarknadsinspektionen (EI) i regleringsbrevet för 2024 fått pilotprojektet "Norra Sverige" som uppdrag vilket bland annat innebär att de ska bidra med kunskap om regelverk och föra dialog med aktörer som är verksamma i Norrbottens och Västerbottens län; Energimyndigheten och länsstyrelserna har fått uppdrag om stöd till kommunal energiplanering; Tillväxtverket har fått i uppdrag att stärka den gröna samhällsomvandlingen. Alla dessa initiativ är viktiga och betydelsefulla för den vidare utvecklingen och arbetet inom energiområdet i Västerbotten.

Allt detta gör att det ställs krav på nytänkande och smarta lösningar inom energiområdet vilket knyter an till delprioritering ett, Västerbotten – en nytänkande och smart region. Energiområdets utveckling i Västerbotten är också en förutsättning för prioriteringen Västerbotten – en region med platsbaserad hållbar näringslivsutveckling. Det finns ett stort intresse för Västerbotten för såväl större som mindre etableringar, och tillgången till energi är en avgörande faktor och det faktum att länet valt att satsa på hållbara, förnyelsebara och fossilfria alternativ är många gånger till länets fördel. Området och det arbete som utförs inom det har dock även stark bäring på Västerbotten som en region med hållbara livsmiljöer att bo, verka och leva i och redovisas därmed sammanhållet under denna prioritering.

Omvärlden påverkar samhällsbyggnad

Det går att notera att omvärlden har blivit oroligare i vår samtid, och rapporter pekar på att demokratin i världen är på tillbakagång. Det innebär att människors inflytande över politiska beslut och makten över sina liv begränsas. Att de mänskliga rättigheterna respekteras är avgörande för utvecklingen av en demokratisk rättsstat. Delaktighet och tillit i samhället påverkar invånares deltagande i demokratin. I Sverige är resultatet under 2000-talet en minskande tillit i vissa välfärdspolitiskt exponerade grupper. Sammanlagt omfattar dessa

”utanförgrupper” upp emot 30% av nutidens svenska valmanskår.

Klimatförändringar hotar ett brett spektrum av mänskliga rättigheter och påverkar alla men drabbas vissa grupper hårdare, till exempel urfolk, äldre personer och personer med funktionsnedsättning. Även ekonomisk utsatthet ökar och allt fler personer har svårt att hitta en bostad av ekonomiska skäl. Klimatförändringar och geopolitiska konflikter ökar behoven att planera för beredskap och robusthet i samhället. Landsbygden spelar en stor roll både samhällets robusthet och för den gröna omställningen. Det är på landsbygden de flesta naturresurser utvinns. Det handlar om jordbruk, skogsbruk, mineraler, energiutvinning med mera.

Under de senaste åren har också landsbygden hamnat mer i fokus och regeringen utreder nu både innehållet i en ny landsbygdspolitik och möjligheten att slå samman den regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken till ett gemensamt politikområde. På EU-nivån väntas vattenfrågorna få stort utrymme de närmsta åren och en ny vattenstrategi ska tas fram för EU-länderna. Den kommer att få stor betydelse för många verksamheter i Västerbotten som kommunal VA-försörjning, vattenkraft, industri, samt skogs- och jordbruk.

Forskning och studier kopplat till exempelvis sociala interaktioner och sammanhållning, arkitektur, infrastruktur och buller visar vidare på att den byggda miljön påverkar människors hälsa och välbefinnande. Den ökande medvetenheten har lyft vikten av politikområdet gestaltad livsmiljö som handlar om hur fysiska miljöer, inklusive städer, landskap och byggnader, planeras, utformas och förvaltas för att skapa hållbara och attraktiva livsmiljöer. Mycket av forskningen fokuserar på städer och tätt bebyggda områden medan mindre fokus ligger på glest bebyggda miljöer där avstånden mellan människor och samhällstjänster är längre. För Västerbotten innebär det att de olika förutsättningarna som finns i regionen behöver omhändertas på olika sätt och stöd till länets aktörer behöver anpassas utifrån de lokala behoven.

I regeringens budget för de kommande tre åren noteras en neddragning på 15 miljoner till riksarkitekten vid Boverket, vars uppdrag är att driva den nationella arkitekturpolitiken, gestaltad livsmiljö. Neddragningarna inom området gäller även Form/Design Center i Malmö med ett nationellt uppdrag för gestaltad livsmiljö. Neddragningarna indikerar hur politikerområdet gestaltad livsmiljö prioriteras på nationell nivå, och kan ha stor på-

verkan på ambitionerna om en nationell finansiering av en nod i norra Sverige.

Omställningen till ett fossilfritt och mer resurssnålt samhälle kräver vidare en stärkt fysisk planering på flera nivåer. Förväntningarna på regionerna att delta och bidra i den fysiska planeringen ökar och många regioner har tagit fram strukturbilder som pekar på rumsliga dimensioner av regionens utmaningar och möjligheter där det krävs ett samarbete över kommungränserna.

Samhällsförändringar ställer också nya krav på teknisk utveckling i både regioner och kommuner gällande samhällsplanering. Hela processen från översiktsplaner, detaljplaner, infrastrukturplanering etc behöver digitaliseras och data behöver göras tillgänglig och delbar.

Omvärlden påverkar kulturområdet

För första gången sedan 2010 då de första regionerna klev in i den nya samverkansmodellen med staten kring finansiering av kultur så aviserar regeringen nu inför 2025 och 2026 att man inte längre räknar upp anslagen till regional kulturverksamhet. Över tid har regeringens samfinansiering varit lägre än regioner och kommuner och staten har därmed sakta backat ur modellen men nu accelerera den utvecklingen och kulturminister Parisa Liljestrand har i kommentarer pekat på att staten nu främst ser till de kulturverksamheter där staten har ett ensamt åtagande, Dramaten, Operan i Stockholm, etc. De statliga kulturmyndigheterna, främst Statens kulturråd, har tidigare försökt dämpa de här effekterna genom omdisponeringar inom sin budget men den möjligheten försvagas också. Som en effekt så vidtar nu kulturverksamheter i Västerbotten med statlig finansiering mått och steg för att försöka hantera en krympande ekonomi som redan urholkats av pandemins effekter och inflationens kostnadsökningar.

Ytterligare ett beslut om långsiktiga effekter för kultur och samhällsutvecklingen i Västerbotten är att arbetet med gestaltad livsmiljö, dvs hur man ska planera och bygga goda samhällen där kultur, arkitektur och design integreras i samhällsutvecklingen nedprioriteras från statligt. Statliga Boverket som lett och hållit samman arbetet har fått direktiv om att dra ned förutsättningar arbete med arkitektur och finansieringen har sänkts med 15 miljoner kronor. Boverket har dock kvar sitt regeringsuppdrag att arbeta med arkitektur och gestaltungsfrågor i samhällsplaneringen.

Kulturlivet i Västerbotten påverkas men förändras inte drastiskt av ny teknik eller miljö och klimatför-

ändringar. Scenkonstbolagen arbetar med sin klimatmässiga påverkan och har en lång erfarenhet av att arbeta med social hållbarhet genom insatser för barn och ungas möjligheter att ta del av konst och kultur.

Under pandemin användes streamingteknik på nya innovativa sätt som sedermera har blivit praxis och vardagskunskap. Region Västerbottens möjligheter att samverka med regioner och stater i övriga Norden kommer att påverkas av de besparingsåtgärder som planeras genomföras i Finland. Där kommer kultursektorn och inte minst den regionala kulturen få omhändertata omfattande besparingskrav från nationell nivå och möjligheterna kring internationell samfinansiering av utvecklingsprojekt kommer sannolikt försämrats.

Filmområdet i Västerbotten påverkades åren innan 2024 starkt av pandemi, inflation och ökade drivmedelspriser. Filmåret 2024 har inte påverkats av någon ny global händelse eller megatrend. Filmvärlden befinner sig snarare i efterdyningarna av nämnda händelser. Den professionella filmbranschen är fortsatt snabbt föränderlig. De globala streamingbolagen har stark påverkan och kan snabbt ändra strategier. Exempelvis har mängden tv-drama-serier som spelas in i Sverige minskat markant de senaste åren. Publikciffrorna för svenska biografier har stabiliserats men inte nått upp till nivåerna innan pandemin.

SVT och Svenska Filminstitutet genomför sparpaket som förändrar produktionsvillkor för filmskapare. Filmkulturell verksamhet som riktar sig till barn, unga och amatörer påverkas negativt av att statliga stöd till kultur och folkbildning sänks, eller inte höjs för att kompensera inflationen. Intresset för att visa film, skapa film och utbilda inom film är fortsatt högt i länet. Flertalet aktörer inom utbildning och föreningsliv vänder sig till Film i Västerbotten för att genomföra samarbeten. Det gäller exempelvis filmvisningar, och utbildning för såväl barn och unga som professionella filmskapare. Länets produktionsbolag saknar en regional filmfond som kan stödja långfilm och tv-drama. Västerbotten har en fond med ca 5 mkr årligen och Norrbotten cirka 17 mkr. Västerbotten har ingen sådan fond vilket leder till färre produktioner och arbetstillfällen i länet.

För folkbiblioteken i länet har 2024 varit ett år då mycket handlat om den alltmer ansträngda omvärldssituationen; krig i Ukraina och Gazaregionen, ifrågasättandet av demokratiska spelregler runt om i världen och klimatförändringarna i vår norra region. I och med den digitala omställningen under

pandemiåren har biblioteken hittat nya vägar att nå fler, och utbudet har därför blivit bredare och mer tillgängligt.

AI-utvecklingen har också påverkat biblioteken i hög grad, framför allt gällande kunskap om desinformation och bildhantering/källkritik. Något som också är under utveckling är den stora förflyttningen av lån av fysiska media till e-media, framför allt e-böcker. Här saknas ett nationellt direktiv för reglering och finansiering, vilket påverkar bibliotekens budgetar i hög utsträckning.

Under 2024 har folkbibliotekens roll inom totalförsvaret varit högaktuell, och arbetet med att höja beredskapen pågår för fullt. I Västerbotten är ännu inget folkbibliotek klassat som en samhällsviktig verksamhet av sin kommunledning, men det kan komma att ändras.

Region Västerbottens bidrag

Energi

Region Västerbottens energiagenda för Västerbotten som pekar på vikten av fossilfria alternativ antogs 2023. Det år som följt sedan dess har varit händelserikt inom energiområdet vad gäller Region Västerbottens egna bidrag inom regional utveckling. Ett flertal projekt och initiativ har varit pågående, och nya insatser har också beviljats medel vilket möjliggjort ett starkare arbete och ett bättre stöd för länets kommuner och aktörer. Mycket av det arbete som bedrivs inom området sker dock i samverkan med andra aktörer, där särskilt samverkan med Länsstyrelsen Västerbotten står ut. Detta kommenteras även nedan under rubriken om samverkan, medan Region Västerbottens del i arbetet lyfts här.

Påverkansarbete för energikutvecklingen i Västerbotten

Ett stort och viktigt arbete för energikutvecklingen i Västerbotten utgörs av påverkansarbetet, som sker såväl på regional och nationell nivå som på internationell nivå. Hit hör till exempel deltagandet vid Hydrogen Week som möjliggör ett framhållande av Västerbottens möjligheter och utmaningar, de möten och konferenser som arrangeras inom området, så som energidagen under Västerbottensveckorna på Grand Hôtel, ett rundabordsamtal i samband med Mötesplats Lycksele och det årligen återkommande Novembermötet som fokuserar på energiområdets status i Västerbotten. Så väl som deltagande på de plattformar som arrangeras av Region Västerbotten. Sammantaget leder dessa påverkansaktiviteter och insatser till en ökad samsyn om vad som behöver utvecklas i Västerbotten och samverkan kring de insatser som krävs. Genom

dialogerna har till exempel både Energimarknadsinspektionen (EI) och Energimyndigheten (EM) uppmärksammat Västerbottens behov, och vidare arbete tillsammans för att lösa de utmaningar som finns. Som resultat har Region Västerbotten fått möjlighet att tillsammans med EM utarbeta ett projekt för att stödja kommunernas energiplanering, och tillsammans med EI adresseras den så kallade Åseleparadoxen genom ett pilotprojekt i norra Sverige. På det internationella planet har påverkansaktiviteterna bidragit till att synen på förutsättningarna för omställning i Västerbotten har förändrats och att länets konkurrenskraft för etableringar tydliggjorts.

Energimyndighetens underlag liksom de underlag som tidigare tagits fram för Energiagendan har varit till nytta i årets påverkansarbete och i annan samverkan.

Samverkansplattformen FREIA

Under året har samverkansplattformen FREIA (Framtidens Robusta Energisystem i AC) lanserats, vilken möjliggör kommunikation och samarbete mellan energiaktörer i Västerbotten på olika nivåer. Målet är att tillvarata nya tekniklösningar och att koordinera insatser för en robust energiförsörjning i Västerbotten. Plattformen samögs av Region Västerbotten och Länsstyrelsen Västerbotten, och har en tät koppling till det treåriga ERUF-finansierade projektet MISSE. Detta projekt syftar inte bra till att bygga upp plattformen, utan även att möjliggöra ett framtida robust energisystem i hela Västerbotten, att locka till fler tester av energilösningar och ny teknik.

Det arbete som genomförts inom Rumslig planering – Övre Norrland med finansiering från DG Reform har inkluderat en analys av Västerbottens energisystem liksom av utvecklingsbehov och möjligheter, samt vilken roll Region Västerbotten kan och bör ta i energiomställningen. Detta underlag tillsammans med underlaget till Agenda för energi samt andra aktörers analyser har nyttjats i utformandet av samarbetsplattformen FREIA:s aktiviteter.

Lokala energiplaner

Genom ett projekt som utformats tillsammans med Energimyndigheten ger Region Västerbotten stöd till länets kommuner i framtagandet av lokala energiplaner. Ett särskilt fokus ligger vid Region 10 (bestående av åtta inlandskommuner i Västerbotten samt Arjeplog och Arvidsjaur i Norrbotten), men inkluderar alla Västerbottens kommuner. Energisystemets utveckling i länets kommuner har också belysts under året genom den ovan nämnda

satsningen DG Reform, utifrån den antagna energiagendan och med koppling till lokala energiplaner. Som resultat har en "helpdesk" nyttjats, dit kommuner kunde höra av sig för att få råd gällande energiplanering. Även om frågorna var få så resulterade det i principer och ett vägledande material som kan användas av kommunerna. Ett annat resultat var att Region Västerbottens roll och det regionala perspektivets vikt för energiplanering klargjordes.

Tidigare planer, underlag från energimyndigheten, planeringskatalogen samt rekommendationerna från DG reform projektet har använts i behovsanalysen kring energiplanering. Ytterligare underlag kommer att tas fram inom de båda projekten som ska ge stöd till kommunernas energiplanering och stärka samverkan samt den regionala dimensionen av planeringen.

Deltagande i energiprojekt

Region Västerbotten deltar även i ett flertal projekt som möjliggör att stärka Västerbottens utveckling inom energiområdet. Genom dessa undersöks till exempel energilagringens möjligheter i Västerbottens glesbygd med Åsele och kommunsamarbetet Region 10 som utgångspunkt i projektet Resilify. Förutsättningarna för att utveckla flexibla elnät som en delösning för att tillgängliggöra mer kapacitet i näten undersöks utifrån Åsele kommuns situation i förstudien POLIMON, och förhoppningen är att det ska utmynna i ett fullskaligt projekt där Region Västerbotten är en naturlig part. Båda dessa projekt inkluderar element av internationell samverkan. Det gör även projektet Bothnia green energy som syftar till att bygga samverkan mellan norra Sverige och Finland rörande energilösningar, där Region Västerbotten deltar i styrgruppen, liksom projektet Unlocking Green Hydrogen Economy for SME:s in European Regions (UNLOCK) som fortgår där Region Västerbotten deltar med målet att låsa upp den gröna vätgasvärdekedjan för Västerbottens små och medelstora företag. Inom projektet HOME ligger fokus på vätgas och cirkularitet i Västerbottens metallindustri. Bland annat tas scenarier för vätgasens utveckling i Västerbotten fram som är tänkta att ligga till grund för en handlingsplan för regionens aktörer när det kommer till vätgas. Projektet arbetar även med kunskaps- höjande insatser och stöd till kommuner i etableringsfrågor kopplade till vätgasekonomins utveckling. Kunskaphöjning inom vätgas sker även med koppling till centrumbildningen CH2ESS, som Region Västerbotten sitter i styrgruppen för. CH2ESS arbetar för att samla och initiera forskningsprojekt kopplade till vätgas och genom utbildningar och kunskapspridning höja kunskapen om vätgas och

dess roll i framtidens energisystem.

Ytterligare ett underlag är under framtagande, och utgörs av en analys av vätgasens potential i Västerbotten vilken kommer att ligga till grund för Region Västerbottens och länets aktörers vidare arbete i frågan.

Aktuella omvärldsfaktorer

Behov av omställning av energisystemet
Behovet av omställning av energisystemet har varit aktuellt under året och utgångspunkt för att samverka. Omställningsbehovet medför behov av fler sektorskopplingar och nya typer av samverkan mellan fler aktörer.

Utmaningar för utbyggnad av elproduktion

Det finns utmaningar att synliggöra värdet av utbyggd elproduktion och att hantera målkonflikter.

Minskat fokus på grön omställning i omvärlden
Minskat fokus i omvärlden påverkar den gröna omställningens norra Sverige i termer av konkurrenskraft och takt.

Nationellt fokus

Inriktningen bland nationella organisationer fokuserar mer på enskilda kraftslag där systemperspektiv och långsiktighet saknas.

Samhällsbyggnad

Under 2024 har det skett mycket inom samhällsbyggnadsområdet, som på olika vis bidragit till delprioriteringen Västerbotten – en region med hållbara livsmiljöer att bo, verka och leva i. Det gäller såväl projektarbete som övriga insatser. Mycket av arbetet har skett i samverkan med andra aktörer, och nämns därmed även under detta avsnitts rubrik rörande samverkan med privata och offentliga aktörer.

Två nya avsiktsförklaringar

Två avsiktsförklaringar har tagits fram under året. Den första togs fram mellan Region Västerbotten och Samforma, som är en paraplyorganisation som kraftsamlar idéburna organisationer i Norrbotten och Västerbotten. Avsiktsförklaringen pekar på att samarbetet mellan de två parterna behöver ske strukturerat och genomtänkt för att möjliggöra en inkluderande regional utveckling i Västerbotten. Den andra avsiktsförklaringen togs fram mellan Region Västerbotten och Youth2030 Movement, som beskriver sig som en rörelse av demokratiaktiver, unga ledare, barnrättskämpar och allierade vuxna. Kärnan för deras arbete är att skapa mötesplatser mellan vuxna beslutsfattare och unga samt bygga strukturer som ger unga inflytande i det

lokala samhället, och avsiktsförklaringen ska bidra till stärkt samverkan med Region Västerbotten i syfte att öka ungas delaktighet i demokratin.

Analys av civilsamhället är identifierat som ett framtida samverkansområde.

Ett nytt strategiskt råd för samhällsbyggnad

För att stärka samverkan med kommunerna inom samhällsplanering, samhällsbyggnad och infrastruktur har Region Västerbotten under 2024 startat upp ett strategiråd för samhällsbyggnad. Grupperingen består av representation från Region Västerbotten, samt representation av kommunchefer från de tre delregionerna Region 10, Umeåregionen och Skellefteåregionen inom Västerbotten. Det strategiska rådet för samhällsbyggnad är uppbyggt på samma principer som de strategiska råden för kompetensförsörjning och digitalisering, och möjliggör långsiktig strategisk planering och tidig förankring mellan Region Västerbotten och Västerbottens kommuner.

Rådet bygger på identifierat behov i dialog med kommunerna.

Nätverk för kommunala samhällsplanerare

Region Västerbotten har, i samarbete med Länsstyrelsen i Västerbotten, startat upp ett nätverk för kommunala samhällsplanerare vilket har nära anknytning till de återkommande Samhällsplaneringsdagarna. Syftet med nätverket är att tillsammans stärka kompetensen, erbjuda möjligheter till erfarenhetsutbyten och möjligheter att synkronisera planeringsprocesser för att tillsammans bli starkare i arbetet med att samhällsplanera för attraktiva livsmiljöer och hållbar utveckling, möjliggöra bostadsbyggande och industrietableringar. Flera av Västerbottens kommuner är små, och kan dels behöva ett stöd i arbetet och dels den styrka som finns i att gå samman.

Nätverket bygger på identifierat behov i dialog med kommunerna. Samhällsplaneringsdagarna är ett viktigt verktyg för att sprida kunskap kring samhällsplanering.

Rumsliga perspektiv i samhällsplaneringen

Arbetet med rumsliga perspektiv i övre Norrland samt i Västerbotten har fortgått under året. Det arbete som genomförts inom Rumslig planering – Övre Norrland med finansiering från DG Reform har utmynnat i policyrekommendationer gällande rumslig planering som riktas till kommuner, regioner och statlig nivå, samt pekar på möjligheter och utmaningar för Region Västerbotten inom området bland annat vad gäller energiplanering

och modeller för att identifiera platser i kommunerna där lokalisering av ny industri är lämplig.

Policyrekommendationerna som tagits fram blir nu till nytta i det fortsatta arbetet med att utveckla Region Västerbottens arbete med rumslig planering.

Demokrati och mänskliga rättigheter

I och med utgången av 2024 avslutar Region Västerbotten samverkansprojektet Stärkt samverkan för mänskliga rättigheter i Västerbotten. Syftet med projektet, som genomförts tillsammans med Länsstyrelsen Västerbotten och Funktionsrätt Västerbotten under Region Västerbottens ledning, har varit att bidra till ett mer jämlikt Västerbotten som respekterar och verkställer mänskliga rättigheter. Projektets primära målgrupp har varit offentliga aktörer i de tre medverkande kommunerna Storuman, Lycksele och Skellefteå. Utbildningsinsatser har tagits fram utifrån personer med funktionsnedsättnings livssituation i anonymiserade fall och med fokus på tre olika teman. Workshops har därefter genomförts med utgångspunkt i fallen där deltagare jobbat utifrån ett rättighetsbaserat perspektiv. Vidare har grundläggande utbildningsinsatser genomförts, en i Lycksele och två i Umeå. Utbildningsinsatserna har genomförts i samverkan med SKR och Uppsala universitet. En specialdesignad digital utbildningsdag genomfördes speciellt riktad till de tre medverkande kommunerna och utifrån behov de själva lyft. En slutkonferens på tema "Respekt för rättigheter - hur vi skapar ett gott liv för alla" arrangerades i Skellefteå och 145 personer deltog.

Utgångspunkt för projektet är i rapporter och utredningar kring situationen för personer med funktionsnedsättning som visar att det är brist i att leva upp till de konventioner som rör funktionsrätt och kunskapsläget har fortsatt bevakats löpande genom projektet.

Vikten av gestaltade livsmiljöer

Vikten av att gestaltade livsmiljöer som är inkluderande, tillgängliga för alla och som bygger på demokratiska processer har blivit allt tydligare i en allt mer splittrad värld. Detta ligger till grund för det arbete Region Västerbotten genomför kopplat till gestaltade livsmiljöer och samhällsbyggnad, som till stor del sker inom projektet Arctic Design Center. Projektet syftar till att undersöka och om möjligt etablera en norrländsk nod för gestaltade livsmiljöer. Noden är på sikt menad att fungera som en länk mellan det som händer inom politikområdet nationellt, internationellt, regionalt och lokalt, och ska fungera som stöd i processer kopp-

lat till gestaltade livsmiljöer genom att knyta till sig och koppla ihop kompetenser och relevanta aktörer i regionen såsom kommuner, andra myndigheter, akademin, fastighetsägare, byggherrar och verksamma inom arkitektur och design med flera. Under året har ungas röster inkluderats angående framtidens boendeformer genom metoden fram-syn (som är välkänd och beprövad i utvecklingsprocesser) och den inrättade nationella referensgruppen har nyttjats för systematisk omvärldsbevakning och påverkansarbete.

Rapporter från nationella myndigheter och organisationer är viktiga verktyg i arbetet.

VA-försörjning och avfallshantering

Region Västerbotten arbetar tillsammans med kommunerna med att stärka kommunal VA-försörjning och avfallshantering. Under året har initiativ också tagits för att göra två riktade satsningar inom området som nu blivit beviljade. Det ena syftar till att i samarbete och samverkan med länets kommuner skapa lösningar för produktion och distribution av nödvatten. Det andra syftar till att undersöka potentialen för plaståtervinning i norra Sverige. Region Västerbotten arbetar också tillsammans med de övriga länen i norra Sverige, genom Europaforum norra Sverige (EFNS), för att skapa gynnsamma regelverk en hållbar VA-verksamhet i norra Sverige.

Initiativen är en följd av det ökande behovet av beredskap respektive behovet av mer cirkulära materialflöden som identifierats i nationella analyser.

Aktuella omvärldsfaktorer

Ökat fokus på beredskap
Ökat fokus på beredskap har resulterat i nytt initiativ.

Ökat fokus på cirkulära flöden
Ökat fokus på cirkulära flöden har resulterat i nytt initiativ.

Nationella nivåns fokus på rumslig planering
Ambition från nationell nivå att regionerna ska vara mer aktiva inom rumslig planering vilket har resulterat i nya insatser hos Region Västerbotten.

Demografiska förändringar
Demografiska förändringar är utgångspunkt i arbetet med gestaltade livsmiljöer för att ta tillvara på förutsättningar i både växande och minskande delar av länet.

Ökande socioekonomiska skillnader

Ökande socioekonomiska skillnader skapar behov av strukturerat arbete för inkludering och utvecklade livsmiljöer.

Många aktiviteter inom den regionala kulturverksamheten

Region Västerbotten är den största samlade aktören i länet när det gäller att genom sin verksamhet stödja och utveckla den kulturella infrastrukturen i Västerbotten. Det här är en gemensamt finansierad infrastruktur som byggts upp sedan 1970-talet i Sverige av stat, region och kommun i samverkan och som i länet representeras av 27 verksamheter som beskrivs närmare i den regionala kulturplanen. Här finns Västerbottens starka scenkonst och kulturarvsinstitutioner men också stiftelser, fristående konstnärer, studieförbund och folkhögskolor och ett starkt civilsamhälle som får offentligt stöd via Region Västerbotten. Varje dag nås över 1000 länsbor i alla åldrar av aktiviteter som utförs av de här kulturaktörerna och som är avgörande för att Västerbotten ska fortsätta vara ett län med hållbara och attraktiva livsmiljöer dit människor vill bo och leva ett gott liv.

Regional kulturverksamhet övergripande

Regional kulturverksamhet är en förutsättning för finansiering av regionalt kulturliv. Under 2024 så har den regionala kulturverksamhet genomfört långt över 100 aktiviteter för att stärka och vidmakthålla prioriteringen genom kompetensinsatser, fördelning av stöd, bidrag och stipendier samt internationella samarbeten som syftar till såväl konstnärlig utveckling som samfinansiering av utvecklingsprojekt för att främja kulturen. Förutom att finansiera kulturaktörerna så arbetar de regionalt delfinansierade främjandeverksamheterna, verksamma inom sju konstområden, med att underhålla och stärka fristående aktörer, lagstadgade verksamheter som Folkbibliotek i länets kommuner men också förutsättningarna för barn och ungas kulturutövande. En viktig plattform för att kulturen ska nå ut i hela länet är den regelbundna dialog och samverkan som genomförs med länets folkbildningsinstitutioner och studieförbund samt aktörer som Riksteatern och kommunerna i syfte att stärka arrangörer av kultur och inte minst tillgång till scenkonst i hela länet.

I en färsk rapport från Myndigheten för kulturanalys som kartlagt tillgång till scenkonst så framgår det att länets alla kommuner nåts av mer än fem konst scenkonstbesök och författarsamtal under 2022-2023.

Regionala kulturplanens genomförande

Den regionala kulturplanen gäller för perioden 2024 – 2027 och är både ett planeringsverktyg och ett underlag i dialogen om de statliga anslagen till de regionala kulturverksamheterna som inryms i kultursamverkansmodellen. Rätt genomfört betyder den regionala kulturplanen ett gemensamt handslag mellan självständiga aktörer om en gemensam inriktning och prioritering för framtiden som är både lokalt, kommunalt, regionalt och nationellt förankrad och finansierad.

Den regionala kulturplanen följs upp genom kvalitativa och kvantitativa metoder i form av återkommande dialoger vår och höst samt genom inrapportering av verksamhetsberättelser, bokslut samt uppgifter till den nationella kulturdatabasen. Underlaget sammanställs, analyseras och lämnas löpande under året för politisk hantering i kulturberedningen samt i slutändan, regionala utvecklingsnämnden.

Film i Västerbotten

Film i Västerbotten är ett regionalt resurscentrum för film och rörlig bild som arbetar med att utveckla filmkulturen i Västerbotten. Film i Västerbotten är en resurs för aktörer som vill arbeta med film och riktar sig till föreningsliv, professionella filmskapare, allmänhet samt barn och unga. Detta kan ske genom konsultation, bidrag, tekniskt stöd, kompetensutveckling eller nätverksstärkande aktiviteter. Verksamheten är indelad i fyra olika verksamhetsområden:

- Film för barn och unga. 124 aktiviteter genomfördes med ca 2 300 deltagande barn och unga. Ytterligare har 153 vuxna som arbetar med barn och unga deltagit.
- Biograf och visning. 19 arrangemangsstöd har delats ut till filmfestivaler och filmvisningsarrangemang i länet.
- Produktion. 38 filmproduktioner har medfinansierats inom ordinarie verksamhet. Därtill har 5 filmproduktioner finansierats via Film i Västerbottens samarbete Talang AC/BD som bedrivs tillsammans med Filmpool Nord i Norrbotten.

Bransch- och talangutveckling. Kompetensutvecklande och nätverksstärkande aktiviteter har genomförts inom olika projekt: In Focus som riktar sig till filmskapare i Västerbotten. Northern Motion utbildar filmproducenter och produktionsledare i Norrbotten och Västerbotten. Norrland brinner är ett kompetensutvecklande och nätverksstärkande projekt som riktar sig till unga filmskapare från de norrländska länen som. Kvarken Film Network finansierat av Interreg Aurora riktar sig till filmbo-

lag och filmskapare i Västerbotten och Österbotten.

Film i Västerbottens aktiviteter och indikatorer analyseras tre gånger per år utöver uppföljning på verksamhetsnivå. Effekter, omvärldsfaktorer och utfall identifieras för samtliga områden och delas mellan medarbetarna. Detta ligger till grund för eventuella förändringar och fortsatt planering.

Regionbibliotek Västerbotten

Regionbibliotek Västerbotten har ett lagstadgat uppdrag (SFS 2013: 801) att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet för folkbiblioteken i länet. Regionbibliotek Västerbotten ansvarar även för länets tre sjukhusbibliotek och inriktningen Kultur och hälsa på Norrlands universitetssjukhus samt Lycksele och Skellefteå sjukhus. Under 2024 har ett stort fokus legat på barn och unga, dels genom intern utbildning inom det barnrättsliga området, dels genom att utöka antalet aktiviteter som direkt riktar sig till barn och unga på sjukhus. Ett projekt om små barns språkutveckling; Småprat, är inne på sitt andra år och när många vuxna runt det lilla barnet (0-3 år) både på BVC, förskolor och i hemmet. Skrivlustläger riktade till unga skrivare har genomförts. I övrigt det varit mycket arbete kring nationella minoriteter, främst den samiska, både inom basverksamheten och inom projekt som t ex N-LITE. Därutöver har arbetet med beredskap och läsfrämjande bidragit till resultatet.

Marskonferensen 2024 - "Den tunna röda linjen"

Marskonferensen är ett samverkansprojekt mellan Regionbibliotek Västerbotten, Umeå universitetsbibliotek, Umeå stadsbibliotek, biblioteket vid SLU samt det statliga depåbiblioteket i Umeå. Årets konferens fördjupade sig i frågor om utbud, delaktighet, inkludering och rättvisa.

- Varför exkluderar vi ibland, trots att våra biblioteksuppdrag innefattar alla?
- Hur kan vi tillsammans göra bibliotek till inkluderande och tillgängliga för alla?
- Hur garanterar vi en öppen biblioteksverksamhet, utan censur eller otillbörlig påverkan?
- Är biblioteken den tunna röda linjen mellan civilisation och barbari?

Här medverkade ett antal personer från länet, bland annat ansvariga för Julla Májja – den samiska biblioteksbusen (se Ett urval av insatser i länet).

Aktuella omvärldsfaktorer

Besparingar

Statens kulturråds besparingar inom kultursamver-

kansmodellen får full effekt först under 2025 och var lägre än förväntat för 2024. Statsbidraget till verksamheter i Västerbotten inom kultursamverkansmodellen har minskat jämfört med tidigare prognoser. Såväl stora som små kommuner kämpar med att fortsätta upprätthålla en stark budget för kultur och fritid. Liksom regionen så försöker man tillämpa SKR:s uppräkningsmetod men den matchar inte kostnadsökningar och inflationseffekter. RV:s besparingar. Regionen har vidmakthållit en uppräkningsmetod enligt LPI när det gäller externa verksamheter. Besparingar internt inom RV har främst märkts hos den regionala kultursamordningen var personal och kostnader har minskat. Förmågan att vidmakthålla och utveckla den regionala kulturrens bidrag till den regionala utvecklingsstrategin har därmed allvarligt försämrats.

Pandemi – det skedde förändringar under 2023 och 2024 som blivit bestående, men konsumtionen av kultur i form av aktiviteter som scenkonst är i stort sett tillbaka med ibland högre besöksantal än tidigare.

Inflation och ekonomisk utveckling

Minskat utrymme att konsumera kultur där vissa grupper påverkas särskilt samtidigt som behovet av kultur kan öka under sådana omständigheter

Krig och beredskap

Under 2024 så arbetade kultursektorn framför allt på nationell nivå allt mer med frågor kring kulturens roll i totalförsvaret samt vid höjd beredskap. Kulturarvssektorn är även aktiv tillsammans med bibliotek och film på regional nivå.

Den snabba utvecklingen av AI (Artificiell intelligens)

Under 2024 blev AI något som alla delar av samhället, både nationellt och internationellt) fick förhålla sig till, och verktyg som Chat-GPT fick genomslag hos den breda massan. När det gäller kultur så påverkar denna utveckling allt ifrån bildgenerering till källkritisk granskning, och fortbildningsbehovet inom denna sektor är enormt.

Läskrisen

Sverige uppvisar minskad läskunnighet på alla nivåer och framför allt bland barn och unga. Biblioteken arbetar därför mycket med läsfrämjande insatser, även riktade mot småbarnsföräldrar. Läskrisen syns även på universitet och högskolor, och påverkar till exempel lärar- och bibliotekarietutbildningarna.

Samverkan

Energi

Under 2024 har Region Västerbottens arbete inom energiområdet stärkts betydligt, och som nämnts ovan vilar en stor del av detta vilar på den goda samverkan vi har med länets andra aktörer inom området. För det första finns en nära och god samverkan med offentliga aktörer, såväl regionalt som nationellt. Region Västerbotten har upparbetat en nära samverkan med länets kommuner vad gäller energiplaner och insatser med anknytning till energiområdet. Det finns också en nära och förtroendefull samverkan med Länsstyrelsen Västerbotten, med vilka det finns överlappande intressen och insatser utifrån de respektive uppdragen och mandaten som organisationerna har sig tilldelade. På nationell nivå kan särskilt samverkan med Energimyndigheten lyftas fram, med vilka en insats i projektform utmejslats under 2024 utifrån de regionala behoven. För det andra finns även en nära och god samverkan med privata aktörer, inte minst de lokala och regionala energibolagen. Denna samverkan är en nyckel för den framgång Västerbotten har och fortsatt stärker inom området. Framgångsfaktorer i övrigt har varit den öppna dialogen som genom aktivt arbete lyckats åstadkommas i våra forum samt viljan från alla aktörer att samverka och dela med sig av både erfarenheter och data. Utmaningarna ligger i systemets komplexitet. Allt behöver energi för att fungera och hur områden delas upp utifrån funktion eller energislag påverkar vilka aktörer som känner sig träffade och kallade. Att hitta lagom stora områden utan att hamna i stuprör är därför en utmaning.

Fasta samverkansytor inom energi

Business Swedens gruppering för Batterivärdekedjan

Grupperingen syftar till att under Business Swedens samordning samla deltagarna för uppdateringar kring vad som händer inom batterivärdekedjan, särskilt ur ett investerings- och etableringsperspektiv.

Centre for Hydrogen Energy Systems Sweden (CH2ESS)

Luleå Tekniska Universitet (LTU) ansvarar för forsknings- och kunskapsatsningen CH2ESS, som är inriktat mot vätgasanvändning i industriella processer och energisystem.

FREIA

Samarbetsplattformen Framtidens Robusta Energisystem i AC (FREIA) möjliggör kommunikation och samarbete mellan energiaktörer i Västerbotten på olika nivåer. Plattformen administreras och ägs av

Region Västerbotten och Länsstyrelsen Västerbotten tillsammans, och är öppen för samtliga energiaktörer i Västerbotten.

Samhällsbyggnad

Samverkan med andra aktörer har varit en grundläggande del av arbetet inom samhällsbyggnadsområdet, och har möjliggjort många av de insatser som genomförts. Det gäller till exempel samverkansprojektet Stärkt samverkan för mänskliga rättigheter som har nämnts ovan som genomförts tillsammans med Länsstyrelsen Västerbotten och Funktionsrätt Västerbotten. Det gäller även gällande Region Västerbottens möjlighet att som tvillingregion följa det treåriga EU-projektet Arts on Prescription som initierats och leds av Odense kommun i Danmark, vilket öppnat upp för eventuella möjligheter till att kultur på recept även skulle kunna prövas i Västerbotten. Styrkan i samverkan för regional utveckling har också legat till grund för de två avsiktsförklaringar som omnämnts ovan, med Samforma och Youth2030 Movement inom civilsamhället.

I samverkan med andra offentliga aktörer bör särskilt samverkan med länets kommuner och Länsstyrelsen Västerbotten bör framhållas, då dessa och Region Västerbotten har olika roller och kompetenser inom samhällsplaneringsarbetet och behöver dra åt samma håll för att förverkliga det regionala utvecklingsarbetet. Region Västerbotten samverkar dock inte endast med andra offentliga aktörer inom samhällsbyggnadsområdet, utan även med privata aktörer. Som exempel kan nämnas det nätverk som leds av IVL Miljöinstitutet och CC Build där Region Västerbotten ingår tillsammans med andra aktörer, vars syfte är att bygga upp kunskaper och se synergier kring hur samverkan kan leda till ökad cirkularitet.

Fasta samverkansytor inom samhällsbyggnad

BoVä

Länsstyrelsen Västerbotten ansvarar för den konjunkturöverbryggande samverkan mellan offentliga och privata aktörer i grupperingen Bostäder i Västerbotten där Region Västerbotten deltar. Syftet är att skapa förutsättningar för ett fortsatt högt bostadsbyggande i länet trots den ekonomiskt svåra situation som råder.

Hållbara Västerbotten

Syftet med grupperingen är att samordna deltagande organisationers insatser kopplat till hållbarhet samt att stå bakom en årlig Agenda 2030-konferens. Länsstyrelsen Västerbotten är samman kallande, och grupperingen inkluderar därutöver Region Västerbotten, Umeå universitet, Umeå

kommun och Samforma (som representerar de idéburna organisationerna) i dagsläget. Fler deltagare är att vänta under det kommande året.

Nationellt nätverk för regional rumslig planering
Boverket ansvarar för detta nätverk som Region Västerbotten deltar i. Syftet är att utveckla den regionala rumsliga planeringen och att utbyta erfarenheter och kunskap.

Nätverk för fysisk planering

Nätverkets syfte är samordning av myndigheternas olika insatser med koppling till området, och bland deltagarna märks utöver regionerna Boverket, Energimyndigheten, Tillväxtverket, Svenska kraftnät med flera.

Nätverk för återbruk

IVL Miljöinstitutet och CC Build ansvarar tillsammans för ett nätverk för återbruk som Region Västerbotten deltar i med syfte att bygga upp kunskap och se synergier mellan hur region och kommun kan samarbeta för ökad cirkularitet.

Rådet för hållbara städer

Grupperingen syftar till att stärka kommunernas förutsättningar för att utveckla levande och hållbara städer och samhällen, bland annat genom att skapa förutsättningar för myndighetssamarbete.

Samrådsgrupp Avfall

Samrådsgruppen samlar kommunala tjänstepersoner inom kommunal avfallshantering i Västerbottens kommuner samt Arjeplog och Arvidsjaur under Region Västerbottens ledning. Arbetet syftar till att stärka samverkan och samarbetet mellan kommunerna inom avfallsområdet för att säkra en hållbar avfallshantering och att invånarna får en fullgod service oavsett storlek på kommun. Samrådsgrupp Avfall samarbetar kring bland annat kompetensutveckling, avtal med leverantörer, system för avfallshantering samt omvärldsbevakning och påverkansarbete.

Strategiskt råd för samhällsbyggnad

Region Västerbotten har tre strategiska råd med nära koppling till sakområden inom regional utveckling med representation från kommuncheferna i Västerbotten och för långsiktig och strategisk planering. Det strategiska rådet för samhällsbyggnad är det nyaste av dessa tre (de andra två rör digitalisering och kompetensförsörjning).

VA-samverkan

Samverkansgruppen samlar kommunala tjänstepersoner inom kommunal VA-försörjning i Västerbottens kommuner samt Arjeplog och Arvidsjaur

under Region Västerbottens ledning. Arbetet syftar till att stärka samverkan och samarbetet mellan kommunerna inom VA-området för att säkra en hållbar VA-försörjning och att invånarna får en fullgod service oavsett storlek på kommun. VA-samverkan samarbetar främst kring bland annat kompetensutveckling, omvärldsbevakning och påverkansarbete. Under året har initiativ tagits kring gemensamma lösningar för nödvatten.

Västerbottens planeringsnätverk

Nätverket drivs av Region Västerbotten och Länsstyrelsen Västerbotten tillsammans, med deltagare från Region Västerbotten och Länsstyrelsen Västerbotten samt kommunala tjänstepersoner inom samhällsplanering. Syftet med planeringsnätverket är att stärka samverkan och kommunikation mellan länsstyrelse, region och kommuner med fokus på plan- och bygglagstiftningen. Nätverket arrangerar nätverksträffar i olika frågor, arrangerar kunskapshöjande aktiviteter som seminarier och utbildningar och kan initiera samarbete kring exempelvis remissvar och andra påverkansfrågor.

Betydelsen av samverkan inom regional kultur

Samverkan och samhandling är avgörande för att främja långsiktig utveckling av kulturpolitiken och dess tillämpning. Region Västerbottens kultursamordning arbetar nära olika offentliga aktörer, inklusive länets kommuner, Folkhälsan, och länsstyrelsen, samt internationellt med statliga och regionala aktörer i Finland, Sverige och Norge. I Sverige sker samverkan även med nio statliga kulturmyndigheter däribland Statens kulturråd, Konstnärsnämnden och Sametinget. Inom filmområdet har samarbeten med utbildningsanordnare stärkt förutsättningarna för filmskapare i länet. Interregionala och internationella filmprojekt har möjliggjort kunskaper och vidgat möjligheterna för regionens filmaktörer. Regionbibliotekets samarbete med folkbiblioteken har främjat demokrati och litterärt skapande, medan samverkan med sjukhusavdelningar och nätverk som BOKS har förbättrat tillgången till biblioteksresurser för patienter och besökare vid regionens sjukhus.

Region Västerbotten samarbetar också med privata och professionella kulturaktörer som exempelvis enskilda kulturskapare, stipendiesökande, och länets fem kulturbolag. Samverkan sker också med inkubatorer som Piteå Go Business och Uminova Expression, samt med de två i länet verkssamma universiteterna. Regionbibliotekets samarbete med författare, skribenter och litteraturfestivaler har stärkt det litterära landskapet. Den regionala konstverksamheten fokuserar på samarbete med enskilda konstnärer och gallerister, och han-

terar en stor mängd konstverk över hela Västerbottens län. Utmaningar i kultursektorn utgörs övergripande av att de offentliga investeringarna och stödet till kulturverksamhet från stat, region och kommun minskar.

Fasta samverkansytor

Kultur i norr

Kultur i Norr är ett interregionalt samarbete mellan de fyra regionerna i norr som samlas runt ett politiskt positionspapper. Samverkan sker både på tjänstepersonsnivå och politisk nivå.

Sammanhållen region

Energi

Det är av stor vikt att Västerbotten agerar som och för att vara en sammanhållen region ur energiperspektivet, då det i sin tur ger förutsättningar för en sammanhållen region inom andra insatsområden. Idag finns en del utmaningar i länets inland, vilka därmed också ställts i fokus för insatser och projekt. Mycket av utmaningarna baserar sig i att elnäten i länets inlandskommuner inte är utbyggda på samma sätt som längs kusten, och att det finns begränsade möjligheter att koppla in sig på nätet. Det gäller både om man vill konsumera el eller producera el. Transmissionsnäten är byggda för att överföra storskaligt producerad el från norr till söder och det finns inte några planer från transmissionsnätsägaren (TSO) att förstärka näten eller bygga öst-västliga nät i närtid. Samtidigt är förutsättningarna för att etablera el- och energiproduktion och elintensiva industrier mycket goda i övrigt. Tiden det tar från en fråga till att ett färdigt nät är byggt är emellertid för lång för att satsningarna ska kunna realiseras. I kustkommunerna byggs näten ut på prognoser, men så är inte fallet i inlandskommunerna eftersom prognoserna utgår från avfolkning och avveckling.

Exempel på aktiviteter

Utgångspunkt i lokala förutsättningar

Som exempel på insatser där energiområdet bidrar till en sammanhållen region kan de ovan nämnda projekten Resilify och POLIMON nämnas, som båda har Åsele som utgångspunkt och som undersöker möjligheterna till energilagringmöjligheter respektive hur flexibla elnät kan vara en del i lösningen för att tillgängliggöra mer kapacitet i näten.

Dialog kring behov

Rundabordssamtal mellan alla länets regionnäts-, transmissionsnätsägare och kommunala energibolag har arrangerats för att diskutera samverkan för att elnätens kapacitet ska matcha behoven i hela regionen nämnas.

Dialog kring lokal tillgänglighet till elnäten
Möjligheten att genom flexibilitetslösningar bidra till både mer insättning och uttag till elnäten på platser där det idag inte är möjligt diskuterats vid ett möte tillsammans med myndigheter i Åsele. Detta har även berörts ovan i texten.

Samhällsbyggnad

Insatserna inom samhällsbyggnad syftar till att skapa attraktiva och hållbara miljöer i hela Västerbotten, vilket måste göras ur såväl ett regionalt perspektiv som utifrån de lokala förutsättningarna.

Exempel på aktiviteter

Avstamp i lokala behov

Aktiviteterna inom nätverket för planering liksom nätverken för VA-försörjning och avfallshantering kan lyftas som ett betydande exempel på hur samhällsbyggnadsområdet arbetar för en sammanhållen region. Dessa syftar alla till ett nära samarbete mellan kommunerna och till att säkra kvalitén på den kommunala servicen inom området oavsett storlek på kommunen, och tar avstamp i kommunernas behov och villkor samtidigt som alla tillsammans arbetar för erfarenhetsutbyten och gemensamma insatser.

Regional kultur

Region Västerbotten stödjer kulturverksamheter i hela Västerbotten i samverkan med länets alla kommuner, bildningsinstitutioner, enskilda aktörer och föreningar samt genom stöd till enskilda kulturskapare. Denna samlade och samverkande infrastruktur bidrar till att medborgare i såväl städer, landsbygd och glesbygd har tillgång till ett brett och varierat utbud inom kultur och utbildning genom kompetenta och aktiva aktörer verksamma över hela territoriet. Grundpremissen för att få offentligt stöd från region Västerbotten och i vissa fall från staten är att man är verksam och har ett regionalt uppdrag som beskrivs bäst i den regionala kulturplanen.

Exempel på aktiviteter

Finansiering

Finansiering av kulturverksamheter är ett centralt verktyg för att upprätthålla ett varierat och tillgängligt kulturutbud i ett glesbefolkat län med långa avstånd.

Jämlik och jämställd inkludering

Energi

Region Västerbottens arbete inom energiområdet fokuserar på social hållbarhet. Eftersom energiomställningen i sig syftar till att öka den ekologiska hållbarheten behöver arbete med jämlikhet och jämställdhet inkluderas i alla processer för att säkerställa en rättvis energiomställning.

Exempel på aktiviteter

Riktade pass

På årliga Novembermötet inkluderades särskilt pass med fokus på jämställdhet.

Kompetensutveckling

Kompetensutveckling kring jämställd kommunikation och inkludering av jämställdhets- och jämlikhetskompetens i projekt.

Jämn representation

Säkerställer en jämn representation på möten och konferenser.

Samhällsbyggnad

Region Västerbottens arbete med frågor som rör samhällsplanering väver in jämställdhetsfrågor i allt arbete, och alla insatser ska bidra till ett jämlikt Västerbotten som respekterar samtliga invånare.

Exempel på aktiviteter

Inriktning på projekt

Två projekt med tydlig inriktning för jämlik och jämställd inkludering kan lyftas som exempel på aktiviteter. För det första slutförs under 2024 det treåriga projektet Stärkt samverkan för mänskliga rättigheter, som har arbetat med särskild hänsyn till funktionsrättskonventionen och med fokus på offentlig verksamhets förståelse och tillämpning av mänskliga rättigheter i myndighetsutövandet. För det andra har projektet Arctic Design Center i skalbara modeller undersökt varför unga kvinnor väljer att flytta till städer respektive vad som får dem att stanna kvar eller flytta in till mindre orter.

Behovsanalys

Bidragen till en jämlik och jämställd inkludering sker också på indirekta sätt. Region Västerbotten har till exempel tagit initiativ till att se över hur nödvatten distribueras på ett sätt så att det blir högre tillgänglighet för fler än de som kan ta sig med bil till en distributionsplats. Det är ofta kvinnor, unga eller personer som inte är födda i landet som saknar bil.

Regional kultur

Inom regional kulturverksamhet görs en jämställd-

hetsbedömning i alla förslag som läggs fram för politiska beslut. Det finns även en rad kvantifierbara data där könstillhörighet analyseras och rapporteras såväl hos enskilda aktörer som på en aggregerad nivå för hela Västerbotten. All data samlas in och distribueras via den nationella kulturdatatabasen som handhas av myndigheten för kulturanalys, MYKA. Det görs kontinuerliga kompetensinsatser och samarbeten kring att stärka barn och ungas påverkan av och deltagande i kulturlivet liksom förutsättningarna för nationella minoriteter och urfolket samerna. Regionbiblioteket arbetar aktivt med att främja inkludering, framför allt av bibliotekens prioriterade målgrupper (nationella minoriteter, personer med annat modersmål än svenska och personer med funktionsnedsättning). Dessutom ägnas särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning. Regionbiblioteket värnar de mänskliga rättigheterna och det demokratiska samtalet.

Exempel på aktiviteter

Filmaktiviteter med utgångspunkt i diskrimineringsgrunderna

Film i Västerbotten arbetar aktivt och för att inte diskriminera. Arbetet utgår från de sju diskrimineringsgrunderna. I arbetet med barn och unga samarbetar Film i Västerbotten med skolor och kommuner i hela länet. Detta resulterar i en bred representation bland deltagarna. Totalt nåddes ca 2 300 antal barn och unga med en mycket jämn könsfördelning då aktiviteterna främst riktar sig till hela skolklasser. 2024 medfinansierade Film i Västerbotten 38 filmer. Av dessa regisseras 20 filmer av kvinnor och 18 av män. Lynx Studios Filmklubb riktar sig till unga kvinnor och unga icke-binära.

Aktiviteter hos regionbiblioteket

- Inventering av tillgänglighet på folkbiblioteken i Västerbotten – pågående
- Utbildningspaket nationella minoriteter - digitala kompetenssatsningar som finns tillgängliga för alla, pågående (det samiska helt klart och publicerat)
- Uppföljning av hbtq-diplomeringen – klart
- Småprat i Västerbotten - Bokstartsprojekt riktat till barn mellan 0-3 år - inne på år 2 av 3

Föregångare i omställning

Energi

En stabil och grön produktion av energi är en av de främsta orsakerna till att Västerbotten är en föregångare i omställningen. Därför är det viktigt att utvecklingen av energisystemet fortsätter bli hållbarare, stabilare och grönare om Västerbotten ska bibehålla sin roll som föregångare.

Exempel på aktiviteter

Samverkansyta

Det främsta exemplet på aktivitet som bidrar till att Västerbotten är en föregångare i omställningen inom delprioriteringen Västerbotten – en region med hållbara livsmiljöer att bo, verka och leva i är den etablerade samverkansplattformen FREIA som presenterats ovan. Genom denna säkerställs att energiaktörer i Västerbotten på olika nivåer kommer samman och arbetar tillsammans mot gemensamma mål.

Dialog

Region Västerbotten faciliterar möten mellan företag som vill producera grön el och även andra energibärare som vätgas och relevanta kommuner. Region Västerbotten skapar dialog mellan energibolagen för att säkerställa samverkan och att utvecklingen av energisystemet både uppfyller framtidens behov och skapar regional utveckling.

Kunskapsspridning

Region Västerbotten påvisar genom att hålla korta föredrag vikten av att använda vår potential till att vara en föregångare i omställningen och vilken nytta det kan ge. Region Västerbotten sprider ordet om vad som pågår i länet till internationella aktörer genom att medverka på internationella mässor och i internationella projekt.

Stöd

Region Västerbottens ger stöd till länets kommuner i framtagandet av lokala energiplaner och i kontakten med relevanta aktörer. Att samlas kring gemensamma insatser och mål skapar en styrka och drivkraft i omställningsarbetet.

Samhällsbyggnad

Den gröna omställningen är påtaglig i Västerbotten ur ett flertal perspektiv, och det gäller även samhällsbyggnadsområdet. Omvänt är arbetet inom samhällsbyggnadsområdet en förutsättning för den gröna omställningen, och arbetet med dessa frågor är därmed av vikt för att nå resultat och för att Region Västerbotten ska kunna vara en föregångare i omställningen.

Exempel på aktiviteter

Metoder för rumslig planering

I och med den gröna omställningen och den höga omvandlingstakten i länet har behovet av en stärkt regional planering aktualiserats. Region Västerbotten har under året därmed fortsatt och förstärkt arbetet med att utveckla metoder för regionala rumslig analys och planering. Hit hör inte minst arbetet med DG Reform, som utgjort ett stöd i det vidare arbetet inom ett flertal sakområden så som energi, etableringar och samhällsbyggnad.

Agenda 2030

Energi

Arbetet inom energiområdet bidrar framför allt till fyra av målen i Agenda 2030, vilka sammanfattas kort nedan:

Aktuella Agenda 2030-mål inom området

Mål 7: Hållbar energi för alla

I agendan för energi fokuserar Region Västerbotten på att göra allt som är möjligt för att Västerbotten ska använda energi på ett effektivt sätt, med en stabil distribution av energi i länet, och att produktionen ska vara hållbar med hänsyn till natur och människor. Genom att ingå i nätverk och insatser som syftar till att utveckla vätgasens roll i samhället och samarbeten kring batterivärdekedjan bidrar Region Västerbotten till ett hållbart energisystem.

Mål 9: Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Industrin i Västerbotten behöver använda hållbar energi och energieffektivisera. Det krävs också att infrastrukturen för energi blir så hållbar som möjligt. Genom att arbeta med energi ur ett helhetsperspektiv, och genom att utgå från vilket samhälle som är önskvärt i och för framtiden, bidrar Region Västerbotten i och med sitt arbete till målet på såväl kort som lång sikt.

Mål 11: Hållbara städer och samhällen

Region Västerbotten arbetar tillsammans med kommunerna och länsstyrelsen i Västerbotten för att gemensamt utveckla den kommunala och regionala energiplaneringen i syfte att energisystemet ska möjliggöra hållbara städer och samhällen för framtiden.

Mål 13: Bekämpa klimatförändringarna

Region Västerbotten arbetar tillsammans med Länsstyrelsen för att energisystemets omställning ska påskyndas. Omställningen handlar om att gå från fossilenergi till förnybar vilket bidrar till att bekämpa klimatförändringarna.

Samhällsbyggnad

Samhällsbyggnadsområdet bidrar på olika vis till målen i Agenda 2030, vilket sammanfattas kort nedan.

Aktuella Agenda 2030-mål inom området

Mål 5: Jämställdhet

Region Västerbottens arbete inom samhällsplanering, samhällsplanering väver in jämställdhetsfrågor i allt arbete, och alla insatser ska bidra till ett jämlikt Västerbotten som respekterar samtliga invånare. Därigenom bidrar arbetet även till mål tio, minskad ojämlikhet.

Mål 6: Rent vatten och sanitet

Region Västerbotten arbetar tillsammans med kommunerna i nätverket VA-samverkan för att stärka kommunerna i arbetet med att leverera rent vatten till medborgarna och att avloppsvattnet inte förorenar miljön.

Mål 10: Minskad ojämlikhet

Det arbete som görs mot mål 5, jämställdhet, bidrar även till minskad ojämlikhet genom att alla insatser ska bidra till ett jämlikt Västerbotten som respekterar samtliga invånare.

Mål 11: Hållbara städer och samhällen

Region Västerbotten arbetar tillsammans med kommunerna och länsstyrelsen i Västerbotten för att gemensamt utveckla den kommunala och regionala planeringen i syfte att skapa hållbara städer och samhällen för framtiden.

Mål 12: Hållbar konsumtion och produktion

Region Västerbotten arbetar tillsammans med kommunerna i nätverket Samrådsgrupp Avfall med att minska avfallsmängder och öka återbruk och återvinning. Under året har initiativ tagits att hitta lokal återvinning av insamlat plastmaterial. Region Västerbotten har även arrangerat ett panelsamtal i samband med utställningen Ung Form för att lyfta frågor om konsumtion, produktion och närhet till råvara med utgångspunkt i arkitektur och design.

Mål 13: Bekämpa klimatförändringarna

Arbete med fysisk planering på lokal och regional nivå syftar till att skapa en samhällsomställning som minskar utsläpp av klimatgaser.

Regional kulturverksamhet bidrar till Agenda 2030

En stark och oberoende kultur och bildningssektor är en förutsättning för en välfungerande demokrati. Ambitionen är att den regionala kulturpolitiken ska ge alla möjlighet till kunskap, kulturupple-

velser och till att utveckla sina skapande förmågor, för att i förlängningen bidra till fredliga och inkluderande samhällen i Västerbotten. Mål 3,4,5, 10, 11 och 16 i Agenda 2030

Aktuella Agenda 2030-mål inom området

Mål 3: God hälsa och välbefinnande

Vid samtliga sjukhus i länet bedrivs biblioteksverksamhet under ledning av regionbiblioteket. Kultur och hälsa innefattar bibliotek, konstgalleri (Galleri Alva på Norrlands universitetssjukhus) samt programverksamhet. Arbetet är tvärsektorielt och riktar sig främst till patienter, anhöriga och personal på sjukhusen. Evidensbaserad forskning visar att kulturupplevelser främjar god hälsa och välbefinnande.

Mål 4: God utbildning för alla

Region Västerbotten delfinansierar sju folkhögskolor och nio studieförbund, vilket bidrar till jämlik tillgång på bildning och kultur, särskilt för grupper som haft svårt i det ordinarie bildningssystemet. Regionbiblioteket arbetar också med att stärka folkbibliotekens beredskap för kris och krig, vilket bidrar till hållbara samhällsstrukturer och långsiktig fred och trygghet.

Mål 5: Jämställdhet

Kulturutbudet har länge behandlat könsroller och maktförhållanden, vilket är tydligt i historiska verk som grekiska dramer. Kulturen fungerar som en plattform för att gestalta och skapa insikter kring jämställdhet.

Mål 10: Minskad ojämlikhet

Den nationella och regionala kulturpolitiken syftar till att minska ojämlikhet genom att skapa jämlik tillgång till kultur och bildning. Regionbiblioteket har hbtq-diplomerat länets folkbibliotek och arbetar med projekt för att öka tryggheten för personer med funktionsnedsättning i användandet av bibliotekstjänster.

Mål 11: Hållbara samhällen och städer

Region Västerbottens kulturverksamhet främjar den nationella politiken för gestaltad livsmiljö, som syftar till att skapa hållbara och inkluderande livsmiljöer. Inom den samiska kulturen finns historiska kontakter med en cirkulär och grön livshållning. Bibliotek och scenkonst bidrar till att skapa hållbara livsmiljöer med människan i centrum.

Mål 16: Fredliga och inkluderande samhällen

Ett samhälle som främjar kulturupplevelser och bildning skapar förutsättningar för att hantera motsättningar och konflikter konstruktivt. Yttrandefrihet och medie- och informationskunnighet

(MIK) är centrala förutsättningar, där skola och bibliotek spelar en viktig roll. Regionbiblioteket arbetar med att öka medborgarnas kunskap om MIK och främjar fred och trygghet genom utbildning och hållbara samhällsstrukturer.

Ett urval av insatser i länet

Energi

Ett flertal insatser och mycket arbete sker i Västerbotten inom energiområdet, och några exempel kan nämnas där Region Västerbotten inte är ansvariga eller delaktiga.

Ett urval av insatser inom energi

Utvecklingsinsatser inom industrin

Västerbottens industriföretag står för en rad insatser inom området. Hit hör till exempel energilösningar för återvinning av energi från grävatten liksom energibesparingar genom effektivare styrning av ventilationssystem.

Forskning inom energiområdet

Det bedrivs även forskning inom effektivare styrning av energiflöden i ledningsnät, vilket kan vara av avgörande betydelse både på kort och lång sikt med tanke på den utveckling som sker och det ökade behovet av energi i och med den pågående nyindustrialiseringen som till stor del påverkar Västerbotten.

Insatser för alternativa bränslen

Nämnas bör även hur alternativa bränslen för flygtransporter och sjöfart undersöks och prövas, liksom övergången till vätgas som bränsle för tunga transporter.

Samhällsbyggnad

Samhällsplanering är ett växelspel mellan myndigheternas planering och exploatörer, som byggbransch, industri och enskilda individer med sina behov och önskemål. Västerbotten är under förändring vilket ställer stora krav på att alla aktörer bidrar. Nedan följer några av de exempel som finns på insatser inom samhällsbyggnadsområdet som stödjer utvecklingen inom Västerbotten – en region med hållbara livsmiljöer att bo, verka och leva i som andra aktörer än Region Västerbotten ansvarat för.

Ett urval av insatser inom samhällsbyggnad

Nationella insatser för rumslig planering

Tillväxtverket arbetar på olika sätt för att stärka regionernas kapacitet för rumslig planering, vilket (som ovan nämnts) bland annat har resulterat i en rapport med analys och förslag kring hur Region

Västerbotten kan utveckla sitt arbete inom området. Detta arbete tas vidare som underlag i det vidare arbetet.

Kommunal rumslig planering

Ett antal kommuner har tagit fram nya översiktsplaner och fördjupade översiktsplaner, vilket möjliggör en genomtänkt utveckling av de fysiska strukturerna i kommunerna. I sammanhanget bör det även framhållas att Skellefteå kommun har genomfört en mycket stor satsning på att planera för och genomföra en omfattande förstoring av staden både för industri och invånare.

Bostäder i Västerbotten

Länsstyrelsen initiativ Bostäder i Västerbotten (BoVä), där Region Västerbotten ingår, syftar till att underlätta ett ökat byggande av bostäder och som samlar alla länets relevanta aktörer inom området.

Rättigheterna är våra!

Som sista exempel noteras även funktionsrättsprojektet Rättigheterna är våra! Som drivs av Rättighetscentrum Västerbotten i nära samverkan med Funktionsrätt Västerbotten och Västerbottens museum. Projektets målsättning är att visa hur livet är för dem med funktionsnedsättning/normbrytande funktionalitet i Västerbotten och hur ett jämlikt Västerbotten skulle kunna se ut om alla fick samma möjligheter. Insatserna sker genom påverkansarbete och projektet inkluderar etableringen av en tankesmedja för funktionsrätt samt ett metodmaterial om berättelser som verktyg för förändring.

Regional kultur

I Västerbotten bedrivs en mångfald av kulturverksamheter av olika aktörer.

Det inkluderar bland annat främjande av dans genom turnéer och insatser för barn och unga, konstnårsresidens och kulturella verkstäder, samt stöd till filmskapare och talangutveckling inom film. Arkivverksamheter bevarar historiska dokument och samarbetar med både amatörforskare och professionella. Folkhögskolor och studieförbund bidrar som en plattform för bildning och kultur. Sjukhusbiblioteken, Friluftorganisationen och folkhälsoansvariga arbetar med kultur och hälsa. Universitet och museer främjar samtida konst och forskning och tillgängliggör kulturarv. Teater- och konstnårsorganisationer stödjer scenkonst och konstnärer, och nätverk kanaliserar medel till scenkonstinstitutioner. Kulturbolag och fria teatergrupper bidrar till ett rikt kulturliv, medan slöjd- och hembygdsföreningar främjar slöjd och kulturarv.

Ett urval av insatser inom kultur

Umeå Filmfestival

Umeå Filmfestival är Västerbottens största filmfestival. Den arrangeras av Folkets bio Umeå med finansiering av bland andra Film i Västerbotten och Svenska filminstitutet. Förutom filmvisningarna fyller festivalen en viktig funktion som plattform för kompetensutveckling och nätverksbyggande.

Filmlägret Northern Films

Filmlägret Northern Film genomförs dels i Tärnaby dels i Umeå med deltagande ungdomar från Umeå, Åsele och Storuman. Arrangörer är Umeå Kulturskola och Kulturakademien Storuman med stöd av Film i Västerbotten. Lynx Studios Filmläger är ett filmläger som genomförs i Tavelstjöv och riktar sig till unga kvinnor och unga icke-binära. Filmlägren leder till att fler unga får lära sig skapa film och träffa andra med samma intresse.

Julla Májja – den samiska biblioteksbusen:

Julla Májja är ett samarbete mellan V8-biblioteken, Sorsele, Dorotea, Lycksele, Malå, Storuman, Vilhelmina och Åsele i samverkan med de samiska samordnarna. Julla Májja besöker platser runt om i alla kommunerna och har med sig samisk- och lokallitteratur under sina turer. Vidare kommer Julla Májja med exempelvis språkrevitalisering, samtal om psykisk ohälsa, matens kretslopp från

fjäll till bord, renskötselyrket, samisk kultur, traditionell kunskap, duodji, jojk, teater, film och litteratur.

EU-Projektet N-LITE

Ammarnäs, fokus samiska författare. Workshop genomförd tillsammans med författaren Anna Nutti Wiandt samt Sara Ajnnak, artist och kompositör. De har tillsammans skapat innehåll för en digital spelupplevelse som utvecklas inom projektet. Arbetet innefattar att färdigställa manus, miljö- och karaktärsbeskrivningar samt repliker i text kompletterat med foton/bilder.

Dansresidenset Jårh i Tärnaby

I Tärnaby finns sedan ett antal år det samiska resurscentret Aiejlies som vårdar och utvecklar det samiska kulturarvet men även tillgängliggör samtida samisk kultur och skapar förutsättningar för samiska kulturskapare att skapa verk. Under 2024 så blev Aiejlies kanske mest känt för att dess verksamhetsledare varit en av tre författare till årets julkalender i SVT men det skedde också ett banbrytande arbete där Aiejlies tillsammans med region Västerbotten och Riksteatern skapat ett urfolks residens för danskonst. Residenset innebär att den utvalda konstnären får en betald vistelse i Tärnaby, med tillgång till arbetslokaler och boende.

Foto: Jan Lindmark

Västerbotten – En hälsofrämjande region

Omvärldsanalys

Omvärldstrender som påverkar folkhälsa

Socioekonomiska och kulturella klyftor ökar risken för skillnader i hälsa. Medellivslängden ökar olika mycket mellan olika utbildningsgrupper och för kvinnor som inte gått gymnasiet har medellivslängden sjunkit.

Brister i bemötande, utformning av individuella insatser och samordning leder till sämre hälsa både för personer med funktionsnedsättning och deras närstående. Personer med funktionsnedsättning behöver ofta samordnat stöd från flera delar av samhället för att säkerställa tillgänglighet och delaktighet i samhällslivet.

Regionen har en ansträngd situation vilket medför att akut vård behöver prioriteras. Förutsättningarna för det förebyggande arbetet är utmanande, bland annat på grund av svårigheter att rekrytera personal. När det hälsofrämjande arbetet inte kan genomföras ökar risken för kroniska sjukdomar som hjärt- och kärlsjukdomar, diabetes, cancer-sjukdomar och lungsjukdomar. Detta leder till en ökad belastning på hälso- och sjukvården i framtiden.

Hälsoeffekter av klimatförändringar och extremväder kommer att öka både globalt och i Sverige och ge upphov till bland annat nya infektioner. Oro inför framtiden förväntas öka vilket får negativa konsekvenser för den psykiska hälsan.

Omvärldstrender påverkar socialtjänsten

De demografiska förutsättningarna slår mycket hårt på länets socialtjänstverksamheter. Med den låga arbetslösheten är det svårt att få tillräckligt med personal och med önskvärd kompetens, särskilt inom äldre- och funktionshinderomsorgen. Andelen anställda som saknar den formella utbildningsnivå som krävs ökar stadigt och det är svårt att rekrytera personer med rätt utbildning. I flera av kommunerna går utvecklingen ännu snabbare mot färre barn och högre medelålder än för rikssnittet. Många försök görs att hitta nya arbetsätt och för att ställa om verksamheten för att klara att ge stöd trots den mycket kärva kompetensförsörjningssituationen.

Stora behov av att arbeta annorlunda utifrån den

nya Socialtjänstlagen (träder i kraft 2025). Länets kommuner har erhållit ett riktat statsbidrag för att kunna arbeta aktivt med omställningsarbete. Varje kommun behöver göra nuläges- och behovsanalys som ska rapporteras in till Socialstyrelsen för en nationell bild som regeringen tar del av. Det handlar om att arbeta på ett nytt sätt med sitt nuläge och göra en kartläggning i varje kommun, för att sedan utifrån lokala data landa i kommunens målgrupper och behov. Behovsanalysen ska sedan vara framåtblickande, koppla mot intentionen i nya Socialtjänstlagen och peka mot förändringar som kommer behöva genomföras i kommunen och kanske även behov av samverkan.

Omvärlden påverkar hälso- och sjukvård samt tandvård

Runtom i Sverige pågår omställning till en god och nära vård. Primärvården utgör navet för arbetet, där förebyggande och hälsofrämjande insatser särskilt lyfts fram, men all hälso- och sjukvård omfattas. Nära vård handlar om ett förhållningssätt där patienter i högre grad ska ges förutsättningar att bli delaktiga i planering och utformning av den hälso- och sjukvård som de har behov av. Personcentrerade arbetssätt förutsätter också samarbete och samverkan mellan regionen och kommunerna. Målbilden är att invånare ska kunna lita på att hälso- och sjukvård ges på rätt sätt, i rätt tid och på rätt plats.

Den nationella processen med reglering av högspecialiserad vård ställer nya krav på regionen där vissa medicinska åtgärder inte ska göras i regionen, medan andra beslut innebär att ett ökat antal patienter ska vårdas hos oss. Regionen har hittills tilldelats fem områden av högspecialiserad vård. Samtliga av dessa högspecialiserade områden har starka samarbetsytor både kliniskt och i forskning. Att ge möjlighet att utveckla vården genom att koncentrera uppdrag med förhållandevis små volymer till några få ställen i landet förväntas ge ökad kvalitet, bättre resultat och en högre grad av patientsäkerhet. En lokal tillämpning av den nationella modellen är att i än högre grad profilera och koncentrera verksamhet till respektive sjukhus i länet för att öka kvalitet och effektivitet.

Utvecklingstakten i hälso- och sjukvården är hög och svensk hälso- och sjukvård genomgår ett vetenskapligt och teknologiskt skifte. Den primära motorn för utvecklingen är universitetssjukhusen.

Framstegen omfattar även "framtidsområdet" precisionsmedicin som innebär en förflyttning mot mer avancerad och individanpassad diagnostik och behandling. Integrering av precisionsmedicin i hälso- och sjukvårdens sker successivt. För att universitetssjukvården ska fungera optimalt i dagens höga utvecklingstakt krävs ett systemperspektiv på hur forskning, utveckling, innovation och implementering ska kunna bedrivas framgångsrikt. Många av systemskiftena kan ske på regional nivå inom universitetssjukvården och på universitetssjukhusen. Samtidigt behöver det regionala och sjukvårdsregionala engagemanget och påverkan på nationell nivå att stärkas så att förutsättningar på regional och lokal nivå tas i beaktande i utformningen av nationella system, strukturer och styrning.

Huvudmannaskapet för sjukvården utreds för tillfället i flera utredningar. En nationell översyn av vårdansvar, utvärderingar och utredningar av såväl ALF-systemet som nationell högspecialiserad vård och flertalet riktade regeringsuppdrag till myndigheter inom områden som direkt eller indirekt påverkar universitetssjukvården, inklusive Region Västerbotten och NUS.

Stora utredningar av det statliga tandvårdsstödet pågår och beslut kommer att fattas av regeringen under 2025. Exakt hur det kommer att påverka Folk tandvården är ännu inte helt fastställt men syftet är att det ska bli billigare för äldre personer att få tandvård. Förändringar av den fria barn- och ungdomstandvården är beslutad och gränsen har för avgiftsfri tandvård har sänkts från 23 till 20 år. Utifrån nuvarande resurssituation ger detta folk tandvården större möjligheter att nu och framöver prioritera de som har stora vårdbehov.

Utifrån den tuffa konkurrenssituation som råder om resurser inom tandvården arbetar folk tandvården med att stärka det man själva kan påverka för att säkra att man kan ta det slutansvar som regionen har för tandvård mot olika målgrupper.

Den demografiska utvecklingen med en ökad andel äldre och en minskad andel i arbetsför ålder påverkar hälso- och sjukvården med ökande vårdbehov samtidigt som det blir mer utmanande att hitta vårdpersonal. Kompetensförsörjningen inom hälso- och sjukvården utmanas även av övriga förändringar som pågår i länet med etableringar och förändringar i konjunktur vilket innebär behov av att arbeta långsiktigt och flexibelt.

Det säkerhetspolitiska läget är det allvarligaste sedan andra världskrigets slut, vilket kräver att beredskapen och förmågan inom hela totalförsvaret, både det militära och det civila, ökar skynd-

samt. Detta behöver genomsyra alla delar av samhället och vara den främsta drivkraften för utvecklingen av totalförsvarets samlade förmåga de kommande åren. På kort sikt innebär detta att samhället, inklusive Region Västerbotten, snabbt måste öka sin beredskap och förmåga. Hälso- och sjukvården, som är en av de viktigaste samhällsfunktionerna, måste omedelbart stärka sin kapacitet för att hantera ett stort antal skadade, inklusive traumaskador och skador från kemiska, biologiska, radiologiska eller nukleära vapen. Samhället måste arbeta för att upprätthålla försvarsviljan och motståndskraften mot externa påtryckningar, vilket inkluderar att skydda civilbefolkningen och säkerställa att viktiga samhällsfunktioner fungerar även under kris. Hälso- och sjukvården måste ha långsiktiga planer och förberedelser på plats för att kunna utöka antalet vårdplatser och hantera svåra prioriteringar av patienter under krig, vilket kräver kontinuerlig planering och övning för att säkerställa att vården kan upprätthålla en hög nivå även under höjd beredskap.

Region Västerbottens bidrag

Folkhälsa

Region Västerbotten jobbar för att främja hälsa och förebygga sjukdom på många olika sätt, inom regionens egna verksamheter och i samverkan med andra offentliga aktörer och civilsamhälle. Utmaningar som påverkar arbetet är vårdskuld efter pandemi och vårens konflikt mellan arbetsgivare och Vårdförbundet som resulterat i att det hälsofrämjande och förebyggande arbetet inom vården prioriterats bort till förmån för det mest akuta arbetet. Utmaningarna hänger ihop med kompetensförsörjning.

Strategi för folkhälsa och funktionsrätt

Region Västerbotten har antagit en strategi för folkhälsa och funktionsrätt för perioden 2024–2030. Strategin utgör grunden för det arbete som regionen gör för att främja en god, jämlik och jämställd hälsa i Västerbotten. En gemensam strategi förväntas innebära att de båda politikområdena ger varandra draghjälp och ett ökat synliggörande för målgrupper som vanligtvis enbart möter ett av perspektiven. Risken för perspektivträngsel minskar och chansen för bredare genomslag ökar.

Till underlag i arbetet finns den kontinuerliga epidemiologiska bevakningen, folkhälsodialoger med alla länets kommuner och den lagstiftning som finns kring funktionsrätt. Den nationella folkhälspolitikerna och omvärldsbevakning kring hur andra regioner arbetar med strategier har också varit delar i arbetet. Samråd med urfolk och de nation-

ella minoriteterna har bidragit med kunskap liksom samråd med Funktionsrätt Västerbotten och civilsamhället.

Strategi för jämställdhet och jämlikhet i Region Västerbotten

Region Västerbotten har antagit en ny strategi för jämställdhet och jämlikhet under 2024. Den har tagits fram genom workshops med olika delar av verksamheten för att identifiera Region Västerbottens utmaningar med jämställdhet och vilka insatser som behöver prioriteras.

Underlag i framtagandet är statistikboken På tal om kvinnor och män i Västerbotten, intern uppföljning samt den nationella jämställdhetspolitiken.

Hälsosamma levnadsvanor

För att lättare kunna identifiera och ge stöd till patienter med ohälsosamma levnadsvanor har ett digitalt verktyg (Levnadsvanestödet) tagits fram. Verktöget bidrar till att ge ett likvärdigt och bra stöd till befolkningen i hela länet att förbättra sina levnadsvanor. Region Västerbotten fördelar verksamhetsbidrag till RF/SISU som genom olika idrottsföreningar finns och når många västerbottningar i alla kommuner i länet. Tjänstepersoner från regionen sitter med i rådet för rörelserikedom som årligen anordnar aktiviteter och en stor nationell konferens för att främja rörelse i vardagen för alla. Folkhälsobidrag finns att sökas för alla föreningar i länet i syfte att främja/förbättra hälsa och levnadsvanor hos sina medlemmar.

Basen för arbetet är den nationella kunskapsstyrningen kopplat till hälsosamma levnadsvanor inom fyra områden: rökvanor, alkoholvanor, matvanor och fysiska matvanor.

Psykisk hälsa

Olika varianter på utbildningar riktade antingen direkt som YAM (Youth Aware of Mental health) som ges i skola direkt till elever i åk 8 i flera kommuner i länet eller till personal som arbetar med vård/omsorg som Våga Fråga (för att uppmärksamma och träna samtal om psykisk hälsa/självmod) som görs i samarbete med Suicide Zero. Många insatser som utbildning och undersökningar redovisas i en eller flera samverkansgrupper som finns kring psykisk hälsa. Samverkansgrupper finns såväl regionövergripande som inom en eller flera kommuner. Många ideella föreningar har sökt och beviljats folkhälsobidrag för aktiviteter med syfte att förbättra psykisk hälsa eller förbättra förutsättningar för personer som inte har så god psykisk hälsa.

Arbetet har sin utgångspunkt i den epidemiologiska bevakningen som visar på att psykisk ohälsa bidrar till stort lidande och höga sjukskrivningstal.

Stöd till våldsutsatta

Grundutbildningar och stöd för att uppmärksamma och ge stöd till våldsutsatta genomförs kontinuerligt inom Region Västerbotten. Nya riktlinjer och checklista för att uppmärksamma barn som far illa har tagits fram i samarbete mellan folkhälsoenheten och hälso- och sjukvårdsstaben. Arbete om våld i nära relationer som arbetsgivarfråga har inletts i samarbete mellan vårdenheter, folkhälsoenheten och HR.

Utgångspunkt är i nationella undersökningar, Socialstyrelsens riktlinjer och kartläggning av Region Västerbottens arbete.

Aktuella omvärldsfaktorer

Resurser till förebyggande arbete
Kompetensbrist och minskande ekonomiska ramar innebär minskande resurser till det förebyggande arbetet.

Nya nationella riktlinjer för vård vid ohälsosamma levnadsvanor

Implementering av nya nationella riktlinjer för vård vid ohälsosamma levnadsvanor har startats upp. Ändrat regleringsbrev till Länsstyrelsen
Indraget stöd till Länsstyrelsen för samordning av regionalt folkhälsoarbete har påverkat möjligheterna samverka.

FoU Socialtjänst/Regional samverkans- och stödstruktur (RSS) Västerbotten

FoU Socialtjänst/RSS Västerbotten främjar samverkan mellan kommunerna i Västerbotten, mellan kommun och Region Västerbotten och gentemot nationella aktörer. Praktisk forskning bedrivs om socialtjänstfrågor och i samarbete med universitetet. Genom utvecklingsorienterat arbete är intentionen att möta faktiska behov hos länets kommuner och i relation till Region Västerbotten.

Verktyg för stöd i hederskontext

Utifrån rollen kring praktisk forskning för socialtjänst har ett verktyg för sammanhållet stöd till familjer i en hederskontext arbetats fram under året. Detta har skett i samarbete med Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, samt en av länets större kommuner. Verktöget syftar till att stötta kommuner för att med systematik kunna sätta en hållbar struktur och säkra att arbetet med förebyggande insatser kring hedersproblematik läggs upp utifrån utpekade nyckelfaktorer. Detta är särskilt väsentligt inom området hederskontext, och instrumentet ger ett handgripligt stöd som

finns tillgängligt brett i landet.

Verktyget är framtaget av forskningsledare på FoU Socialtjänst med bas i analys av aktuella behov hos de deltagande kommunerna.

Samverkan inom socialtjänstens område för ut-satthet om våld

Under 2024 har ett en satsning gjorts där FoU Socialtjänst/RSS Västerbotten har bidragit med processtöd och kartläggningsinsats inom länets åtta kommuner i inlandsområdet avseende möjligheterna att ge stöd till personer utsatta för våld, med fokus på våld i nära relationer och på stöttning till våldsutövare. Kartläggningen har påvisat ett mörkertal gällande stöd som ges inom detta område, och bristande möjlighet att ge jämlikt stöd till våldsutsatta och våldsutövare. Därav har initiativ tagits till att skapa en modell för att åtgärda detta i samverkan.

Modellarbetet leds av utvecklingsledare och doktorand som borgar för att det genomförs utifrån bästa tillgängliga kunskap på området.

Forskningsprojekt IFO i glesbygd

Det fleråriga forskningsprojektet inom individ-och familjeomsorg (IFO) i Västerbottens inland har avslutats. En övergripande slutsats från projektet visar att organisering, hantering av kompetens och samverkan är centrala delar för IFO i dessa små kommuner i glesbygd.

Slutrapport av projektet har presenterats under 2024. I denna rapport har förutsättningar och strategier att bedriva en socialtjänst med god kvalitet inom IFO i glesbygdskommuner studerats. Fokus har legat på samverkan och samarbete över kommungränser, organisationsformer, kunskap och kompetens. Rapporten inkluderar också en Nordisk översikt av socialtjänstens organisering.

Aktuella omvärldsfaktorer

Demografi och kompetensförsörjning
Aktiviteter för att hitta nya arbetsätt för att möta utmaningarna med allt svårare att rekrytera.

Ny socialtjänstlag

FoU Socialtjänst/RSS stöttar aktivt ett flertal av länets kommuner i detta arbete, med tonvikt på små kommuner med få stödresurser internt.

Hälso- och sjukvård samt tandvård

Under året har det varit stort fokus på de omställningar som sker inom primärvård och högspecialiserad vård. Region Västerbotten har en målbild 2030 för Hälso- och sjukvårdens som är vägledande för arbetet.

Omställning till en nära vård

För att klara omställningen till en nära vård är ett personcentrerat förhållningssätt centralt och arbetet behöver ske i nära samverkan med kommunerna. Det blir viktigt att rusta för säker övergång mellan sjukhus, primärvård och/eller kommunalt boende och stöd. Lokaler och tekniska förutsättningar ska stödja och underlätta en smidigt och patientsäker samverkan. Patienter ska känna sig trygga genom hela processen. Att utveckla sätt leda och styra insatser tillsammans över huvudmannagränser är av största vikt för att nå målet om en personcentrerad vård utifrån patientens behov. Samordning av våra gemensamma resurser är en nödvändighet för att klara det gemensamma uppdraget till invånarna under de närmaste 10 åren. Ett viktigt verktyg för en god omställning är Kunskapsstyrningen som i sin tillämpning ska stötta en jämlik, säker och personcentrerad men också resurseffektiv vård och omsorg. Både länsövergripande och inom de tre länsdelområdena för hälso- och sjukvården pågår aktiviteter för att utveckla systemledning mellan kommun och region. Med utgångspunkt i Färdplan för Nära vård i Västerbotten har arbetet med att ta fram en gemensam plan för primärvården, som även inkluderar övrig hälso- och sjukvård, inletts under 2024.

För att följa och mäta omställningen pågår arbete med att utveckla indikatorer och att utveckla struktur för att samla in data.

Uppdrag inom högspecialiserad vård

Norrlands universitetssjukhus har ett stort uppdrag som innefattar vård, forskning och utbildning. Det ger högspecialiserad vård till invånare som lever på 59,6 procent av Sveriges yta och länssjukvård till invånarna i Västerbotten. Sjukhuset ligger långt fram i den medicinska utvecklingen och har spetskompetenser för Norrlands sjukaste patienter. Samarbetet inom de fyra nordligaste regionerna är nödvändigt för att vi gemensamt ska kunna ge våra invånare högspecialiserad vård. Den avancerade vården kräver satsningar på klinisk forskning och klinisk utbildning samt insatser för nationell högspecialiserad vård. I Norra sjukvårdsregionen ser man att ett utökat samarbete behövs över regiongränserna, både avseende bassjukvård och högspecialiserad vård, för att säkerställa en tillgänglig och jämlik vård för invånarna i Norra Regionen.

Tillsammans med Umeå universitet erbjuds goda utbildningsmöjligheter och forskning som är nationellt och internationellt framstående.

Utvecklingsinitiativ inom hälso- och sjukvården

under 2024

Under 2024 har ett arbete påbörjats med att utveckla samspelet mellan primärvård och slutenvård inom region Västerbotten. Uppdraget har även skett i samverkan med kommunernas primärvård. Ett viktigt steg för barn och ungas psykiska hälsa är utvecklingen av samarbetet mellan primärvård och barn- och ungdomspsykiatri. Utvecklingsarbetet "Stegvis vård – vård på två vårdnivåer" möjliggör att barn och dess vårdnadshavare kan få samordnade insatser från primärvårdsnivån och specialistnivån om det bedöms vara det bästa för barnet. Digitala föräldrargrupper erbjuds av Kontaktcenter barn och unga psykisk hälsa Västerbotten oavsett vilken vårdnivå som barnet har sin vårdkontakt med.

Utvecklingsinitiativet har utgångspunkt i tidigare uppföljningar som visade på brott i vårdflöden. Satsningen förväntas öka patientsäkerheten för målgruppen.

COSMIC

Under 2024 har Region Västerbotten förberett införandet av ett nytt vårdinformationssystem, Cosmic. Arbetet sker tillsammans med 8 andra regioner inom det så kallade SUSSA-samarbetet. Två regioner har under slutet av 2024 påbörjat implementering av det nya systemet. Under april månad kommer Region Västerbotten att införa Cosmic.

Aktuella omvärldsfaktorer

Omställning till nära vård

Omställningen till en mer personcentrerad och nära hälso- och sjukvård pågår både nationellt och i Region Västerbotten. Arbetet sker i nära samverkan med länets kommuner.

Uppdrag högspecialiserad vård

Nationell högspecialiserad vård är vård som är komplex eller sällan förekommande och som får bedrivas vid som mest fem enheter i landet. Syftet med koncentration av denna vård är att vårdgivaren ska kunna upprätthålla kompetens och utveckla och hålla en god kvalitet på vården utan att tillgängligheten begränsas. Sedan 1 juli 2018 är Socialstyrelsen förvaltningsmyndighet och Region Västerbotten innehar 2024 fem tillståndsområden.

Kompetensförsörjning

För att klara kompetensförsörjningen har en strategi för kompetensförsörjning tagits fram. Under 2024 har fullmäktige uppdragit sina nämnder att minska andelen hyrpersonal. Syftet är att öka andelen egen personal för att minska kostnader och förbättra arbetsmiljön. Ett annat fokus har varit att ta till vara seniora medarbetare.

Samverkan

Folkhälsa

Samverkan är en förutsättning för att kunna jobba hälsofrämjande och förebyggande i hela länet. Särskilt för små kommuner med mindre kapacitet för analys och administration är Region Västerbotten en viktig partner och kunskapskälla som bidrar till att minska skillnader mellan kommunerna. Civilsamhället är en viktig part för att nå ut till olika delar av länet och dess medborgare. Samverkan sker via kunskapsöverföring, dialoger och till viss del finansiering av föreningars aktiviteter via bidrag från Region Västerbotten.

Fasta samverkansytor

Forum för Folkhälsa i Västerbotten

Region Västerbotten samarbetar sedan flera år tillbaka med Länsstyrelsen, länets kommuner, civilsamhället och universitetet inom ramen för Forum för folkhälsa i Västerbotten. Trots att länsstyrelserna i landet in längre har ett regeringsuppdrag att stärka det regionala och kommunala folkhälsoarbetet, fortsätter vi i Västerbotten att nyttja den struktur vi har byggt upp med samverkanskonferenser, nätverk och folkhälsodialoget.

Rådet för rörelserikedom

Rådet för rörelserikedom syftar till att samla fler av länets aktörer för att bidra till att öka kunskap och kompetens om vikten av rörelserikedom.

Suicidpreventivt nätverk

Suicidpreventivt arbete är brett och innefattar prevention på alla nivåer samt vårdinsatser. Syftet är att utifrån nuvarande arbete hitta utvecklingsområden samt stärka kommunernas och Region Västerbottens gemensamma suicidpreventiva arbete.

Länsdelegationen i jämställdhet

Delegationen är ett strategiskt forum som ska stärka och vara drivande i det regionala arbetet med jämställdhetsintegrering och bidra till införlivandet av jämställdhetspolitiken på länsnivå. Delegationerna har en bred förankring i länet och representerar offentlig, privat och idéburen sektor och leds av landshövdingen.

Nätverket för Hälsofrämjande Hälso - och sjukvård, HFS

Nätverket driver utveckling för en jämlik och hälsofrämjande hälso - och sjukvård för patienter, medarbetare och befolkning. Region Västerbotten ingår i temagrupperna för: Fysisk aktivitet, matvanor, tobaksprevention, psykisk hälsa, riktade hälsosamtal och styrning och ledning.

Folkhälsoarbete i Norra sjukvårdsregionförbundet Samverkan sker mellan de fyra norra folkhälsoenheterna inom ramen för ett norrländskt folkhälso-politiskt program med en politisk referensgrupp.

Samverkan inom socialtjänstens område

I samband med förberedelser för ny Socialtjänstlag och nya krav blir det mer påtagligt med behov av samverkan mellan kommuner inom socialtjänstens område. För att kunna säkra evidensbaserade arbetsätt behöver nya samverkansformer arbetas fram och där är FoU Socialtjänst delaktig. Initiativ och förflyttningar mot mer av reell samverkan sker, något som FoU Socialtjänst också prioriterar att stötta. Under 2024 har även samverkan med universitet fördjupats liksom projekt som genomförts med myndigheter.

Fasta samverkansytor

Partnerskapet

Partnerskap för samverkan finns mellan SKR, Socialstyrelsen och alla RSS-enheter i landet. Partnerskapet verkar inom kunskapsstyrningsfrågor för socialtjänst och närallgande hälso- och sjukvård.

Länssamverkansgruppen

Länssamverkansgruppen samlar samtliga kommuner och Region Västerbottens Hälso-och sjukvård. Där ingår bland annat strukturerad samverkan vid utskrivning från slutenvård i Region Västerbotten och hemgång med stöd i socialtjänstens regi i kommunen där invånaren bor.

Delegationen för social välfärd och hälsa med Socialchefs nätverket

Mellankommunal samverkan organiseras genom Delegationen för social välfärd och hälsa med Socialchefs nätverket och samordnas av FoU Socialtjänst/RSS Västerbotten.

FoU Välfärd

FoU Socialtjänst är med i föreningen FoU Välfärd som samlar samtliga praktisknära FoU-enheter inom socialtjänstens område i landet, vilket leder till värdefulla möjligheter att samverka och göra erfarenhetsutbyten.

Hälso- och sjukvårdens förutsättningar för att bedriva sitt uppdrag

För att klara uppdraget om att ge invånarna en god, säker och jämlik hälso- och sjukvård krävs samverkan inom en rad olika områden. Primärvårdsuppdraget delas mellan region och kommun där kommunerna idag ansvarar för ca 35% av all primärvård. Den nationella omställningen med mål om en nära vård förutsätter en mer personcentrerad och sömlös vård med utgångspunkt i patientens behov. Omställningen har även satt fokus på

hälsofrämjande insatser i hela befolkningen. Länets stora ytor och de långa avstånden till vård innebär extra stora utmaningar för att bedriva högspecialiserad regionvård. För att lyckas med Region Västerbottens uppdrag är behovs det fortsatt goda samarbetet där en viss nivåstrukturering inom och mellan sjukhus och regioner görs. Samverkan såväl nationellt med andra myndigheter och andra huvudmän är en förutsättning för att regionen ska klara sitt uppdrag. Den statliga styrningen att genom riktade statsbidrag och nationella överenskommelser riktad mot olika delar av verksamheten är hjälpsamt. Kortsiktigheten om årliga överenskommelser eller bidrag försvårar förutsägbarhet och långsiktig planering. Region Västerbotten upphandlar varje år ett antal vårdtjänster med privata utförare. Regionen har även ett antal privata utförare av primärvård.

Fasta samverkansytor

Samråd hälsa, vård och omsorg - samverkan mellan förtroendevalda

Samråd hälsa, vård och omsorg är arenan för politisk samverkan på regional nivå.

Länssamverkansgruppen – samverkan mellan tjänstepersoner

Länssamverkansgruppen tar sig an frågor rörande samverkan som bör lösas på regional ledningsnivå.

Samverkan med Umeå universitet

Samverkan mellan Region Västerbotten och Umeå universitet.

Norra sjukvårdsregionen (NRF)

Ett samverkansorgan för sjukvårdsregional hälso- och sjukvård, kunskapsstyrning, utbildning och forskning som samlar de fyra nordligaste regionerna.

Sammanhållen region

Folkhälsa

Utmaningarna inom folkhälsa är komplicerade vilket kräver samarbete mellan olika samhällsaktörer. Region Västerbotten har en central roll i samverkan i länet men alla aktörer har ett ansvar för att utforma och genomföra hälsofrämjande och inkluderande åtgärder. Region Västerbottens folkhälsoenhet bidrar med kunskapsstöd, samverkansforum och i vissa fall finansieringsstöd.

Exempel på aktiviteter

Statistik på finfördelad geografisk nivå

I undersökningen Hälsa på lika villkor sker ett utökad urval för att kunna bryta ner svaren på finare geografiska indelningar för att fånga de lokala förutsättningarna för förebyggande folkhälsoar-

bete.

Folkhälsokonferens: Tillsammans stärker vi hälsosamma levnadsvanor

Syftet med konferensen var att stärka samverkan i folkhälsoarbetet med fokus på förutsättningar för hälsosamma levnadsvanor och att skapa möjligheter till nätverkande, erfarenhetsutbyte och att sprida kunskap om pågående folkhälsoarbete i hela Västerbotten. Västerbottenssvepet är en stående punkt där olika delar av länet berättar om sina aktuella folkhälsoutmaningar och folkhälsoinsatser.

Utvecklingsarbete

Samarbete mellan Region Västerbottens folkhälsoenhet och Tannbergsskolan i Lycksele kommun om ungas psykiska hälsa där eleverna själva är delaktiga.

FoU Socialtjänst/RSS Västerbotten

Stödet som ges från enheten är behovsstyrt utifrån lokala förutsättningar där enheten erbjuder relevanta aktiviteter för länets olika delar.

Exempel på aktiviteter

Kartläggningar

Kartläggningar används som verktyg för att identifiera lokala utmaningar, till exempel kartläggning i länets kommuner för att få en bild av behov av stöttning inom området socialpsykiatri. Socialstyrelsen har lyft vikten av att kommuner implementerar olika nationella kunskapsstöd, och därmed görs denna kartläggning för att kunna ge relevant stöd för kunskapsstödens implementering i praktiken.

Hälsa- och sjukvård i glesbygd

I glesbygd kan vård- och omsorgsutveckling vara utmanande, då riktlinjer ofta baseras på urbana förhållanden, vilket inte alltid är applicerbart för glest befolkade områden. Här finns ofta långa avstånd till hälso- och sjukvård, begränsad kollektivtrafik, och en åldrande befolkning. För att möta dessa behov krävs innovativa och hållbara lösningar, både för att säkra hälsa och för att göra glesbygden attraktiv för vårdpersonal. I länet finns tre akutsjukhus, ett i varje länsdel, varav ett är Norrlands universitetssjukhus. Sjukstugorna i länets västra del har också akutvårdsplatser. Unikt för Västerbotten är att det finns ett Glesmedicinskt centrum (GMC) i Storuman. På GMC fokuseras på att öka kunskapen om individens behov, samisk hälsa kopplat till glesbygdens unika förutsättningar och utmaningar genom forskning och innovation i

glesbygd, samt digitalisering och e-hälsa.

Exempel på aktiviteter

Kunskapsbyggande

Kunskapsbyggande genom utvärdering och beskrivning av vård och omsorg i glesbygd samt forskning och utveckling relaterad till glesbygdens utmaningar.

Kunskapsspridning samisk hälsa

Kunskapsspridning om samisk hälsa inom vården.

Jämlik och jämställd inkludering

Folkhälsa

Jämlikhet och jämställdhet är centrala perspektiv i folkhälsoarbetet som genomsyrar det arbetet som genomförs. Folkhälsoarbetet arbetar utifrån tre angreppssätt. Generella insatser riktas till en större del av befolkningen för att förebygga ohälsa och identifiera personer med riskfaktorer för ohälsa. Kompensatoriska insatser riktas till en grupp med dokumenterat sämre livsvillkor och större ohälsa för att minska skillnader i hälsa. Normbreddande insatser syftar till att göra insatser tillgängliga för fler tex genom universell utformning eller ökad hbtq-kompetens.

Exempel på aktiviteter

Ställningstagande för jämställdhet

Region Västerbotten har undertecknat de nya artiklarna i den europeiska deklarationen för jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och regional nivå (CEMR-deklarationen).

Regional jämställdhetskonferens

Krislåda för jämställdhet: regional jämställdhetskonferens om kön, makt och civil beredskap. I samverkan med Länsstyrelsen Västerbotten.

Regional konferens våld och funktionsrätt

Riva hinder: regional konferens om förändringsarbetet på ledningsnivå kopplat till att identifiera och ge stöd till våldsutsatta personer med funktionsnedsättning. I samverkan med Länsstyrelsen Västerbotten, Brottsoffermyndigheten, Funktionsrätt Västerbotten, Umeå kommun och Umeå tjej- och kvinnojour.

Nytt moment i grundutbildning om våld i nära relation.

Inkluderat ny kunskap om våld mot samiska kvinnor i Region Västerbottens grundutbildning om våld i nära relationer.

FoU Socialtjänst/RSS Västerbotten

Enheten har spetskompetens i jämställdhet och har kunnat anpassa utbildningsmaterial och säkra jämställdhetsintegrering på det sättet.

Exempel på aktiviteter

Material för jämställdhets- och jämlikhetsintegrering
FoU Socialtjänst har arbetat med ett utbildningsmaterial för individbaserad systematisk uppföljning (ISU) och har integrerat jämställdhet och jämlikhet vid all uppföljning. Detta har också spridits nationellt via SKR, och under 2024 har riktade utbildningar erbjudits i länet.

Jämlik och jämställd inkludering inom vård och tandvård

Regionen behöver bredda användningen av digitala system och artificiell intelligens (AI) i vård och tandvård genom att utveckla och erbjuda lösningar som möter invånarnas och patienternas behov. Förhållningssättet "digitalt först och fysiskt när det behövs" kan leda till en mer behovsanpassad kontakt mellan invånare, patienter och vårdverksamheter. Genom att förbättra den digitala tillgängligheten blir invånare och patienter mer kunniga, trygga och delaktiga i sin vård och hälsa. Genom att använda digitala verktyg och automatisera rutinmässiga administrativa uppgifter frigörs tid för direkt patientkontakt och mer avancerat vårdarbete. Fokus det senaste året har varit på användarvänlighet vilket har två perspektiv. Vid utveckling av tjänster ska hänsyn tas till olika behov hos invånarna samt ska det vara enkelt och effektivt för medarbetare inom regionen att använda dem. Användarvänliga och användbara tjänster skapar förutsättningar för delaktighet och tillgänglighet. Med tillgänglighet menas en jämlik tillgång till tjänster, det ska vara enkelt att komma i kontakt med vår organisation och information ska vara lätt att hitta och förstå. Utifrån ett verksamhetsperspektiv betyder det att det finns en struktur, organisation och verktyg att hantera de tjänster som konsumeras.

Exempel på aktiviteter

Patientmöten

Hälso- och sjukvårdsnämnden har under många år haft fokus på att fråga om våld i varje patientmöte.

Utredning

Under 2024 har nämnden uppdragit sin förvaltning att utreda vilket stöd och behandling som ges vid våldsutsatthet, om det är jämlikt över länet samt vilka förbättringsåtgärder som skulle kunna vara aktuella.

Barnrättsfokus

Hälso- och sjukvården arbetar med barnrätt.

Föregångare i omställning

Folkhälsa

Kunskap om vilka hälsorisker som ett förändrat klimat kan medföra är ett viktigt underlag för folkhälsoarbete i Region Västerbotten. I regionens nya strategi för folkhälsa och funktionsrätt är en prioritering att öka regionens förmåga att hantera klimatförändringarnas påverkan på människors hälsa. Det innebär bland annat en ökad beredskap för att hantera värmeböljor, nya infektioner och annan ohälsa samt att bevaka att behovet av stöd till grupper i utsatta positioner tillgodoses även vid kriser kopplade till klimatförändringar.

Exempel på aktiviteter

Utbildningsdagar inom Salutsatsningen
Implementerat kunskap om klimat och hälsa i Salutsatsningens årliga utbildningsdag för personal inom mödravård, barnhälsovård och tandvård som möter barn och familjer i länet.

FoU Socialtjänst/RSS Västerbotten

Frågan om miljö vidgas ofta till hållbarhetsperspektivet när det gäller socialtjänsten. Ur ett medborgarperspektiv kan specifika insatser som positivt motverkar klimatförändringar innebära en ökad kostnad, något som för många personer som behöver socialtjänstens insatser därmed kan bli exkluderande.

Exempel på aktiviteter

Digitalt först

Efter pandemin har enheten systematiskt arbetat med digitalt först, och fysiska möten sker ytterst sällan när frågor hanteras på länsnivå. Det har också fått som konsekvens att samverkan kommuner emellan där FoU Socialtjänst har en samordnande roll, blivit mer frekventa och samverkan har stärkts.

Erfarenhetsutbyte kontinuitetsplanering

Kontinuitetsplanering har blivit ett växande område för socialtjänsten i länets kommuner. Frågan lyfts kontinuerligt för erfarenhetsutbyten.

Hälso- och sjukvård i tid av förändringar

Region Västerbotten arbetar strukturerat med att förbereda för olika kriser och plötsliga händelser, inklusive de som kan komma att ske till följd av klimatförändringar, geopolitiska händelser och kopplat till den gröna omställningen. Under året har fokus varit att ta fram kontinuitetsplaner. Inom vård och tandvård arbetar verksamheterna även med att inventera arbetssätt kopplat till miljö och klimat. Det finns en målkonflikt kopplat till tillgänglighet till vård och tandvård och minskat tjänstere-

sande. Här kan till viss del arbetet med digitalisering bidra till minskat klimatavtryck både för tjänsteresor och patientesor.

Exempel på aktiviteter

Inventering av klimatpåverkan

Under 2024 har hälso- och sjukvårdens verksamheter genomfört en inventering av sina arbetsätt i syfte att minska sin klimatpåverkan.

Kontinuitetsplaner

Ett antal verksamheter har även upprättat kontinuitetsplaner i syfte att stärka sin förmåga vid oförutsedda händelser.

Minska läkemedels klimatavtryck

Under 2024 har en särskild satsning initierats för att minska användning av läkemedel med särskilt stora klimatavtryck.

Agenda 2030

Folkhälsa

Arbete för en bättre folkhälsa spänner över många av de globala målen och bidrar till en hållbar utveckling inom flera områden. Under senaste åren har klimatförändringarnas effekter på hälsa aktualiserats i allt högre utsträckning. Folkhälsoenheten är med i ledningsgruppen för SEE-hållbarhetsvecka som mobiliserar Västerbottens aktörer för en hållbar utveckling. Under året har även en intern samverkansyta för Agenda 2030 skapats inom regionen för att stärka den interna samverkan i frågorna. Till samverkansytan finns knutet en politisk referensgrupp.

Aktuella Agenda 2030-mål:

Mål 3 God hälsa och välbefinnande

Region Västerbottens arbete inom folkhälsa bidrar direkt till god hälsa och välbefinnande.

Mål 5 Jämställdhet

Region Västerbottens arbete med jämställdhet bidrar direkt till jämställdhet.

Mål 10 Minskad ojämlikhet

Region Västerbottens arbete med jämlik hälsa och befolkningens livsvillkor bidrar till minskad ojämlikhet.

FoU Socialtjänst/RSS Västerbotten

Socialtjänsten har i sitt grunduppdrag att verka för inkludering och jämlikhet, att motverka utanförskap beroende på ekonomisk ojämlikhet och verka för alla invånares deltagande i samhällslivet. Flera

av de globala målen kring hållbarhet ur ett socialt perspektiv är därmed självklara delar av varje kommuns löpande arbete och FoU Socialtjänst/RSS bidrar på olika sätt.

Aktuella Agenda 2030-mål

Mål 3 God hälsa och välbefinnande

Tydlig fokusförflyttning mot mer av förebyggande och hälsofrämjande insatser, utifrån den nya Socialtjänstlagen. Därmed är ett tydligt förebyggande perspektiv ett starkt prioriterat område. Genom att arbeta tidigt förebyggande kan större behov av insatser skjutas upp eller undvikas, vilket gynnar god hälsa och välbefinnande.

Mål 5 Jämställdhet

Satsningar på att motverka mäns våld mot kvinnor är en väsentlig jämställdhetsinsats, där beslut om pilotprojekt för införande av en variant av centrum mot våld beslutats under 2024.

Mål 10 Minskad ojämlikhet

Genom förslag på att socialtjänsten ska arbeta jämlikt sker en rad insatser via utbildning och annat för att motverka genusbias inom socialtjänsten.

Vård och tandvård bidrar till globala målen

Inom vård och tandvård bidrar verksamheten både direkt och på längre sikt till hälsa i länet. Utvecklingsinsatser som forskningsprojekt, utveckling av nya arbetsätt och införande av nya behandlingar är delar i att ytterligare förbättra hälsoutfallet. Verksamheter och utvecklingsinsatser bidrar även till andra mål, se nedan.

Aktuella Agenda 2030-mål

Mål 3 God hälsa och välbefinnande

Region Västerbottens arbete inom vård och tandvård bidrar till god hälsa och välbefinnande.

Mål 5 Jämställdhet

Region Västerbottens arbete med exempelvis våld i nära relation bidrar till jämställdhet.

Mål 10 Minskad ojämlikhet

Region Västerbottens arbete med att hantera skillnader i förutsättningar mellan olika geografier och mellan olika grupper bidrar till minskad ojämlikhet.

Mål 13 Bekämpa klimatförändringarna

Region Västerbottens arbete med bland annat inventering av klimatpåverkade arbetsätt och minskad användning av läkemedel med särskilt stora klimatavtryck bidrar till att bekämpa klimatförändringarna.

Ett urval av insatser i länet

Folkhälsa

Det finns ett stort engagemang i Västerbottens kommuner och civilsamhälle för att arbeta med hälsofrämjande och förebyggande insatser. Nästan alla kommuner har en folkhälsosamordnare som är ett nav i respektive kommun för såväl beslutsfattare som invånare och föreningar.

Ett urval av insatser inom folkhälsa

Kommunala folkhälsoråd

De kommunala folkhälsoråden inom varje kommun prioriterar, planerar och initierar insatser för förbättrad folkhälsa inom sin egen kommun.

Hälsoundersökningar i LSS-boenden

Västerbottens hälsoundersökningar genomförs av kommunens personal, utbildad av Region Västerbotten, inom LSS-boenden i Umeå, Vännäs, och Robertsfors.

Youth up North

Youth Up North är ett projekt inom ramen för Youth 2030 Movement där Familjen Kamprads Stiftelse och Hugo Stenbecks Stiftelse går samman för att stärka unga i glesbygd, med fokus på Norrlands inland. Från Västerbotten deltar Dorotea, Sorsele, Vindeln och Åseles kommun. Projektet syftar till att stärka ungas inflytande och delaktighet för en levande glesbygd där unga vill stanna kvar, och ha en aktiv roll i att utveckla kommunen och bidra i samhällsutvecklingen.

Rörelserikedomskonferens

Change the game är en mötesplats för alla som vill bidra till ett rörelserikt samhälle. Under årets årliga event sattes fullt fokus på hur vi skapar rörelseupplevelser som ökar vår benägenhet att värdera och välja fysisk aktivitet.

Psykeveckan, en uppmärksamhetsvecka för psykisk hälsa.

Flera patientföreningar samarbetar kring ett läns-gemensamt program under psykeveckan och sköter både planering och genomförande med ett visst ekonomiskt stöd från Region Västerbotten.

FoU Socialtjänst/RSS Västerbotten

Under 2024 sågs det första exemplet på hur två separata parter, i form av två kommuner, gått ihop för att säkra kvalitet och trygga kompetensförsörjning vilket kan förhoppningsvis bana väg för ytterligare liknande satsningar från andra aktörer.

Ett urval av insatser inom socialtjänst

Gemensam organisering

Under året finns ett exempel i länet på samverkan med en avancerad form av samverkansavtal, som innebär att två kommuner har en organisering avseende hela myndighetsutövningen inom individ- och familjeomsorgen. Karaktären av lagstiftningen inom området gör att respektive kommuners socialnämnd/sociala utskott hanterar frågor som ej går att delegera, men alla delegerade uppgifter sköts av en kommun. Personal finns på båda orterna, men styrning och ledning sker från en kommun. Frågan kommer att följas upp av Delegationen för social välfärd och hälsa utifrån ökade krav gällande ny lagstiftning för socialtjänsten från 2025 och förmodade behov av att hitta nya vägar för flera kommuner, och samverkan är en viktig möjlighet. Intresse för den specifika avtalslösningen även från SKR då avtal oftast hittills har slutits gällande vissa specifika och utvalda delar, men inte på ett så omfattande sätt som mellan dessa båda västerbottenskommuner.

Vård och tandvård involverar fler

Vård och tandvård involverar fler aktörer än Region Västerbotten. Kommunerna har uppdrag inom området, det finns en rad privata aktörer särskilt inom tandvård och akademien bidrar med forskning och resultat som har betydelse för att utveckla vård och tandvård.

Foto: Johan Gunséus

Västerbotten – En region rik på kompetenser

Omvärldsanalys

Omvärlden påverkar kompetensförsörjning

Grön industriell omställning och ökade behov i välfärden ställer stora krav på kompetensförsörjningen i Västerbotten. Västerbotten har utvecklats i enormt hög takt med nyetableringar samtidigt som utmaningen med en åldrande befolkning, långa avstånd och en könssegregerad arbetsmarknad spätt på kompetensförsörjningens utmanande ekvation.

En hög förändringstakt i samhället utifrån digitalisering sätter också ett tryck på nya digitala kompetenser för att kunna vara delaktig i samhället och ha en relevans i ett arbetsliv. I en digital tid där omställning ska bedrivas, oavsett fokusområde, behöver den som ska ta en aktiv del i det arbetet nödvändig grundläggande digital kompetens, men också särskild förmåga att kunna leda digitalt omställningsarbete. Det Europeiska ramverket DIGCOMP har under året gjort en mängd uppdateringar, bland annat utifrån de krav som ett flexibelt arbetsliv ställer men också nya förmågor som kan krävas för att förhålla sig kritiskt till och kunna dra nytta av AI på ett relevant sätt. I en mindre kvalitativ studie som Region Västerbotten genomförde med kommuner i Norr- och Västerbotten 2023 bekräftades den behovsbilden hos anställda och i den kvantitativa kompetenskartlägningsstudie kommunalförbundet Akademi Norr presenterade 2024 är det specifika behovet av digital kompetens något som sticker ut avseende både bredd och spetskompetens i såväl offentlig som privat sektor.

Stora investeringar i den gröna industriella omställningen med bland annat etableringen av Northvolt Ett i Skellefteå är och har länge varit en drivande faktor för stärkt kompetensförsörjning. En så stor etablering påverkar har påverkat hela samhället såväl som länet i stort, med stora anställningsbehov i kringliggande branscher och offentlig verksamhet.

Parallellt med denna tillväxt väntas en stor andel åldersavgångar, vilket innebär att behovet av arbetskraft ökar ytterligare. Samtidigt finns även utsatta grupper långt från arbete och en bristande matchning mellan invånarens kompetenser och arbetsgivares behov.

Att hitta rätt kompetens är välfärdens största utmaning och påverkar länets alla kommuner såväl

som Region Västerbotten som arbetsgivare och här behövs kompetensförstärkande insatser på flera fronter och under lång tid framöver.

För att säkra befolkningsförsörjningen har det sedan flera år tillbaka varit behövt att rekrytera utanför den regionala arbetsmarknaden, dvs utanför pendlingsavstånd - både nationellt och internationellt. Trenden har dock länge varit att människor flyttar från mindre orter till större städer i Sverige och då från norr till söder. Detta är en megatrend som inte endast kan lösas genom att tillgång till arbete. Att verka för att visa upp Västerbotten som en attraktiv plats att kunna verka, bo och leva på har varit essentiellt. Därtill har det behövts ett förstärkt samarbete mellan Region Västerbotten, berörda kommuner och Näringslivet för att attrahera kompetens, utveckla anpassade utbildningar, vidareutbilda och därtill kunna anställa rätt kompetens.

På grund av bland annat tekniska faktorer som medfört produktionsutmaningar och minskad efterfrågan har dock Northvolt Ett tvingats säga upp cirka 1 100 anställda i Skellefteå, vilket även påverkar underleverantörer inom och utanför länet. Region Västerbotten verkar för att se till att denna arbetskraft så långt det är möjligt tas till vara i Västerbottens län. Både privata och offentliga arbetsgivare har ett stort behov av arbetskraft och målet är att så många som möjligt ska stanna i regionen.

Omvärlden påverkar utbildningsområdet

Utbildning är ett område som färgas av nationella utredningar. Det råder en reformiver inom utbildningsområdet, som kommer att fortsätta under år 2025, där nya utredningsuppdrag från regeringen kommer med täta mellanrum. Ett tidigare uppdrag som kommer implementeras är regeringsuppdraget "Regional planering och dimensionering av gymnasial utbildning inom gymnasieskolan och vux". Förordningen trädde i kraft 1 juli 2023 och gäller skarpt i utbildning from 1 januari 2025 för kommunal vuxenutbildning samt 1 juli 2025 för gymnasieskolan.

Den demografiska förändringen sker på samma sätt i vårt län som i övriga Europa där födelsetalen minskat under senaste decenniet. Denna förändring påverkar skolväsendet i stort där flera kommuner inom vårt län behöver effektivisera skolans verksamheter genom centralisering av båda lokaler

och personal. Centraliseringen innebär ett ökat tryck på kommunikation till centralorter, fler skolskjutsar och höjt behov på kollektiv- och persontrafik, vilket leder till mer transporten av människor inom kommuner och inom länet. Denna centralisering påverkar både den psykosociala och fysiska miljön och klimatet.

Användandet av AI ökar i samhället och så även inom utbildningsväsendet. AI:s potential är stor men det kräver också att man hanterar de utmaningar och risker som följer med teknologin. De ständigt pågående digitala transformationerna i samhället både utmanar och skapar möjligheter.

Region Västerbottens bidrag

Region Västerbottens bidrag till kompetensförsörjningen i Västerbotten

Region Västerbottens Agenda för kompetensförsörjning lyfter tre utvecklingsområden med nödvändiga komponenter för att stärka förutsättningarna inom det regionala utvecklingsansvaret och bidra till ett sammanhållet kompetensförsörjningsarbete inom Västerbottens län. Det handlar om:

- ett sammanhållet kompetensförsörjningsarbete där aktörer arbetar med gemensam kraft för att hantera både kända och nya utmaningar,
- livslångt lärande och en befolkning som är rustad för ett arbetsliv i förändring samt,
- det goda arbetsgivarskapet och kapacitet för kompetensattraktion lokalt, nationellt och internationellt.

Dessa utvecklingsområden bidrar till målen som finns i den Regionala utvecklingsstrategin. Kompetensförsörjning definieras som en balans mellan de kompetenser som finns och de kompetenser som behövs i Västerbotten där utbildningar och vägar till jobb matchar den kompetens som arbetsgivare behöver och efterfrågar, samt att ungdomar och vuxna är rustade för framtidens arbetsliv. Genom olika initiativ och processer har samtliga utvecklingsområden stärkts under året. Flertalet kompetensförsörjningsprojekt och insatser har pågått under året och som på olika sätt syftar till att stärka privata företag och offentliga organisationers kompetensförsörjning. Se några exempel på insatser nedan.

Region Västerbotten har tillsammans med kommunerna och samverkanspartner löpande arbetat med analyser för att planera insatser och projekt. Det har varit en hjälp för att identifiera behov, prioritera resurser, bedöma risker och möjligheter. Genom analyser har det varit möjligt att också kunnat följa upp och utvärdera resultat, vilket varit särskilt viktigt då året präglats av snabba föränd-

ringar på arbetsmarknaden med varsel och kurser.

Strategiskt råd för kompetensförsörjning

Det strategiska rådet för kompetensförsörjning ska vara ett stöd för Västerbottens kommunchefer i frågor som rör kompetensförsörjning och samverkan mellan Västerbottens kommuner inom området. Det strategiska rådet utgör en samlade nod för Västerbottens kommuner för utveckling och samverkan inom kompetensförsörjningsområdet, samt vara en kapacitetshöjare i arbetet att möta kompetensförsörjningsutmaningarna inom den gröna omställningen, etableringar, kommunernas välfärd. Region Västerbotten ansvarar som samlade kraft i detta arbete.

Det strategiska rådet har sin utgångspunkt i identifierat behov i samarbete med kommunerna, se ovan.

Validering i Västerbotten

Kompetensförsörjning är en stor utmaning i Västerbotten och kommer att vara avgörande för företag och branscher att klara sina rekryteringar. Validering i Västerbotten är ett projekt som syftar till att utveckla hållbara strukturer för validering med målet att skapa likvärdighet och utökad tillgång till validering inom vuxenutbildningen i kommunerna. Validering är en process som synliggör individens kunskaper även där det inte finns formella kompetenser eller betyg, vilket möjliggör kortare väg till utbildning och arbete. Projektet Validering i Västerbotten genomfört ett seminarium med fokus på hur företag kan stärka sin position som attraktiva arbetsgivare genom att investera i kompetensutveckling, där validering ingår. Seminariet spelades in och finns tillgängligt på Region Västerbottens Youtube-kanal. Syftet är att filmen ska ses som ett kunskapsunderlag som är användbart i sammanhang som handlar om utbildning, kompetensförsörjning och branschsamverkan.

Analys och uppföljningar är en del av arbetet, se ovan.

Vård- och omsorgscollege

Inom Vård- och omsorgscollege Västerbotten samverkade alla 15 kommuner i Västerbotten, Region Västerbotten, näringslivet, fackliga organisationer samt utbildningsanordnare inom kommunala och fristående gymnasieskolor och vuxenutbildning under 2024. Målsättningen är att skapa utbildningar av hög kvalitet med ett innehåll och upplägg som motsvarar branschens efterfrågan, och som gör de studerande anställningsbara direkt efter

studierna. Ett samarbete med syftet att få fler i Västerbotten att utbilda sig mot vård- och omsorgsyrkerna. Inom ramen för Vård- och omsorgscollege finns även tillgång till digitaliserad praktiksamordning. Syftet är att effektivisera processen, skapa jämställd och jämlik tillgång till praktikplatser för studerande på olika nivåer. Det digitala arbetssättet leder till en gemensam väg in för de som har behov av praktikplatser och säkrare kommunikation mellan utbildningsanordnare och arbetsplatser. Under 2024 har ytterligare några arbetsgivare anslutit sig till det digitala arbetssättet. Under 2024 har Vo-College i Västerbotten beviljats och startat en ny YH utbildning i länet utifrån branschens behov. Två etablerade YH utbildningar har fått beviljat ytterligare utbildningsomgångar i Västerbotten. Språkutveckling på arbetsplatser är ett annat arbete som pågår för att stärka arbetet med breddad rekrytering inom vård och omsorg. Där arbetar Vård och omsorgscollege med att utbilda språkombud och chefer i ett språkutvecklande arbetssätt.

Analys och uppföljningar är en del av arbetet, se ovan.

Ökad kapacitet, samverkan och breddad rekrytering

Arbete som bedrivs för att stödja utvecklingen av flexibla utbildningsformer och kompetensutveckling skapar kapacitet för omställning och livslångt lärande. Ökad kapacitet, samverkan och breddad rekrytering är exempel på ett projekt som efter förstudiearbete startats upp under sista kvartalet och som syftar till att stärka kapacitet hos Skellefteå och Norsjö kommun att gemensamt testa metoder för att nå fram till nya/okonventionella rekryteringsätt, och att utveckla mottagandet på platsen och som arbetsgivare.

Analys och uppföljningar är en del av arbetet, se ovan.

Varsel och omställning

Grön omställning och etableringen av Northvolt Ett i Skellefteå är och har länge varit en drivande faktor för stärkt kompetensförsörjning. På grund av bland annat tekniska faktorer som medfört produktionsutmaningar, minskad efterfrågan och därtill minskad efterfrågan produktionsutmaningar har dock fabriken tvingats säga upp cirka 1100 anställda, vilket även påverkar underleverantörer inom och utanför länet. Region Västerbotten arbetar för att behålla denna viktiga kompetens och arbetskraft, då både privata och offentliga arbetsgivare har stort behov av personal. Målet är att så många som möjligt ska stanna i regionen. En styr-

grupp och operativ varselgrupp har tillsatts där Region Västerbotten, Skellefteå kommun, Länsstyrelsen Västerbotten, Tillväxtverket och Arbetsförmedlingen ingår. Styrgruppen arbetar även nära Regeringskansliet. Med samordning och samarbete finns kapacitet att möta och hantera de utmaningar som uppstår när behov av snabb omställning krävs. Det kommer även startas upp specifika projekt för varsel- och påverkansarbete.

Analys och uppföljningar är en del av arbetet, se ovan.

Aktuella omvärldsfaktorer

Den gröna omställningen

Västerbotten har utvecklats i enormt hög takt med nyetableringar inom den gröna omställningen där det även under året blivit tydligt att det är en utveckling med utmaningar.

Demografiska förändringar i glest län
Åldrande befolkning, långa avstånd, könssegregerad arbetsmarknad spår på ekvationen i kompetensförsörjningsutmaningen.

Region Västerbottens bidrag till utbildning

Region Västerbotten är samordnande och drivande inom den starka samverkanskultur som råder inom utbildningsområdet i Västerbotten. Regionen och Västerbottens kommuner samverkar sedan lång tid tillbaka inom utbildning i spannet från förskola till vuxenutbildning. Tillsammans hanteras de utmaningar som kommer i form av nya reformer och utredningar. Under 2024 har Region Västerbotten bidragit till att arbetet med den nya reformen "Region planering och dimensionering av gymnasial utbildning" blivit framgångsrikt i sin implementering och Västerbotten är redo inför att lagen börjar gälla 1 januari 2025 samt 1 juli 2025.

Arbetet med mötesplattformarna inom utbildning

Målen nås med god marginal vad det gäller att upprätthålla Region Västerbottens mötesplattformar med länets kommuner inom utbildningsfrågorna. Region Västerbotten håller en god kvalitet vad det gäller innehåll, upplägg och genomförande vilket ger en fullständig representation från Västerbottens kommuner vid sammankomsterna. Tack vare Region Västerbottens arbete med olika nätverk inom utbildningsområdet samlas rätt målgrupper med god kompetens till ett effektivt och välfungerande kunskapsinhämtande och erfarenhetsutbyte vilket blir resultatet av dessa mötesplattformar.

Mediacenters fortsatta utveckling av fjärrundervisningen i moderna språk

Region Västerbotten och Mediacenter fortsätter

satsningen på att utveckla fjärrundervisningen i Västerbottens län för att alla elever, oavsett bostadsort, ska få en likvärdig utbildning med samma kvalitet och utbud. Antalet deltagande elever växer för varje år som ett resultat av detta arbete. Tillsammans med pedagogiska institutionen vid Umeå universitet säkerställer vi en god kvalitet på fjärrundervisningen. Fjärrundervisningen bidrar till att elever i inlandskommuner med demografiska utmaningar med små skolenheter och svårighet att rekrytera behöriga språklärare får möjlighet till likvärdig utbildning. Fjärrundervisningen har bidragit till en större samverkan mellan kommuner, främst inom region 10.

Den behovsinventering som sker varje år av Mediacenter på uppdrag av skolcheferna inom region 10 blir ett bra beslutsunderlag inför planering av tjänster och undervisningsgrupper. En tydlig trend är en ökning av antalet elever som har behov av fjärrundervisning.

Mediacenter - digitaliseringen av undervisningen
AI inom undervisningen och inom arbetslivet är något Region Västerbotten följer noga och omvärldsbevakar. Inom utbildningssidan är verksamheten Mediacenter en viktig möjliggörare för Västerbottens kommuner inom digitaliseringen av undervisningen. Genom Mediacenter följer Region Västerbotten AI och hur undervisningen utvecklas med stöd av den. Mediacenter genomför både kunskapshöjande seminarier och utbildningar ute i Västerbottens kommuner inom området. Mediacenter på Region Västerbotten har egen expertis inom AI-området i undervisningen och bidrar till Västerbottens län alla kommuner i den omställning som sker inom utbildningsområdet. Mediacenter har bidragit till att kommunerna i Västerbottens län får det senaste inom AI och undervisningen via digitala föreläsningar som har varit ett återkommande inslag under 2024. Mediacenter har även bidragit med insatser på plats i kommunerna i arbetet med att utveckla digitaliseringen i undervisningen för att höja kvaliteten på den.

I dialog med länets IT-pedagoger har Mediacenter identifierat behovet av kunskapshöjande insatser inom området AI.

Genomförande av reformen för regional planering av gymnasial utbildning

Region Västerbotten har varit samordnande och drivande i arbetet med implementeringen av denna reform. Genom att sätta strukturer för ett gemensamt arbete regionen och kommunerna tillsammans, genom kunskapsinhämtande och kunskapsspridande samt som arrangör och mode-

rator för ett antal mötesplattformar har det gått att gå i mål med detta arbete under 2024.

Utbildning i säkerhets- och trygghetsfrågor inom skolväsendet

Region Västerbotten har tillsammans med polismyndigheten i Västerbotten genomfört utbildningar i Västerbottens kommuner inom trygghets- och säkerhetsfrågor i skolväsendet. Även nationella aktörer har medverkat med kunskapshöjande insatser vid seminarier på det temat.

Aktuella omvärldsfaktorer

Fler vägar till kunskap

De snabba förändringarna och omställningarna som sker i samhället ställer ökade krav på flexibla utbildningslösningar som stöder det livslånga lärandet. Som en del i det arbetar Mediacenter på Region Västerbotten med att ständigt utveckla arbete och metoder inom fjärr-, hybrid- och distansundervisning.

Det politiska landskapet förändras

Skola och utbildning har varit en het fråga i den politiska debatten de senaste mandatperioderna. Detta i kombination med en osäker majoritet har gjort att det initieras många utredningar och reformer för att styra skolväsendet i önskad riktning från sittande majoritet.

Samverkan

Samverkan inom kompetensförsörjningsfrågorna i Västerbotten

Det finns god samverkan med offentliga aktörer inom kompetensutvecklingsfrågorna i Västerbottens län. De samverkansytor som finns bidrar till ett sammanhållet kompetensförsörjningsarbete där aktörerna arbetar med gemensam kraft för att hantera både kända och nya utmaningar. Vi behöver verka tillsammans för att rusta Västerbotten för ett arbetsliv i förändring och omställning.

Samverkan med privata aktörer i kompetensförsörjningsarbetet är avgörande för att säkerställa att utbildningar och arbetsmarknadsinsatser matchar verkliga behov. Genom dialog och partnerskap kan företag bidra med insikter om efterfrågade kompetenser, trender och framtida behov, vilket gör insatserna mer relevanta och effektiva. Dessutom skapas möjligheter för praktik, arbetsplatsförlagt lärande och anställningar, vilket stärker kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad och bidrar till en hållbar kompetensförsörjning.

Fasta samverkansytor

Myndighetssamverkan kompetensförsörjning
Norra Sverige

Arbetsgruppen har under 2024 utgjort ett forum för regioner och deltagande myndigheter och identifiera utmaningar, hinder och möjliga lösningar i samband med nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbotten och Västerbotten.

Myndigheten för yrkeshögskolan YH-nätverket i norr

Samverkan mellan Region Västerbotten, Region Norrbotten, kommunerna, Akademi Norr och YH-anordnare för att samordna och utveckla utbudet i länet.

Skellefteå University Alliance

Skellefteå Universities Alliance bygger på banbrytande samarbete mellan en allians av lärosäten på plats i Skellefteå

Omvandlingskontoret

En samverkansplattform mellan Region Västerbotten och Skellefteå kommun för att arbeta med samhällsomvandlingen

Vård och omsorgscollege

Arbetsgivare och utbildningsanordnare samverkar kring kvalitetssäkrad utbildning och kompetensförsörjning inom vård och omsorg.

Strategirådet för kompetensförsörjning

Det strategiska rådet utgör en samlade nod för Västerbottens kommuner för utveckling och samverkan inom kompetensförsörjningsområdet.

Tillväxtverkets RKA-grupp (Regionalt kompetensförsörjningsarbete)

Ett forum för erfarenhetsträffar mellan regionalt utvecklingsansvariga.

Överenskommelse med Arbetsförmedlingen

Samverkans- och samordningsforum för kompetensförsörjningsfrågorna i Västerbottens län.

R10

Dialog och samverkan i kompetensförsörjningsfrågorna utifrån behov.

Omställningsallians Norr

Ett högnivåforum för samverkan bestående av Tillväxtverket, Länsstyrelserna i Norrbotten och Västerbotten, samt Region Norrbotten och Region Västerbotten

Samverkan inom utbildningsområdet är stark

Det finns en stark och välutvecklad samverkan inom utbildningsfrågorna i Västerbottens län, både

mellan kommuner och regionen. Tillsammans med länets kommuner och andra aktörer inom utbildningsområdet skapar Region Västerbotten goda förutsättningar för ett livslångt lärande för Västerbottens medborgare. Samverkan inom utbildning i Västerbottens län vilar på en stabil grund och Region Västerbotten driver och samordnar ett antal nätverk inom området. Region Västerbotten har under 2024 växlat upp utvecklingskraften ännu mer inom utbildning i Västerbottens län tack vare goda samarbeten med Lärarhögskolan och andra institutioner vid Umeå universitet samt de nationella skolmyndigheterna.

Fasta samverkansytor

Skolchefsnätverk

Region Västerbotten driver nätverk för länets skolchefer.

Utbildningspolitiskt nätverk

Region Västerbotten driver nätverket.

Gymnasiechefsnätverket

Region Västerbotten driver nätverk för länets gymnasiechefer.

Elevhälsochefsnätverk

Region Västerbotten driver nätverk för länets elevhälsochefer.

Medicinskt ledningsansvariga skolsköterskors nätverk

Region Västerbotten driver nätverk för länets Medicinskt ledningsansvariga skolsköterskor.

Västerbottensvux

Region Västerbotten driver nätverket.

Region 10 Skolchefsnätverk

Region Västerbotten driver nätverk för skolchefer inom kommunsamarbetet Region 10.

Region 10 Rektorsnätverk

Region Västerbotten driver nätverk för rektorer inom kommunsamarbetet Region 10.

Nätverket för fjärrundervisande lärare, drivs av RV Region Västerbotten driver nätverk för länets fjärrundervisande lärare.

Nationellt dialogforum för skolhuvudmän med fokus på fjärrundervisning

SKR och RV driver gemensamt nationellt dialogforum inom fjärrundervisning.

Regionalt samverkansråd Lärarhögskolan vid Umeå universitet

Umeå universitet driver samverkansrådet.

Rådet för arbetsintegrerad lärarutbildning
Umeå universitet driver rådet.

Verksamhetsförlagd utbildning, drivs av Umeå
universitet
Utbildning lärande Forskning (ULF)
Umeå universitet driver samverkan.

Sammanhållen region

Vikten av att arbeta tillsammans med kompetensförsörjningsfrågorna

Kompetensförsörjningsutmaningarna i Västerbottens län är stora och inte något som en enskild aktör kan lösa på egen hand. Det är av stor vikt att samla både offentliga och privata aktörer för att gemensamt möta kompetensförsörjningsutmaningarna. Bred samverkan inom och mellan kommuner och regioner, civilsamhället, näringsliv, stat och akademi är en förutsättning för att ta sig an de komplexa frågor som hållbar utveckling medför. Givet de olika förutsättningarna i länet råder det en variation i hur rustade kommuner och andra aktörer är inom kompetensförsörjningsarbetet. Kompetensförsörjning i Västerbotten är en strategisk utmaning som kräver ett territoriellt perspektiv utifrån de specifika geografiska och demografiska förutsättningar som råder i Västerbottens län. Det tas med i arbetet med andra regioner och på nationell nivå med myndigheter som är viktiga i arbetet med att möta kompetensförsörjningsutmaningarna.

Exempel på aktiviteter

Projektöverskridande workshop

Workshop initierad av projekt Gateway Umeå syftade till att främja samarbete och erfarenhetsutbyte mellan olika projekt inom kompetensförsörjning i Västerbottens län. Genom att samla projekt som Attrahera Flera, Move up North, Train to Västerbotten och Welcome House, bidrog workshopen till en mer koordinerad och effektiv insats för att stärka kompetensförsörjningen i Västerbotten

Lärandemöjligheter i olika geografier
Förarbete för att tillgängliggöra fysiska utbildningsmöjligheter i olika geografier med fokus på Lärcentrum

Analys utifrån geografi
Klustrat och analyserat utifrån ett geografiskt perspektiv

Tar vara på riktade utlysningar utifrån geografi
Fokus på att skapa projektsammansättning som tar var på riktade utlysningar t ex för Fonden för rättvis omställning.

Mötesplattformar skapar sammanhållning inom utbildningsfrågorna

Att arbeta med Västerbotten som en sammanhållen region är både en utgångspunkt för det omfattande arbetet med olika mötesplattformar liksom ett förhållningssätt i genomförandet där behov och önskemål från de skilda aktörerna är styrande i det gemensamma arbetet. Genom plattformar och nätverk som involverar Västerbottens kommuner ökar kapaciteten inom utbildningsfrågorna och höjer utvecklingskraften länet. Mötesplattformarna möjliggör en mellankommunal samverkan inom utbildningsområdet vilket ger en sammanhållen region inom utbildningsfrågorna.

Exempel på aktiviteter

Morgonstudion

Region Västerbotten håller i en serie av digitala seminarier under namnet "Morgonstudion" för att tillgodose behov av komprimerad information kring utbildningsfrågor för organisationer med knappa tidsresurser. Målgruppen för dessa sändningar är skolledare och utbildningspolitiker i Västerbottens län. Syftet med dessa sändningar är att få en samlad omvärldsbevakning från strateger inom utbildning på Region Västerbotten levererad ut till kommuner i Västerbottens län.

Behovsstyrt arbete i mötesplattformar
Inom de olika nätverken utgår arbetet från de behov och önskemål som framkommer från de deltagande aktörerna och de olika förutsättningar som finns i olika delar av länet.

Jämlik och jämställd inkludering

Kompetensförsörjnings- och utbildningsintegrering för ett jämlikare Västerbotten

Region Västerbottens arbete inom kompetensförsörjning och utbildning präglas av perspektiven jämlik och jämställd inkludering. Statliga styrdokument präglas av dessa perspektiv och så förhåller sig även Region Västerbotten i det dagliga arbetet. Region Västerbotten arbetar mycket för en ökad likvärdighet inom kompetensförsörjning och utbildning med en vilja att skapa goda möjligheter och förutsättningar för alla medborgare i Västerbottens län. Genom ett medvetet arbete med att skapa likvärdiga förutsättningar rustas nuvarande och kommande generationer till att kunna bidra på bästa sätt i framtidens yrkesliv.

Exempel på aktiviteter

Fjärrundervisning i moderna språk

Inom utbildning så verkar Region Västerbottens arbete med fjärr- och distansundervisning för en jämlik och jämställd inkludering där målet med

arbetet är kvalitet, likvärdighet och ett jämlikt utbildningsutbud oavsett var eleverna bor.

Flexibelt lärande

De snabba förändringarna och omställningarna som sker i samhället ställer ökade krav på flexibla utbildningslösningar som stöder det livslånga lärandet. Som en del i det arbetar Mediacenter på Region Västerbotten med att ständigt utveckla arbete och metoder inom fjärr-, hybrid- och distansundervisning. Detta stöder en effektivare etablering på arbetsmarknaden.

Bryta könsstereotypa val till gymnasieutbildning Region Västerbotten arbetar tillsammans med kommunala aktörer för att motverka könsstereotypa val till gymnasieutbildningarna. Ett exempel på det är projektet "Popularisera industrinära utbildningar" där Region Västerbotten tillsammans med Skellefteå och Norsjö kommun arbetar för att höja intresset för teknikutbildningar och även få tjejer mer intresserade av dessa.

Jämlik representation

Region Västerbotten arbetar med jämlik representation i exempelvis marknadsföringsinsatser.

Föregångare i omställning

Kompetensförsörjning inom föregångare i omställning

Den gröna omställningen är både en möjlighet och en utmaning, inte minst i fråga om kompetensförsörjningen, som är avgörande för att den gröna omställningen ska realiseras. Inom kompetensförsörjningsområdet har Region Västerbotten under året initierat flertalet projekt för att attrahera och behålla kompetens i länet. Konjunkturen och omvärldsfaktorerna har påverkat arbetslösheten och vissa insatser har behövts ställas om och prioriterats om. Därför har arbetet präglats av omvärldsanalys, prioriteringar och initiera snabba insatser för att stötta näringsliv och individer i omställningen med anledning av varsel och konkurser.

Exempel på aktiviteter

Framåtblickande metoder

Omfallsplanering och scenarioanalys används för att kunna planera i den snabbt förändrande gröna omställningen.

Nationella dialoger med departement

Dialoger för att kunna hantera en grön omställning som ställer krav på flexibilitet och snabbt agerande.

Digitalisering inom utbildning som verktyg för omställning

Region Västerbotten genom sin verksamhet Medi-

acenter omvärldsbevakar och bidrar med kunskap till länets kommuner inom bland annat nya framsteg och trender inom digitaliseringen av undervisningen, som exempelvis inom AI, fjärr- och distansundervisning. Mediacenter bidrar till länets kommuner i den omställning som sker inom utbildningsområdet. Med hjälp av flexibla undervisningsmetoder som fjärr- och distansundervisning minskar behovet av transporter och därigenom reduceras utsläpp.

Exempel på aktiviteter

Mediacenters seminarier inom AI

Mediacenter vid Region Västerbotten bidrar till att kommunerna i Västerbottens län får det senaste inom AI och undervisningen via digitala föreläsningar. Detta resulterar i en klimatsmart kunskapsökning av skolans personal i Västerbottens kommuner.

Agenda 2030

Kompetensförsörjning och utbildning för ett hållbart Västerbotten

Inom kompetensförsörjning innebär Agenda för kompetensförsörjning - Västerbottens län kompetensförsörjning ett strukturerat arbete för att nå mål 4 god utbildning, 5 jämställdhet och 8 anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt i de globala målen. Agendan för kompetensförsörjning fungerar även som stöd i prioriteringarna, dialoger med kommuner och andra samverkansparter. Inom utbildning verkar Region Västerbottens arbete med fjärr- och distansundervisning för en god utbildning för alla medborgare i Västerbottens län oavsett var man bor. Detta med bibehållen kvalitet, likvärdighet och utbildningsutbud. Det är av yttersta vikt att Region Västerbotten är med och säkerställer att det finns undervisning av god kvalitet med behöriga lärare i Västerbottens län som underlättar individers etablering på arbetsmarknaden. Region Västerbottens insatser på utbildningsområdet strävar efter att stärka utbildningen inom Västerbottens län och överbrygga utmaningar som gleshet, socio-ekonomiska skillnader och olika förutsättningar för studier och lärande.

Aktuella Agenda 2030-mål inom området

Mål 3 God utbildning

Mediacenter på Region Västerbotten arbetar med utveckling av fjärr- och distansundervisning i Västerbottens kommuner. Insatsen strävar mot målet god utbildning för alla Västerbottens elever oavsett var de bor inom ämnet moderna språk.

Mål 5 Jämställdhet

Region Västerbottens arbete inom kompetensförsörjning och utbildning bidrar långsiktigt till jäm-

ställdhet.

Mål 8 Anständiga arbetsvillkor och hållbar tillväxt
Region Västerbottens arbete inom kompetensförsörjning bidrar långsiktigt till både anständiga arbetsvillkor och en hållbar tillväxt. Region Västerbottens arbete med att stödja ett livslångt lärande med målet att alla medborgare skall få en anställning med goda arbetsvillkor. Detta görs genom att skapa ett flexibelt utbildningssystem i Västerbottens län som stöder utbildning och omställning oavsett var medborgaren befinner sig i livet åldersmässigt.

Ett urval av insatser i länet

Kompetensförsörjning

I länet finns många aktiva aktörer som bidrar till att stärka länets kompetensförsörjning. Akademin bidrar med ny kunskap kring utmaningarna samtidigt som deras uppdrag att utbilda bidrar till att höja länets kompetensnivå. Kommuner och andra offentliga organisationer bidrar både utifrån sina uppdrag som utbildningsanordnare och som arbetsgivare för att hantera kompetensförsörjningsutmaningar. Civilsamhällets och näringslivets intresseorganisationer tillsammans med arbetsgivare är centrala aktörer och bidrar med insatser och projekt. Nationella nivån är den som kan bidra med både överblick och riktade insatser.

Ett urval av insatser inom kompetensförsörjning Myndigheten för yrkeshögskolan

Myndigheten för yrkeshögskolan har genomfört sina samverkansinsatser kring planeringsunderlag för deras utbildningsutbud. Detta med syftet att Västerbottens län ska kunna inkomma med tankar och önskemål som stämmer överens med länets förutsättningar.

Kommuner och skolmyndigheter bidrar till resultat inom utbildning

Västerbottens kommuner har under året bidragit till en positiv utveckling inom utbildningsområdet i Västerbottens län. Ett antal goda initiativ och utvecklingsaktiviteter inom bland annat problematisk skolfrånvaro, elevers mående, läsutveckling och insatser för att främja resultaten inom matematik har genomförts och bidragit till årets resultat inom utbildningsområdet. En god närvaro från skolmyndigheter i Sverige har bidragit till att ett antal kommuner i Västerbotten stärkt sin utbildningskapacitet. Skolverket har även bidragit till det gemensamma arbetet i länet för en lyckosam etablering av den nya reformen för gymnasial utbildning.

Ett urval av insatser inom utbildning

Skolverkets kvalitetsdialoger

Ett antal kommuner i Västerbottens län har tillsammans med Skolverket och Statens specialpedagogiska skolmyndighet genomfört ett utvecklingsarbete för ökad kvalitet i undervisningen. Insatserna har varit lyckade och organisationerna har höjt sin kapacitet.

Skolverkets dialoger kring de regionala planeringsunderlagen

I arbetet med reformen planering och dimensionering av gymnasial utbildning har Skolverket haft två dialoger i Västerbottens län med skolhuvudmännen detta med syfte att höja kunskapsnivån och kapacitetsstärka Västerbottens län inför införandet av den nya reformen "Regional planering och dimensionering av gymnasial utbildning". Västerbotten deltar även i Skolverkets referensgrupp för de regionala planeringsunderlagen med syftet att stärka reformens kapacitet och träffsäkerhet.

Foto: Patrick Trädgårdh

Regionala utvecklingsuppdraget (samtliga prioriteringar RUS 2020–2030)

Omvärldsanalys

Omvärlden påverkar regional utveckling

Diskussionerna om EU:s nästa budget med sina struktur- och investeringsfonder för programperioden 2028 och framåt är i full gång på EU-arenan och just nu verkar det finnas ett grundläggande hot mot sammanhållnings- och regionalpolitiken. Regionalpolitiken syftar till att utjämna skillnader mellan EU:s regioner genom att bland annat finansiera utvecklingsprojekt för regioner, städer och deras invånare som utformas av regionens aktörer. I norra Sverige, som räknas till en utvecklad ekonomi, finansieras politiken främst genom de så kallade strukturfonderna i form av Regionalfonden och Socialfonden men även Landsbygdsutvecklingsfonden som är en del av EU:s jordbrukspolitik. Sammantaget utgör regionalpolitiken ungefär en tredjedel av EU:s budget och är ett betydelsefullt verktyg för regionens utveckling. EU:s budget för sammanhållningspolitik har på grund av kriser och krig de senaste åren i stor utsträckning använts till krispaket - medel som till stor del kommit nationell nivå till gagn och i stor utsträckning trängt undan de huvudprinciper vilket sammanhållningspolitiken vilar på - bland annat flernivåstyrelse och det territoriella perspektivet. Det finns signaler från EU som tyder på att kommande sammanhållningspolitik kan komma att se väldigt annorlunda ut. Eftersom sammanhållningspolitiken är ett viktigt verktyg för regional utveckling är detta något som Region Västerbotten fortsatt kommer att bevaka, och verka för att Västerbottens intresse vägs in vid framtagande av den nya sammanhållningspolitiken.

Omvärlden påverkar projektfinansiering

Region Västerbottens finansiering av projekt via anslag 1:1 påverkas fortsatt främst av genomförandet av EU-programmen samtidigt som länets utmaningar med den gröna omställningen samt utmaningar kopplade till kompetensförsörjning får följeffekter för prioritering av insatser.

Behovet av att matcha EU-finansiering med annan finansiering, däribland anslag 1:1, har ökat i och med att europeiska regionalfonden Övre Norrland sänkt sin medfinansieringsgrad från 50 procent till 40 procent. Parallellt sker en utveckling där an-

språken på EU-medel minskar inom vissa program. Regeringen har i sin budget för 2025 aviserat en valutakursändring som påverkar budgeten för EU-programmen i Sverige. Valutakursen går från 9,30 SEK per euro till 10,50 SEK per euro, vilket innebär att budgetarna för EU-programmen ökar i SEK. För att matcha detta kommer det innebära att Region Västerbotten måste viga mer av anslag 1:1 till medfinansiering.

Under 2024 har Region Västerbotten inte nått upp till den budgetram som beslutats. Under våren tvingades regionen göra tuffa prioriteringar och avtog flera ansökningar om projektstöd. Senare under året ökade behovet av företagsstöd kraftigt, vilket ledde till att medel för regionala projekt omfördelades till företagsstöd. Samtidigt förväntas även efterfrågan på projektstöd öka under 2025 och framåt, delvis på grund av valutakursjusteringar. Den ökande efterfrågan på både projektstöd och företagsstöd gör Region Västerbottens prioriteringar allt viktigare för att kunna genomföra de EU-program som Västerbotten är en del av. Regionen behöver noga följa utvecklingen och hitta lösningar för att säkerställa att EU-medel bidrar till hållbar regional utveckling i länet. För att möta de växande behoven blir det också nödvändigt att öka medfinansieringen från andra källor än anslag 1:1.

Den samhällsutveckling som pågår i länet nu med varsel kopplat till den gröna omställningen och ökade behov kopplade kompetensförsörjning påverkar behovet av insatser som bidrar till att lösa utmaningarna. En ökning av projekt inom dessa områden ställer också högre krav på synkronisering av insatser där resultat från beviljade och pågående projekt tas tillvara och synergier skapas insatser emellan.

Utredningen En ny organisation för förvaltning av EU-medel (SOU 2024:22) som blev klar i år, föreslår att Strukturfondspartnerskapen som lämnar bindande prioriteringar för förvaltande myndigheter ska upphävas från och med 1 juli 2025. Det skulle komma att innebära att det regionala inflytandet över Europeiska regionala utvecklingsfonden i Övre Norrland (ERUF) och Europeiska socialfonden (ESF+) blir kraftigt försämrat. Detta kan i sin tur påverka hanteringen av EU-programmen, och i förlängningen möjligheterna för Region Västerbot-

tens finansiering av projekt via anslag 1:1 och ERUF samt ESF att tillsammans bidra till hållbar regional utveckling i Västerbotten.

Omvärlden påverkar analys och strategiskt lärande

Utvecklingen av AI och applikationer innebär nya möjligheter inom analysområdet där AI ger möjlighet för ökad produktivitet och möjlighet för både mer avancerade och i högre grad automatiserade underlag. Behovet av faktaunderstödd information blir alltmer viktig när det blir enklare att ta fram och publicera underlag vilket även ställer allt högre krav på användare av underlag att källgranska. Den alltmer ökande tillgången till mer information innebär utmaningar som ökad svårighet att hitta och navigera bland den information som publiceras. Det finns även möjligheter där exempelvis en ökande tillgång till öppna data, inklusive geodata, innebär en potential för att ännu lättare kunna underbygga arbetet inom regional utveckling med fakta.

Snabba samhällsförändringar tillsammans med kriser ökar behovet av uppdaterad information och möjligheten att snabbt kunna få en överblick av nuläge och förändringar. Konjunkturläget förväntas vända enligt olika prognoser där förväntade sänkningar av räntan kommer påverka efterfrågan i ekonomin med ökad privata konsumtion och ökat byggande. På sikt förväntas det även leda till vändning på arbetsmarknaden för de delar av landet som haft en period av högre arbetslöshet. Det kommer i ett läge där arbetslösheten i Västerbotten har varit historiskt låg genom hela lågkonjunkturen även om läget under hösten 2024 inneburit varsel och ökande arbetslöshet. Prognoserna tas fram i en tid av osäkerhet kring geopolitisk utveckling och förändrade beteendemönster.

I juli 2024 tillsatte regeringen en utredning om framtidens regionala utvecklingspolitik och landsbygds politik där en särskild utredare ska lämna förslag på inriktning och utformning av den framtida regionala utvecklingspolitiken och landsbygds politiken. Det ingår bland annat att analysera om det finns behov av att förändra myndigheternas och regionernas ansvar och uppgifter, identifiera hinder och även om det behövs ge förslag på hur samordning mellan myndigheter, regioner och kommuner kan utvecklas.

Omvärlden påverkar samordning och stöd regional utveckling

En orolig omvärld med krig i Europa, omställning till ett nytt normalläge efter pandemin, hög inflation för att nämna några omvärldsfaktorer, har

påverkat Region Västerbottens ekonomiska förutsättningar att möta välfärdsuppgifterna med en ekonomi i balans. Region Västerbotten möter liksom många andra offentliga och privata organisationer ökade utmaningar att driva förändring och utvecklingsarbete med minskade resurser.

En större medvetenhet finns om ömsesidiga beroenden utifrån skeenden de senaste åren som krig i Europa, medlemskap i NATO, med ett ökat fokus på säkerhet och civil beredskap så blir det stöd som erbjuds politiska beslutsfattare, förvaltning, samarbetspartners och medborgare än viktigare för att stärka tilliten till demokratiska institutioner.

Utveckling med minskade resurser kan genom stöd av AI och innovativa lösningar finna andra vägar att stödja regional utveckling. Samtidigt krävs analys och förståelse för vilka begränsningar som AI har, inte minst sett till demokratiska aspekter.

Som en följd av nya investeringar och etableringar i norra Sverige är behovet av samverkan och insatser som stödjer regional och lokal mobilisering för att hantera samhällsomställning fortsatt stort. Behov av samverkan och stödjande insatser påverkar samtliga sakområden inom regional utveckling.

Region Västerbottens bidrag

Externa relationer och strategisk platsutveckling

Regionens mötesplatser vänder sig till opinionsbildare och aktörer i offentlig sektor, företag, akademi samt civilsamhälle, vilka direkt berörs av och är centrala för ett utvecklat och fördjupat samarbete. Lokala och regionala politiker fungerar tillsammans med de övriga målgrupperna samtidigt som viktiga kommunikationskanaler som når ut i sina respektive nätverk. Syftet med plattformarna är att utveckla Västerbottens närvaro på den nationella och internationella arenan. Men också att skapa dialog mellan beslutsfattare och nyckelaktörer, samla kraft i länets utvecklingsarbete och bygga strategiska mötesplatser för samhällsfrågor. Regional utvecklingen behöver dialog – mellan utvecklingsaktörer på kommunal, regional och nationell nivå liksom mellan offentliga aktörer, näringslivet, akademien och det civila samhället. De olika mötesplatserna är länkar i den koordinerade strukturen av aktiviteter och arrangemang som cykliskt kopplar till ett årligt tema. Startpunkten är två mötesveckor under Västerbotten på Grand Hôtel i januari varje år och löper över Mötesplats Lycksele, Västerbotten i Almedalen och Digitala Västerbotten (beskrivs under prioritering 1) och binds ihop av det som sker däremellan. Seminarier, kreativa workshops och nya möten skapar enga-

gemang och förändrar attityder. Det vidareutvecklar innovationsklimatet och framtidssäkra Västerbottens attraktionskraft.

North Sweden Stockholm Office (NSSO)

Region Västerbotten har sedan 2015 haft ett kontor i Stockholm. Syftet med kontoret har varit att öka norra Sveriges synlighet i den nationella debatten och stärka regionernas roll mot den nationella och internationella nivån. NSSO har kommit till mot bakgrund av att de samhällsintressen som finns i norra Sverige måste ges mer utrymme hos beslutsfattare på nationell nivå. Projektet verkar för ökad informations spridning om tillgångar och behov i norra Sverige och öka deltagandet i nationella debattforum. Under 2024 har NSSO fortsatt varit en mötesplats och ett viktigt verktyg för det nationella och internationella påverkansarbetet. En samarbetsplattform finns mellan de fyra ingående regionerna där gemensamma påverkansfrågor regleras. Idag har varje region en anställd på NSSO. Projektet finansieras från och med 1 november 2024 av Region Västerbotten, region Norrbotten, region Jämtland/Härjedalen, region Västernorrland, Umeå Kommun, Skellefteå Kommun, Skellefteå Kraft, Norrbotten AB, Norrbottens kommuner, Arctic Center of Energy, Mittuniversitetet, Umeå Universitet och Luleå Tekniska Universitet.

NSSO sammanställer analyser från de fyra nordligaste regionerna för kunskapsinhämtning inom ramen för påverkansarbetet.

Mötesplats Lycksele 2024

Sedan 2013 har Mötesplats Lycksele (MPL) fungerat som en central träffpunkt i länet för alla som på något sätt jobbar med regional utveckling. Syftet är att uppdatera varandra, skapa samsyn och blicka framåt. MPL är en viktig och långsiktig satsning för att utveckla regionen. Tillsammans skapar hundratals människor – från näringsliv, politik, akademi, allmänhet och det civila samhället – en arena som glöder av utmaningar, nya grepp och lösningar. Det är en delvis deltagarstyrd konferens där inspirationsföreläsningar med panelsamtal, en handfast workshop, prisutdelningar och nya möten fyller agendan. Här djupdyks i frågor om den regionala utvecklingen och mobiliserar aktörer från hela länet kring påverkansfrågor relevanta för Västerbotten. Genom att skapa engagemang och förändra attityder öppnar mötesplatsen upp för diskussion och samhandling mellan opinionsbildare och regionala aktörer. Något som i sin tur syftar till att vidareutveckla innovationsklimatet och framtidssäkra regionens attraktionskraft.

Bjuder in representanter från olika delar av sam-

hället för att sprida kunskap och skapa sammanhållning.

Europaforum 2024

Varje år genomför det politiska nätverket Europaforum norra Sverige, där Region Västerbotten ingår, en större årlig konferens. I år var det Region Västernorrlands tur att anordna den. Temat för Europaforum 2024 var EU-val, geopolitisk oro och grön omställning – hur påverkas norra Sverige? Under forumet diskuterades bland annat:

- Vad EU:s initiativ och lagstiftning Green Deal och Fit for 55 betyder för norra Sverige.
- Det förändrade geopolitiska läget som gör att EU ser på norra Europa utifrån ett annat perspektiv.
- Regionernas roll i det framtida EU, efter 2027. EU:s regionalpolitik, sammanhållningspolitiken, står inför ett stort omvandlingstryck.
- Valet till Europaparlamentet den 9 juni. Vad som står på spel och varför är det så viktigt att vi röstar? Det blev även samtal om hur norra Sveriges intressen kan tillvaratas kopplat till EU-valet

Konferensen genomfördes i Sundsvall 17-18 april.

Projektet TRUE 2

Syftet med Region Västerbottens projekt TRUE 2 är att öka förmågan till samhandling och gemensamt uppträdande – vertikalt och horisontellt – mellan aktörer och beslutsnivåer såväl lokalt, regionalt som nationellt och internationellt i enlighet med regionens intentioner, perspektiv och prioriteringar. Aktiviteterna i projektet har under 2024 haft fokus på aktiviteter som huvudsakligen fokuserat på målen att samla lokala och regionala aktörer till samverkan och samhandling, liksom utveckla påverkansarbetet och vidga det geografiskt. Som riktmärke för planering och genomförande av aktiviteterna har legat det årstema "Föregångare i omställning" som skapats. Den har accentuerats genom det tematiska anslaget "Hur höjer vi tempot" något som syftar till att höja angelägenhetsgraden i de aktiviteter som planerats och genomförts. Tillsammans för regionens utveckling genomförs samhandlingsaktiviteter inom den västerbottiska pentahelixstrukturen för att stimulera lokala och regionala aktörers närvaro på existerande mötesplattformar och arenor.

Mäter löpande engagemangsnivån genom Engagemangstrappan som ett led i genomförandet.

Påverkansagendan

Arbetet med att utveckla Region Västerbottens påverkansagenda är i ständig rörelse. Fortsatt fokus har legat på att fördjupa samarbetet mellan de fyra regionerna i norra Sverige genom ett norra Sverige-perspektiv. En ny samarbetsplattform har tagits fram som reglerar det gemensamma påverkansarbetet mellan de fyra regionerna. Detta har skett i samband med att det nya projektet avseende det gemensamma kontoret i Stockholm startat upp för ytterligare tre år. Det fortsätter samsamsvetsningen av de fyra regionerna i det som förenar för att stärka genomslaget på den nationella och internationella scenen.

Analys och kunskapsunderlag samlas in och sammanställs löpande för påverkansarbetet.

CEI Boost

CEI Boost är ett EU-finansierat projekt som syftar till att främja övergången till en cirkulär ekonomi genom digital innovation. Projektet involverar 12 partners från tio europeiska länder – Sverige, Litauen, Finland, Bulgarien, Rumänien, Estland, Portugal, Grekland och Frankrike. Region Västerbotten är leadpartner. Det kan stärka regionens position som en innovativ aktör och bidra till att lösa utmaningar och mål på både regional och nationell nivå. Målet är att öka den regionala kunskapsnivån beträffande cirkulär ekonomi och digital innovation, öka engagemanget hos intressenter och regionala aktörer, skapa plattformar för utbyte av erfarenheter och "Good practices" samt ge den politiska nivån rekommendationer för att främja cirkulär ekonomi.

CEI Boost ger regionen möjlighet att tillgodogöra sig och dra nytta av internationell expertis och bästa praxis inom digitalisering, cirkulär ekonomi och hållbarhet.

Deep Tech Valleys

Deep Tech Reg (DTR) är ett projekt som syftar till att stärka utvecklingen av Deep Tech inom Västerbotten och i förlängningen norra Sverige genom sin koppling till Interreg Europe-projektet Deep Tech Valleys. Region Västerbotten är en av tio partners i detta projekt och dess fokus ligger på att främja samarbete, innovation och internationellt engagemang inom Deep Tech-sektorn. Deep Tech är strategiskt viktigt för regionens ekonomiska utveckling och konkurrenskraft, vilket motiverar behovet av att accelerera och förstärka utvecklingen genom ökad samverkan mellan företag, forskningsinstitutioner och offentliga aktörer inom området. Deep Tech Valleys är ett projekt som syftar till att driva fram Deep Tech innovation över

hela Europeiska unionen. Det leds av ett konsortium bestående av 10 partners, där Centrala Makedoniens regionala utvecklingsfond i Grekland är ledande partner. Projektets mål är att förbättra regionala policys för att främja Deep Tech, vilket har hög prioritet på EU:s strategiska agenda. Deep Tech innefattar banbrytande teknologier och vetenskapliga framsteg som har potential att revolutionera industrier och förbättra livsvillkor.

Projektet möjliggör kunskapsutbyte, kapacitetsuppbyggnad och resursdelning för att utveckla skräddarsydda strategier för teknologiska ekosystem.

Aktuella omvärldsfaktorer

Sammanhållningspolitiken

Sammanhållningspolitiken är A och O för utvecklingen av norra Sverige och dess geografiska roll i EU.

Gröna industriella omställningen

Den gröna industriella omställningen har varit tematik under årets mötesplatser.

Geopolitiska förändringar

Geopolitiska förändringar och medlemskapet i NATO påverkar framför allt infrastrukturfrågor i öst-västlig riktning.

Finansiering av projekt bidrar till hållbar utveckling

Region Västerbotten stärker regional utveckling genom att besluta om användning av anslag 1:1 till projektverksamhet i enlighet med RUS. Projektmedel har under året beviljats till samtliga sex RUS-prioriteringar. Det området som beviljats minst antal nya projekt är RUS-prioritering 5, Västerbotten – en hälsofrämjande region. Det pågår däremot två tidigare beviljade projekt inom prioriteringen samtidigt som det pågår projekt inom RUS-prioritering 1 som även bidrar till genomförandet av RUS-prioritering 5.

Projektfinansiering

Sammanlagt pågår ungefär 140 projekt samtidigt, men antalet varierar under året och från år till år. De pågående projekten väntas bidra till utveckling av kunskap, strategier och planeringsunderlag, utveckling av stödstrukturer, indirekt och direkt utveckling av varor och tjänster, uppbyggnad av miljöer och infrastruktur eller är allmänna främjande insatser för företag i länet. Region Västerbotten har under 2024 betalat ut 52,3 mkr i projektstöd till projekt som bidrar till regional utveckling - målsättningen under 2024 var att betala ut 84 mkr utav anslag 1:1. Följande typer av projekt

utmärker sig något i antal:

- Ungefär hälften av de pågående projekten väntas bidra till utveckling av kunskap, strategier och planeringsunderlag. Av dessa projekt bedrivs flertalet med inriktning, förbättrad kompetensförsörjning, företagande och entreprenörskap samt insatser för energieffektivisering och övriga insatser inom energiområdet. Projekten är fördelade på samtliga RUS-prioriteringar. Exempelvis inom RUS-prioritering 4, i ett projekt inom energiområdet, förväntas nya planeringsunderlag tas fram för matchning av restflöden hos industriföretag för att på sikt minska energianvändning och klimatpåverkan.
- Cirka en tredjedel av projekten bidrar till utveckling av varor och tjänster indirekt. Flertalet av dessa insatser har inriktning företagande och entreprenörskap, internationellt samarbete inom innovation och företagande eller start av och information och rådgivning till SME. Projekten erbjuder exempelvis affärsutveckling, testbäddar och andra innovationsmiljöer i syfte att på sikt öka näringslivets konkurrenskraft i Västerbotten. Majoriteten av dessa projekt genomförs inom RUS-prioritering 2.

Region Västerbotten har under stärkt sin kunskap om sakområdesstrategier och hur de knyter an till finansiering av projektstöd. Regionen har också förbättrat interna bedömningsstöd för att förbättra projektprocessen. Det har också tagits fram ett upphandlingsunderlag för att under 2025 utvärdera ett antal projekt under 2025 - syftet är att utveckla uppföljningen och i förlängningen en förbättrad projektprocess.

Aktuella omvärldsfaktorer

Anspråk på medel

Anspråken på projektmedel hos Region Västerbotten har under 2024 varit något lägre än plan och en del regionala projektmedel har omfördelats till regionala företagsstöd samt stöd till kommersiell service utifrån ökade behov i länet.

Analys och strategiskt lärande

Området analys och strategiskt lärande omfattar två kompletterande delar där den ena handlar om det övergripande arbetet med statistik, fakta och analys och den andra handlar om arbetet med att följa upp den regionala utvecklingsstrategin med utgångspunkt i det strategiska lärandet. Under året har fokus varit på att utveckla användningen av

digitala analysverktyg och att utveckla strukturer för uppföljningen av den regionala utvecklingsstrategin, i och med den tidigare beslutade Agenda för strategiskt lärande.

Analysarbete bidrar med kunskap

Analysarbete har under haft fokus på utvecklad användning av digitala verktyg för att kunna i större utsträckning både automatisera och erbjuda interaktiva underlag. Utvecklingsarbetet har resulterat i ökad kunskap och en utveckling av tekniska lösningar för användning av de digitala verktygen, vilket har gjort det möjligt att ta fram några första tillämpningar. Bland annat har det satts upp serverlösningar som blir till nytta i samarbetet kring analys mellan Region Västerbotten, Region Väster-norrland, Region Norrbotten och Region Jämtland-Härjedalen inom Analyssamverkan Norr. Analys-samverkan Norr är ett formaliserat samarbete som år 2024 funnits i tio år. Samarbete driver den gemensamma hemsidan analysportalnorr.se som har en alltmer ökande trafik och där årets mest nedladdade rapport har över 4 000 nedladdningar. Samarbete har även under året samlat alla regiondatabasanvändare som finns hos både regioner och kommuner för gemensam träff och även anordnat utbildningar för nya användare.

Analysarbetet har haft en kunskapsnytta i det långsiktiga arbetet med underlag och rapporter, där bland annat tidigare kartläggningar av arbete med GIS och geodata haft betydelse. I arbete med konjunkturbeskrivningar är nationella och internationella konjunkturprognoser värdefulla.

Agenda för strategiskt lärande

Agenda för strategiskt lärande är det styrdokument som styr uppföljningen av den regionala utvecklingsstrategin, RUS 2020–2030. Internt hos Region Västerbotten har uppföljningen av RUS under året ytterligare integrerats med verksamhetsplanering och verksamhetsuppföljning där en milstolpe har varit publiceringen av den första Resultat Västerbotten-rapporten. Efter den första publikationen har ytterligare utveckling skett under året av process, kunskapsuppbyggnad, tekniska system och innehåll inför Resultat Västerbotten 2024 för att ännu bättre kunna beskriva arbetet med regional utveckling, både för aktörer i Västerbotten och för att kunna ha ännu bättre underlag för att rapportera till regeringen enligt förordning om resultatredovisning.

Utvecklingen av det strategiska lärandet under året har haft nytta av tidigare arbete med kartläggningar av effektlogik för det regionala utvecklingsarbetet och kompetensutveckling kring uppfölj-

ningsmetodik.

Aktuella omvärldsfaktorer

Utvecklingen av AI

AI har haft stort genomslag på arbetet under året och har kunnat snabba upp framtagandet av tekniska lösningar och bidragit till ökat lärande kring nya verktyg för analysarbetet.

Ny förordning

En ny förordning för resultatredovisning ersätter den tidigare styrningen via villkorsbeslut för hur Region Västerbotten och andra regioner rapporterar till kring det regionala utvecklingsuppdraget.

Samordning och stöd regional utveckling

Under året har olika insatser för att uppmärksamma, informera, stödja och stärka det regionala utvecklingsuppdragets förutsättningar genomförts.

Strategiska råd

Tjänstepersonsnätverk i form av strategiska råd har upprättats inom flera områden för att utveckla samverkan för ett mer sammanhållet Västerbotten. Det strategiska rådet för kommunernas insatser inom digitalisering har funnits ett tag, under 2024 har strategiska råd för kompetensförsörjning samt samhällsplanering bildats. Tjänstepersonsnätverken stöds och samordnas av stab för regional utveckling. De strategiska råden bedöms bidra till stärkt och utvecklad samverkan om regional utveckling som kommer hela länet tillgodo.

Utökad samverkan på tjänstepersonnivå mellan Region Västerbotten och kommuner

Ökad samverkan på tjänstepersonnivå mellan samordnare för samverkan med länets kommuner inom Region Västerbotten samt samordnarna för Region 10 och Umeåregionen i form av kontinuerliga avstämningarna bidrar till ökad samverkan i gemensamma frågeställningar. Insatser för att utveckla plattformar och lämpliga digitala möteslösningar för samverkan med länets kommuner och andra externa parter har också stått i fokus under året. Arbetet med att se över informationen om samverkan för regional utveckling på Region Västerbottens webbsida kommer att fortsätta under 2025. Utvecklad samverkan på tjänstepersonnivå bedöms bidra till stärkt samverkan om regional utveckling som kommer hela länet tillgodo.

Utvärdering av samverkan mellan Region Västerbotten och länets kommuner om regional utveckling

Den utvärdering som genomförs under 2024 av samverkansstrukturen som samlar Region Väster-

botten och länets kommuner genomförs i form av fokusgrupper. Metoden innebär att alla förtroendevalda inom samverkansstrukturen delas upp i mindre grupper och samtalar kring ett antal frågor under ledning av en samtalsledare. Utvärderingen berör områdena överenskommelsen i sin helhet, arbetsformer, resultat, finansiering och struktur.

Resultatet kommer att sammanställas i en rapport, en halvtidsutvärdering, som sammanfattar bilden av nuvarande överenskommelse. Rapporten innehåller också beskrivningar över sådant som bedöms behöva ingå eller förändras i eventuellt kommande överenskommelse. Med stöd i vad som framkommer i utvärderingen kommer samverkansstrukturen som samlar Region Västerbotten och länets kommuner att kunna ta tillvara behov och förutsättningar för en fortsatt god samverkan i gemensamma aktuella frågor och utmaningar.

Aktuella omvärldsfaktorer

Utmanande ekonomiska förutsättningar för länets kommuner och Region Västerbotten
Region Västerbotten och länets kommuner möter utmaningar med att driva utveckling med begränsade resurser.

Ökat fokus på informationssäkerhet och cybersäkerhet

Informationspåverkan, cyberangrepp och andra händelser påverkar möjligheterna för informationsutbyte och samverkan mellan olika organisationer.

Kompetensförsörjning en allt större utmaning
Västerbotten är det län i Sverige som har lägst arbetslöshet för närvarande, något som förstärkt behovet att kunna attrahera och behålla invånare och potentiella medarbetare för att möta länets samlade behov av kompetensförsörjning.

Samverkan

Externa relationer och strategisk platsutveckling

Samverkan har resulterat i gemensamma påverkansfrågor som gjort det möjligt att flytta fram positionerna för norra Sverige på nationell och internationell nivå. Pentahelixmodellen, som samlar olika typer av aktörer, är central för att få Till-sammans-kopplingen och gemensamt nå resultat.

Fast samverkansytor

Utöver de mötesplatser som nämns tidigare under Region Västerbottens bidrag.

North Sweden Stockholm Office (NSSO)

Drivs gemensamt av aktörer inom de fyra nordlig-

aste länen.

North Sweden European Office (NSEO)
Drivs gemensamt av aktörer inom de fyra nordligaste länen.

Samverkan inom regional projektfinansiering

Inom ramen för regional projektfinansiering sker samverkan med förvaltande myndigheter för de olika EU-programmen som Västerbotten omfattas av, andra regioner och i viss utsträckning med länets kommuner. Region Västerbotten har under 2024 marknadsfört projektstöden via anslag 1:1 genom riktade informationskampanjer till kommuner och andra aktörer i länet. Tre kommunbesök har genomförts - Skellefteå, Umeå och Vindeln.

Fasta samverkansytter

Strukturfondspartnerskapet för Övre Norrland (SFP)

Enhetschef ansvarig, samverkan med Region Norrbotten, Tillväxtverket, ESF och ledamöter i Strukturfondspartnerskapet för Övre Norrland.

Övervakningskommittéerna (ÖK) för ERUF och ESF
Enhetschef ansvarig, samverkan med SFP, Region Norrbotten och ledamöter i ÖK - oftast regional representant (Region Norrbotten)

Interreg Aurora styrkommitté

Medarbetare vid verksamheten för företag- och projektfinansiering ansvarig, samverkan med ledamöter i Interreg Aurora styrkommitté

Fyrlänsträffen

Enhetschef ansvarig, samverkan med enheter motsvarande verksamheten för företag- och projektfinansiering på Region Norrbotten, Jämtland Härjedalen och Västernorrland.

Analys och strategiskt lärande

Samarbetet inom Analyssamverkan Norr som samlar de fyra nordligaste regionerna har haft stor betydelse för att nå resultat inom analys. Genom att i allt högre grad arbeta med verktyg som R blir det allt lättare att kunna ta fram underlag för flera län och ha stordriftsfördelar i framtagnad. Under år 2024 har Analyssamverkan Norr utökat samarbetet med de tre regionerna i norra Mellansverige vilket resulterat i tillgång till ytterligare en ännu mer omfattande databas STATIV. Även samverkan inom Reglabs olika nätverk har haft stor betydelse för utbytande av erfarenheter och kunskap som stärker både arbete med analys och den strategiska uppföljningen och lärandet av RUS 2020-2030. För det strategiska lärandet har det interna samarbetet över förvaltningsgränser haft betydelse

för att utveckla uppföljningssystemet. Utmaningar i samverkan är att hitta tid för utbyte och gemensamt arbete samt att synkronisera gemensamma insatser. Framgångsfaktorer är styrkan i långsiktiga formaliserade samarbetsytter som gör att det blir enklare och snabbare att genomföra gemensamma aktiviteter.

Fasta samverkansytter

Analysamverkan Norr

Syftar till att samla Region Västerbotten, Region Västernorrland, Region Norrbotten och Region Jämtland-Härjedalen för gemensamt arbete med analys.

RUS-nätverket

Drivs av Reglab och samlar ansvariga för de regionala utvecklingsstrategierna från Sveriges 21 regioner.

Analytikernätverket

Drivs av Reglab och Tillväxtverket för att samla analytiker från Sveriges 21 regioner.

Samordning och stöd regional utveckling

Samverkan mellan Region Västerbotten och länets samtliga femton kommuner bidrar till att utveckla och stärka välfärden samt till att gemensamt uppnå målen för det regionala utvecklingsarbetet genom att

- Öka kvaliteten och effektiviteten i de kommunala och regionala uppdragen
- Utveckla det långsiktiga strategiska arbetet med regional utveckling
- Höja den gemensamma kunskapen om länets utvecklingsförutsättningar
- Skapa tillit och förståelse för parternas uppdrag, ansvar och förutsättningar
- Stärka sammanhållningen och samarbetet för länets utveckling

Fasta samverkansytter

Strategiska råd för samverkan med länets kommuner inom digitalisering, kompetensförsörjning och samhällsplanering.

Syftet med de strategiska råden är stärkt samverkan och samordning i gemensamma frågeställningar.

Kommunchefsforum (KCF)

KCF samlar kommunchefer för länets samtliga femton kommuner, regiondirektör för Region Västerbotten, regional utvecklingsdirektör Region Västerbotten samt tjänstepersoner som samordnar och stödjer forumet. Syftet med KCF är informationsutbyte och samordning i gemensamma frågor,

utmaningar och ställningstaganden.

Umeåregionen

Samverkan på tjänstepersonnivå har etablerats mellan samordnare för samverkan med länets kommuner inom stab för regional utveckling samt samordnare Umeåregionen för informations- och erfarenhetsutbyte i gemensamma frågor. Regelbundna avstämningar hålls som stärker möjligheterna att samverka i gemensamma frågor och ärenden.

Region 10

Samverkan på tjänstepersonnivå har etablerats mellan samordnare för samverkan med länets kommuner inom stab för regional utveckling samt samordnare för Region 10 för informations- och erfarenhetsutbyte i gemensamma frågor. Regelbundna avstämningar hålls som stärker möjligheterna att samverka i gemensamma frågor och ärenden.

Primärkommunala delegationen

Ett politiskt samverkansforum som är inrättat i syfte att stödja mellankommunal samverkan mellan länets primärkommuner där samordning sker via regionala utvecklingsförvaltningen inom Region Västerbotten.

Samråd för samverkan om regional utveckling

Ett politiskt samverkansforum som är inrättat för att stärka samverkan mellan Region Västerbotten och länets kommuner i gemensamma frågeställningar om regional utveckling i länet.

Sammanhållen region

Externa relationer och strategisk platsutveckling

Som regionalt utvecklingsansvarig har Region Västerbotten det övergripande ansvaret att hela Västerbotten utvecklas och förblir en sammanhållen region. Som ett led i detta har Region Västerbotten använt sig av denna inriktning i regionala utvecklingsstrategin som ett sätt att säkerställa att perspektivet återspeglas i de mötesplatser Regionen har genomfört under året. Det sker genom att tema och innehåll på mötesplatserna är relevant för hela Västerbottens geografi, att länets olika geografiska delar lyfts i det nationella och internationella påverkansarbetet samt att intressenter och samverkanspartners bidrar till utformning av mötesplatser och Regionen nationella och internationella påverkansarbete.

Exempel på aktiviteter

Fokus på att samla hela länet

Mötesplats Lycksele fokuserar på att samla från

alla delar av länet.

Sammanhållen region integrerad i beredning

En bedömning om hur ett projekt bidrar till inriktningen Sammanhållen region görs vid beredning av samtliga ansökningar om projektmedel. Bedömningen görs utifrån olika parametrar beroende på typ av insats som exempelvis aktör, insatsens målgrupp, geografin som insatsen omfattar. Bedömningen ska bidra till att regional utveckling genom projekt sker i hela länet utifrån de lokala och regionala förutsättningarna och där utvecklingen sker integrerad och skapar synergier inom och utanför länet. Med Sammanhållen region menar Region Västerbotten att ett projekts insatser kommer aktörer i flera kommuner i länet till gagn, där samverkan inom och utanför länet är centralt, har förankring i regionala sakområdesstrategier, är förankrade hos sökandes organisation, medverkandeaktörer och målgrupp samt där projektets regionala mervärde är i balans med andelen regional finansiering.

Exempel på aktiviteter

Projektbedömningar

En bedömning om hur ett projekt bidrar till inriktningen Sammanhållen region görs vid beredning av samtliga ansökningar om projektmedel.

Analys och strategiskt lärande

Utveckla Västerbotten till en sammanhållen region är drivkraften bakom pågående arbete med att utveckla en kartportal för norra Sverige inom Analyssamverkan Norr. Kartportalen är tänkt att stödja arbetet med att utveckla de territoriella perspektiven i framtida versioner av den regionala utvecklingsstrategin och andra strategier, agendor och planer. Ett ökat rumsligt perspektiv i den strategiska planeringen är tänkt att bidra till att bättre ta vara på de olika förutsättningar som finns i Västerbotten olika städer, lands- och glesbygder. I uppföljningen av den RUS 2020-2030 synliggörs Region Västerbottens integrering av inriktningen Sammanhållen region.

Exempel på aktiviteter

Teknisk plattform för geodata och kartportal
Utveckling av tekniska plattform för lagring av geodata och en webbaserad kartportal för att ge stöd i den rumsliga planeringen och bidra till att stärka ett rumsligt/territoriellt perspektiv på regional utveckling.

Synliggöra Sammanhållen region

Fortsatt arbete med att synliggöra och stärka uppföljningen av Sammanhållen region.

Samordning och stöd regional utveckling

I uppdraget att stödja den samverkansstruktur som är överenskommen mellan Region Västerbotten och länets kommuner, har stab regional utveckling uppdraget att samordna, stödja och facilitera de olika samverkansforum som finns etablerade. I detta sammanhang utgör Region Västerbotten en samordnande och stödjande resurs för att stödja hela länet utifrån de lokala behov och förutsättningar som råder på olika håll i länet. Genom denna samverkansstruktur samlas statliga, regionala och kommunala medel och riktas mot gemensamma mål i syfte att därigenom öka effektiviteten och kraften av de samlade resurserna.

Exempel på aktiviteter

Gemensam plattform

Upprätthållande av samverkansstrukturen mellan Region Västerbotten och länets kommuner som en gemensam plattform där kommunernas olika utmaningar ges utrymme för samverkan och samhandling.

Stöd och samverkan utifrån kommunala behov
Kommunala behov är utgångspunkt i samordning av strategiska råd för samverkan med länets kommuner inom digitalisering, kompetensförsörjning och samhällsplanering samt Kommuncheffsforum (KCF).

Informations- och erfarenhetsutbyte

Informations- och erfarenhetsutbyte på tjänstepersonnivå mellan Region Västerbotten och Umeåregionen respektive mellan Region Västerbotten och Region 10..

Dialog kring förutsättningar och behov

I de politiska forum och tjänstepersonforum som samverkansstrukturen rymmer ges möjlighet till dialog och utbyte om de förutsättningar och behov som råder i Västerbottens län. Exempelvis kan dialog föras med nationella och regionala aktörer i gemensamma frågor, information och dialog om lokala och regionala synpunkter på remisser är ett annat exempel. Detta bidrar till stärkta förutsättningar för samsyn, samhandling och möjliggör för samtidigt för ett gemensamt lärande om kommunernas och Region Västerbottens förutsättningar och behov. Ökad förståelse för de skilda förutsättningarna som råder i Västerbotten bidrar till en sammanhållen region

Jämlik och jämställd inkludering

Externa relationer och strategisk platsutveckling

Jämlika och jämställda mötesarenor
Region Västerbotten arbetar alltid för en jämn könsfördel-

ning, såväl vid enskilda aktiviteter som över tid.

När det gäller Region Västerbottens mötesplatser gäller detta fördelningen på scen, programläggning beträffande talartid och utrymme bland moderatörer. Det gäller också och bevakas i exempelvis inbjudningar och programblad När det gäller en sådan fråga som tonalitet i kommunikation och opinionsbildning är Region Västerbotten pådrivande för att det blir en jämn könsfördelning på bilder. En bärande utgångspunkt för Region Västerbotten är att alla människors kompetens och erfarenhet bidrar till den regionala utvecklingen och är något som ska prägla Västerbottens agerande på den internationella nivån. Det är en del av det regionala DNA:t. Att arbeta med mångfald handlar om att främja lika rättigheter och möjligheter för alla, samt att se, förstå, värdesätta och tillvarata individers olikheter oavsett kön, funktionsnedsättningar, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, ålder och socioekonomiska förutsättningar. I praktiken innebär detta att säkerställa att Regions Västerbotten insatser för regional utveckling, bidrar till att tillvarata alla människors olikheter och att de inte bidrar till diskriminering.

Exempel på aktiviteter

Jämn representation

Arbetar alltid för en jämn könsfördelning, såväl vid enskilda aktiviteter som över tid.

Jämlik och jämställd region integrerad i beredning

Samtliga ansökningar om regional projektfinansiering bedöms utifrån hur de bidrar till socialt hållbar utveckling i länet och skapar jämlika och jämställda samhällen utan orättfärdiga skillnader. Endast projekt som bedöms bidra till jämställd och jämlik inkludering kan beviljas projektstöd. Vid behov erbjuds projektsökande stöd i integrering av perspektiven i sina projekt.

Exempel på aktiviteter

Kriterium för finansiering

Endast projekt som bedöms bidra till jämställd och jämlik inkludering kan beviljas projektstöd. Vid behov erbjuds projektsökande stöd i integrering av perspektiven i sina projekt.

Stöd till projektsökande

Vid behov erbjuds projektsökande stöd i integrering av perspektiven i sina projekt.

Analys och strategiskt lärande

En av drivkrafterna för att utveckla användningen av interaktiva analysverktyg är möjligheten att enklare visa statistik med flera uppdelningar. Statistik uppdelad på olika grupper som exempelvis

kön, ursprung, socioekonomi och ålder behövs för att kunna arbeta framgångsrikt med att utjämna skillnader mellan grupper. Interaktiva analysverktyg gör det även enklare att uppdatera med aktuella data och att få synergier i samarbetet inom Analyssamverkan Norr. I uppföljningen av den RUS 2020-2030 synliggörs Region Västerbottens integrering av inriktningen Jämlik och jämställd inkludering.

Exempel på aktiviteter

Kompetensutveckling interaktiva analysverktyg
Utveckla kompetensen för interaktiva analysverktyg som Quarto, R och Power BI som kommer att underlätta visualisering av data för att synliggöra skillnader mellan olika grupper.

Synliggöra jämlik och jämställd inkludering
Fortsatt arbete med att synliggöra och stärka uppföljningen av jämlik och jämställd inkludering.

Samordning och stöd regional utveckling

Med utgångspunkt i det regionala utvecklingsuppdraget och de målsättningar som är gemensamt överenskomna med olika aktörer i länet genom den regionala utvecklingsstrategin för Västerbottens län 2020-2030, så är jämställd och jämlik inkludering ett av de perspektiv som ska genomsyra de insatser som genomförs. Betydelsen för en hållbar regional utveckling består bland annat av att säkerställa ett robust och resilient samhälle där det finns tillit till demokratiska institutioner, att invånare kan förvänta sig att behandlas på ett jämlikt och rättssäkert sätt, och där det finns möjlighet till delaktighet och inflytande i att forma sin egen framtid. Stab för regional utveckling möter i sitt uppdrag att stödja regional utveckling många olika aktörer med skilda behov och förutsättningar.

Exempel på aktiviteter

Översyn av tillgängliga digitala samverkansplattformar
En översyn av olika digitala samverkansplattformar i syfte att finna lämplig lösning som stödjer dialoger med kommuner, regioner, myndigheter och medborgare har påbörjats under året, intern dialog har även förts om förutsättningar och krav på en god IT-miljö. Arbetet fortsätter under 2025.

Barn och ungas perspektiv

Under året har aktiviteter genomförts för att inhämta underlag och rapporter som stärker förutsättningarna att inkludera barn- och ungdomsperspektiv i planerings- och uppföljningsarbetet. Arbetet fortsätter 2025.

Alternativa mötesmiljöer i VR-miljö

Utbildningstillfällen i alternativa mötesmiljöer i VR-miljö har genomförts under året, för att utforska de möjligheter och utmaningar som användning av ny teknik kan medföra.

Föregångare i omställning

Externa relationer och strategisk platsutveckling

Region Västerbotten har under 2024 använt perspektivet, Västerbotten - föregångare i omställning, nu höjer vi tempot, som ett tema som har genomsyrat Regionens samtliga mötesplatser, det vill säga Västerbotten på Grand Hôtel, Mötesplats Lycksele, Västerbotten i Almedalen och Digitala Västerbotten. En stor del av Sveriges gröna omställning skapas idag i Västerbotten och norra Sverige. När andra pratar om, och planerar för, att ställa om är Västerbotten redan igång med att göra och genomföra denna omställning. Västerbotten är föregångare i den stora, gröna och inte minst viktiga omställningen. Här skapar och driver Region Västerbotten nya processer och värdekedjor som är hållbara ur alla perspektiv. Det enda ansvarsfulla sättet att svara upp mot förväntningarna och ta sig an alla utmaningar är tillsammans. Därför jobbar Region Västerbotten hela tiden för en ökad samordning, över traditionella gränser. Det görs det med en infrastruktur av regionala mötes- och samverkansplattformar, och länet söker hela tiden nya samarbeten och nya arbetssätt. Västerbotten och norra Sverige behöver mobilisera ännu fler – människor, företag och organisationer – som strävar mot ett mer hållbart och rättvist samhälle.

Exempel på aktiviteter

Tematik

Föregångare i omställning har varit genomgående tema i alla mötesplatser under året.

Föregångare i omställning integrerad i beredning

Finansierade regionala utvecklingsinsatser ska bidra till RUS övergripande hållbarhetsmål, En levande plats 2030 och En cirkulär plats 2030, och därigenom till de globala målen samt en hållbar utveckling. Den regionala finansieringen ska verka som möjliggörare i Västerbottens arbete för hållbar regional utveckling i genomförandet av de övergripande hållbarhetsmålen, inriktningarna, prioriteringarna och delprioriteringarna i RUS.

Exempel på aktiviteter

Kriterium för finansiering

För att kunna beviljas projektfinansiering ska den sökande hållbarhetsintegrera sitt projekt utifrån aspekten miljö och klimat. Projekten behöver inte ha uttalade miljö- eller klimatmål, men samtliga

projekt ska visa hur de minimerar sin negativa påverkan på klimat- och miljöförändringar och/ eller bidrar till grön omställning i länet.

Stöd till projektsökande

Vid behov erbjuds projektsökande stöd i integrering av miljö- och klimatperspektiven i sina projekt.

Analys och strategiskt lärande

Ett säkerställande av att synliggöra klimat -och miljöförändringar och den nödvändiga omställningen har varit genomgående i arbetet analys och strategiskt lärande är tänkt att bidra till ett ökat medvetande kring den nära kopplingen mellan ekonomisk utveckling och miljö- och klimatperspektiv. Den beredskap som behövs för att hantera miljö- och klimatförändringar är även drivkraft för att hitta former för att automatisera framtagande av underlag med fakta och statistik för att både belysa och att informationen ska finnas tillgänglig när det behövs. I uppföljningen av den RUS 2020-2030 synliggörs Region Västerbottens integrering av inriktningen Föregångare i omställning.

Exempel på aktiviteter

Synliggörande av miljö/klimatfrågor

Dels synliggörande i konjunktursammanhang (Månadsläge Västerbotten) och dels fortsatt arbete med att synliggöra och stärka uppföljningen av Föregångare i omställning.

Samordning och stöd regional utveckling

Omställningen till en cirkulär ekonomi är en förutsättning för att skapa det hållbara samhälle som Region Västerbotten ska bidra till. Region Västerbotten har under 2024 en särskild roll i att vara drivande i arbetet för regional och lokal mobilisering för att hantera samhällsomställning till följd av nya investeringar och etableringar i norra Sverige. Behov av flexibla lösningar och ett proaktivt förhållningssätt är viktiga framgångsfaktorer, detta har även präglat och genomsyrat det samordnande stöd som staben för regional utvecklingsförvaltningen erbjudit under 2024.

Exempel på aktiviteter

Utveckla och pröva metoder för att tillgängliggöra information och öka utbytet mellan medarbetare och verksamheter

Under året har insatser genomförts för att utveckla nya metoder och sätt att introducera nyanställda i en miljö där distansarbete och digitala möten är en del av det nya normala.

Framtid och omvärld i planeringsarbetet

Staben för regional utveckling, Region Västerbotten har uppdraget att stödja och samordna för-

valtningens samlade uppdrag på olika sätt, likaså att stödja och samordna den samverkansstruktur som Region Västerbotten samlar länets kommuner i regionala utvecklingsfrågor. För att planera med utgångspunkt i omvärldspåverkan, ta hänsyn till vad som är känt om framtida förutsättningar för det regionala utvecklingsuppdraget och förändringar, har omvärldsbevakning varit ett aktivt inslag i planeringsarbetet inför 2025.

Kontinuitetsshantering

Under året har ett arbete startat upp för att förbereda inför kriser och oförutsedda händelser som rör det regionala utvecklingsansvaret.

Agenda 2030

Externa relationer och strategisk platsutveckling

Det samlade arbetet med mötesplatser och påverkan utgår från RUS 2020-2030 och de övergripande hållbarhetsmålen där som samlar Agenda 2030-målen. Genom att erbjuda mötesplatser möjliggörs för andra aktörer att bidra till de globala målen.

Aktuella Agenda 2030-mål inom området

Mål 11 Hållbara städer och samhällen

Mötesplatser och påverkansarbete syftar till att stärka både planering och genomförande av regionala utvecklingsinsatser. Särskilt delmål 11.A Främja nationell och regional utvecklingsplanering.

Agenda 2030 inom regional projektfinansiering

En del av projektansökningarna beskriver hur de kommer att bidra till genomförande av Agenda 2030-målen. Vissa projekt bidrar direkt till genomförandet medan andra projekt har en indirekt påverkan på genomförandet. Att bedöma hur de beviljade projekten påverkar målen i Agenda 2030 som helhet är svårt då vissa projekt har negativ påverkan på en del mål. Målkonflikter identifieras i de flesta fall, men det finns i dagsläge inget sätt att samlat bedöma projektens påverkan utifrån målen i Agenda 2030.

Analys och strategiskt lärande

Arbete med analys och strategiskt lärande bidrar till att skapa kunskap för att kunna bidra till Agenda 2030-målen brett över samtliga mål. I Västerbotten är Agenda 2030-målen integrerade i den övergripande hållbarhetsmålen för regional utveckling i länet och därför en del av uppföljningen av den regionala utvecklingsstrategin, RUS 2020–2030 och är de långsiktiga målen för länets utveckling.

Aktuella Agenda 2030-mål

Mål 8: Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Löpande framtagande och spridning av konjunkturbedömningar bidrar till kunskap för att hantera både utmaningar och möjligheter för den ekonomiska utvecklingen.

Mål 11: Hållbara städer och samhällen

Det strategiska lärandet syftar till att stärka både planering och genomförande av regionala utvecklingsinsatser. Särskilt delmål 11.A Främja nationell och regional utvecklingsplanering.

Samordning och stöd regional utveckling

Inom samordning och stöd för regional utveckling bidrar arbetet till flera av Agenda 2030-målen.

Aktuella Agenda 2030-mål

Mål 5: Jämställdhet

Region Västerbotten bidrar genom att utveckla nya former för att ta tillvara ny teknik och samarbetsformer som innebär utökade möjligheter till tillgänglighet och deltagande i möten, samarbeten och arrangemang, främja förståelse och tillgänglig information riktad till länets invånare om vad samverkan inom regional utveckling i Västerbotten består av och möjliggör samt samordna och stödja olika mötesforum inom den samverkansstruktur som finns etablerad mellan Region Västerbotten och länets kommuner.

Mål 10: Minskad ojämlikhet

Region Västerbotten bidrar genom att utveckla nya former för att ta tillvara ny teknik och samarbetsformer som innebär utökade möjligheter till tillgänglighet och deltagande i möten, samarbeten och arrangemang.

Mål 11: Hållbara städer och samhällen

Region Västerbotten bidrar genom att samordna och stödja olika mötesforum inom den samverkansstruktur som finns etablerad mellan Region Västerbotten och länets kommuner.

Mål 16: Fredliga och inkluderande samhällen

Region Västerbotten bidrar genom att undersöka möjliga plattformar som kan underlätta för mellankommunal samverkan och samverkan med Region Västerbotten oberoende av organisations-tillhörighet, främja samarbete i gemensamma frågor och skapa förståelse för skilda förutsättningar och behov samt samordna och stödja olika mötesforum inom den samverkansstruktur som finns etablerad mellan Region Västerbotten och länets kommuner.

Ett urval av insatser i länet

Externa relationer och strategisk platsutveckling

Regional utveckling i realiteten kräver andra aktörers insatser och där spelar mötesplatserna viktig roll som katalysator. Nyckeln för att nå resultat är att kommuner, näringsliv, akademi, civilsamhälle tillsammans agerar. Särskilt förtjänstfulla projekt kan få utmärkelsen Regio Stars Västerbotten och nedan finns årets fyra vinnare med motiveringar.

Ett urval av insatser Regio Stars Västerbotten OPTIK

För att ha visat goda konkreta resultat i stora delar av länet, med ambitiös integrering av hållbarhet och jämställdhet. OPTIK tillgängliggör på ett utmärkt sätt spjutspets teknik som utvecklar innovationer i Västerbottens företag, så att vi kan växa som en nytänkande och smart region.

SHiMR (Strategisk samverkan för en hållbar näringslivsutveckling i möjligheternas region) För uppnådda resultat genom behovsbaserade aktiviteter som skapat stort engagemang. SHiMR utvecklar inkluderande, jämställda och hållbara företag i inland och glesbygd vilket på ett utmärkt sätt förstärker Västerbotten som en region med platsbaserad hållbar näringslivsutveckling.

PUA Professionella Unga Artister

För konkreta resultat av insatser med hög efterfrågan. Med sin bas i inlandet ger PUA en möjlighet för unga kulturskapare, inte minst tjejer, att verka där. Möjligheter till professionell kultur i hela länet är ett värdefullt bidrag till en region med hållbara livsmiljöer att bo, verka och leva i.

Tidig mobilisering på IVA

För konkreta resultat till nytta för individ och verksamheter i region och kommun. Tidig mobilisering på IVA har genom personalmedverkan utvecklat ett arbetssätt som ger högre livskvalitet för individen, bättre ekonomi samt minskad användning av material och läkemedel – ett starkt bidrag till en hälsofrämjande region.

Projektfinansiering

Sammanlagt pågår ungefär 140 regionala utvecklingsprojekt samtidigt som finansieras med medel från Region Västerbotten, men antalet varierar under året och från år till år.

Ett urval av insatser

Move up North

Projektet genomförs av tio kommuner i norra Sverige, de flesta i Västerbotten, som alla kämpar med glesbygdens utmaningar. De inkluderar långa av-

stånd, brist på arbetskraft och kompetens samt befolkningsminskning. Projektet syftar till att locka människor från andra delar av Sverige och andra länder till regionen och hjälpa dem att flytta och integrera sig i samhället. Målet är att skapa en hållbar kompetensförsörjning för både privata och offentliga arbetsgivare i Region 10. Genom att attrahera nya invånare och förbättra mottagningskapaciteten i kommunerna ska projektet uppnå sina mål. Region 10 som samverkansmodell startade 2012. Region 10 är en sammanslutning av tio kommuner inom Norrbotten och Västerbottens län och syftar bland annat till att stärka kommunernas roll och utveckling. De regioner som ingår i samverkansmodellen är Åsele, Vilhelmina, Storumans, Sorsele, Norsjö, Malå, Lycksele, Dorotea, Arvidsjaurs och Arjeplogs kommun.

Konkurrenskraft genom Optisk Mätteknik

Projektet ska verka för att höja de regionala bolagens insikt och förståelse för teknikområdet och tillsammans med dem driva delprojekt i syfte att ta fram en första prototyp. Speciellt fokus ska läggas på att bidra till lösningar för aktörer inom primärproduktion i livsmedelsbranschen och på miljötekniklösningar.

Följande mål vara uppnådda vid projektavslut:

- Minst 50 företag ska ha fått en ökad kunskap om optisk mätteknik
- Minst 7 förstudieprojekt ska ha genomförts
- Minst 4 prototypprojekt ska ha genomförts
- Hållbarhetsaspekterna ska ha beaktats genom hela projektet

Genom att integrera frågor som rör jämställdhet, mångfald och miljö i alla aktiviteter är ambitionen att dessa frågor ska få en central roll i projektet. Målet är bland annat att nå en jämn fördelning av resurserna mellan bolag som ägs och drivs av kvinnor och män genom att arbeta aktivt med frågan. Vi ska uppmuntra speciellt till delprojekt som arbetar för en grön omställning.

Analys och strategiskt lärande

Underlag för det regionala utvecklingsarbetet tas fram av flera aktörer och har stor betydelse för att bidra med kunskap för att kunna skraddarsy projekt och andra insatser. Under året har flera frågeställningar varit aktuella och olika aktörer har på olika sätt bidragit med kunskap kring dessa, den gröna omställningen och de utmaningar och möjligheter som det innebär har varit i fokus, utmaningar för kompetensförsörjningen är särskilt aktuellt i Västerbotten som har Sveriges lägsta arbetslöshet. Under hösten kom ett stort varsel där

behovet av att kartlägga omfattningen på följdverkningarna hamnade i centrum. En stadigt ökande befolkning ställer krav på planeringsunderlag, särskilt kopplat till bostadsutveckling.

Ett urval av insatser inom analys och strategiskt lärande

Analysarbete hos olika aktörer i länet

Aktörer i länet bidrar med kunskap och lärande av betydelse för genomförandet av det regionala utvecklingsarbetet. Akademi Norr, i samarbete med andra aktörer har tagit fram underlag kopplat till kompetensförsörjning i norra Sverige, Hållbar kompetensförsörjning i norra Sverige, som bygger på data från 27 kommuner och 548 företag som har delat sina största behov inom rekrytering och kompetensutveckling vilket gör det möjligt att identifiera kompetensluckor och skapa riktade utbildningsinsatser. Skellefteå kommun arbetar med kartläggningar för den gröna omställningen i kommunen där höstens stora varselbesked och konkurs skapade behov av aktuella data för att kunna rikta insatser kring kringliggande företag och för att kunna ta vara på de fortsatta möjligheterna som etableringen av Northvolt innebär. Umeå kommun, som arbetar systematiskt med statistisk och analys, har under året tagit fram befolkningsprognos, bostadsprognos och även kartlagt nivå på brott. Bostadsprognosen är resultat av långsiktigt utvecklingsarbete som resulterat i en systematisering och utveckling av kunskapen kring kommande bostadsprojekt.

Lokal strategisk planering

Kommunerna i Västerbotten har olika styrdokument för att visa på önskvärd utveckling lokalt för den egna organisationen och för andra aktörer i kommunerna, det finns lokala utvecklingsstrategier, strategiskt inriktade översiktsplaner med mera. Två kommuner har strategiska dokument som började tillämpas under året: Lycksele och Storuman. Lycksele har ett dokument med visionen, Lycksele – 13 000 invånare 2040, tillsammans med tre målområden och nio mål för att nå dit, kopplade till Agenda 2030. Storuman har en Strategisk plan 2024 – 2027 med visionen, Storumans kommun – bäst på hållbar tillväxt i glesbygd, och sex utpekade prioriteringar.

Samordning och stöd regional utveckling

I Västerbotten finns en längre tradition och historia av att kommuner och region (tidigare landsting) samlas i samverkan kring gemensamma utmaningar och möjligheter. De erfarenheter som gjordes i Regionförbundet Västerbottens län, har tagits tillvara i den samverkansstruktur som Region Västerbotten i överenskommelse med länets kommu-

ner samordnar. Genom att samlas i strategiskt viktiga frågor främjas samhandling och samsyn för länet som helhet. Det finns andra exempel på organisationer som samlas för att samverka kring strategiskt viktiga frågor för att nå längre tillsammans än vad de enskilda aktörerna själva kan uppnå själva.

Ett urval av insatser

Samverkan inom Umeåregionen

Inom Umeåregionen (kommunerna Umeå, Bjurholm, Nordmaling, Robertsfors, Vindeln, Vännäs samt Örnsköldsvik) bedrivs ett antal insatser och projekt som stödjer samverkan som bidrar till regional utveckling på övergripande strategisk nivå. I projektet Ökat småhusbyggande samarbetar sju av länets kommuner om fysisk planering för att möta den stora efterfrågan på småhus i de nordligaste länen. I hela Norrland pågår en kraftig industriell expansion som är kopplad till fossilfri utveckling och elektrifiering. Expansionen kommer att skapa

många arbetstillfällen och en stor efterfrågan på bostäder i de nordligaste länen. För att möta behoven av kompetensförsörjning som den gröna samhällsomvandlingen skapar har Umeåregionen startat en kommunöverskridande kraftsamling för ökat småhusbyggande.

Samverkan inom Region10

Den 5-6 december samlades styrelsen för Region10, skolchefer och socialchefer vid Region10:s årliga stormöte för att diskutera gemensamma utmaningar, nya arbetssätt och lösningar för de tio kommuner som samlas inom Region10. Föreläsningar om fjärrundervisning och hur vården för personer med demenssjukdom kan utvecklas varvades med workshops där fokus låg på äldreomsorg, IFO, grundskola och förskola. Även omvärldsspaning och nyheter gällande både Landsbygdspolitiken, nya Socialtjänstlagen och småkommuners kapacitetsbyggande var i fokus för diskussionerna dessa dagar.

Kontakt för mer information

Resultat Västerbotten innehåller bidrag från alla verksamheter i den regionala utvecklingsförvaltningen tillsammans med enheten för folkhälsa och FoU socialtjänst. För frågor om innehållet kontakta respektive verksamhets- eller enhetschef.

Västerbotten – En nytänkande och smart region

Magnus Rudehall, Enhetschef Digitalisering och Innovationsledning, 070-608 48 88, magnus.rudehall@regionvasterbotten.se

Stina Karlgren, Enhetschef Samhällsbyggnad, 070-857 57 65, stina.karlgren@regionvasterbotten.se

Västerbotten – En region med platsbaserad hållbar näringslivsutveckling

Stina Karlgren, Enhetschef Samhällsbyggnad, 070-857 57 65, stina.karlgren@regionvasterbotten.se

Annika Sandström, Regionturismchef, 070-550 16 08, annika.sandstrom@regionvasterbotten.se

Nils Enwald, Chef Företag- och projektfinansiering, 076-119 86 76, nils.enwald@regionvasterbotten.se

Västerbotten – En nära tillgänglig region

Karolina Filipson, Myndighetschef Regionala kollektivtrafikmyndigheten, 070-300 86 23, karolina.filipsson@regionvasterbotten.se

Anders Byström, tf Chef Näringsliv och samhällsbyggnad, 076-139 82 28, anders.bystrom@regionvasterbotten.se

Västerbotten – En region med hållbara livsmiljöer att bo, verka och leva i

Stina Karlgren, Enhetschef Samhällsbyggnad, 070-857 57 65, stina.karlgren@regionvasterbotten.se

Joakim Sandberg, Regionkulturchef, 073-807 57 90, joakim.sandberg@regionvasterbotten.se

Helena Björnwall Åström, Regionbibliotekschef, 070-357 57 33, helena.bjornwall.astrom@regionvasterbotten.se

Fredric Larsson, Enhetschef för Film i Västerbotten, 070-636 32 86, fredric.larsson@regionvasterbotten.se

Västerbotten – En hälsofrämjande region

Maria Falck, Enhetschef Folkhälsoenheten, 090-785 71 93, maria.falck@regionvasterbotten.se

Monica Wahlström, Chef och strateg FoU Socialtjänst, 073-061 91 31, monica.wahlstrom@regionvasterbotten.se

Västerbotten – En region rik på kompetenser

Anders Byström, tf Chef Näringsliv och samhällsbyggnad, 076-139 82 28, anders.bystrom@regionvasterbotten.se

Regionala utvecklingsuppdraget (samtliga prioriteringar RUS 2020-2030)

Thomas Hartman, Chef Externa relationer och strategisk platsutveckling, 070-666 49 95, thomas.hartman@regionvasterbotten.se

Nils Enwald, Chef Företag- och projektfinansiering, 076-119 86 76, nils.enwald@regionvasterbotten.se

Anders Byström, tf Chef Näringsliv och samhällsbyggnad, 076-139 82 28, anders.bystrom@regionvasterbotten.se

Rachel Nygren, Chef Stab regional utveckling, 070-384 57 12, rachel.nygren@regionvasterbotten.se